

Katsoa vai nähdä

Valintojen tiet -valokuvakorttisarjan merkityksiä etsimässä

Elisabet Heikkinen

Opinnäytetyö

Tammikuu 2021

Sosiaali- ja terveysala

Toimintaterapeutti (ylempi AMK), Monialainen kuntoutus

Tekijä(t) Heikkinen, Elisabet	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Tammikuu 2021
	Sivumäärä 87	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Katsoa vai nähdä Valintojen tiet -valokuvakorttisarjan merkityksiä etsimässä		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutti (ylempi AMK), Monialainen kuntoutus		
Työn ohjaaja(t) Kuukkanen Tiina, Juntunen Kristiina		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Älypuhelin ja sosiaalisen median myötä valokuvista on tullut kiinteä osa jokapäiväistä elämää. Valokuvat ovat löytäneet myös paikkansa ihmishuolteen ammattilaisten työvälineenä. Vaikka valokuvien käyttö terapeutteina välineenä on nostattanut suosiotaan ihmishuolteen viime vuosina, on kyseisestä interventioista vielä vähän tutkittua tietoa.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kuvata millaisia merkityksiä ihmishuolteen ammattilaisten asiakkaat vuorovaikutustilanteissa liittävät Valintojen tiet -kuvakortteihin. Tarkoituksena on myös kuvata, miten ihmishuolteen ammattilaiset kokevat ko. kuvakorttien käytön asiakastilanteissa. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostavat valokuvien terapeutin käyttö, semiotiikka ja Barthesin koodisto.</p> <p>Opinnäytetyön laadullinen aineisto kerättiin 12 ihmishuolteen ammattilaiselta. Aineiston hankkimiseen hyödynnettiin narratiivis pohjaista raporttia sekä kyselyä. Ammattilaiset toteuttivat merkitysten selvittämiseen luodun kuvatulkinntuokion kolmessa asiakastilanteessa ja raportoivat tilanteet annetun ohjeistuksen mukaan. Raporttien lisäksi ammattilaiset vastasivat kerran kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin. Aineiston analyysissä käytettiin niin teoriaohjaavaa kuin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Tuloksista nousi esiin asiakkaiden eri tavat tulkita Valintojen tiet -kuvakortteja ja eläytyä niihin. Eniten asiakkaat kiinnittävät huomiota kuvien arkisiin ominaisuuksiin, kuten ihmisiin tai luontoon. Tulosten mukaan kuvakorteista välitty monenlaisia merkityksiä, jotka ovat sidoksissa katsojan arvoihin, maailmankuvaan ja kokemuksiin. Vain muutamat asiakkaat eivät pystyneet tuomaan kuvatulkinntaan mukaan omakohtaista näkökulmaa. Tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset kokivat kuvakorttisarjan käyttämisen mm. lisäneen keskustelua, monipuolistaneen keskustelunaiheita sekä helpottaneen verbaalista ilmaisua.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Valokuvat, kuvakortit, valokuvaterapia, valokuvatulkinta, semiotiikka		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Heikkinen, Elisabet	Type of publication Master's thesis	Date January 2021 Language of publication: Finnish
	Number of pages 87	Permission for web publication: x
Title of publication Look or see The roads of choices – The search for significance in photo cards		
Degree programme Master's Degree Programme in Multidisciplinary Rehabilitation		
Supervisor(s) Kuukkanen Tiina, Juntunen Kristiina		
Assigned by		
Abstract <p>With the booming usage of smart phones and social media, photographs have become integral part of our everyday life. Photographs have also found their place in the field of interpersonal professions. Even though using photograph as a therapeutic tool has increased in recent years, there are little research on the subject.</p> <p>The purpose of the thesis is to find out and describe the significances that clients of interpersonal related professionals attach to the Roads of Choices picture cards in an interaction situation. Purpose is also to describe how interpersonal professionals experience the use of picture cards in client situations. The theoretical framework of the thesis consists of the therapeutic use of photographs, semiotics and the Barthes's codes.</p> <p>The qualitative material of the thesis was collected from 12 interpersonal professionals. A narrative-based report and a questionnaire were used to obtain the material. The professionals implemented an image interpretation session in three client situations and reported the situations according to the given guidelines. In addition to the reports, professionals once answered the open-ended questions of the questionnaire. Both theory-guided and data-driven content analysis were used in the analysis of the data.</p> <p>The results highlighted the clients' different ways of interpreting and empathizing with the pictures of the Roads of Choices cards. Most customers paid attention to the everyday features of images, such as people or nature. According to the results, image cards convey a wide range of significances that are always tied to the viewer's values, worldview, and experiences. Only few individual customers were unable to bring a personal perspective to the image interpretation. The professionals who participated in the study experienced using picture cards, among other things, increased discussion, diversified discussion topics and facilitated verbal expression.</p>		
Keywords/tags (subjects) Photographs, picture cards, phototherapy, photo interpretation, semiotics		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tiedonhaun toteutus	6
3	Valokuvan luonne ja terapeuttiivinen käyttö	8
3.1	Näkökulmia valokuvan luonteeseen	8
3.2	Valokuvaterapian määrittelyä	9
3.3	Symbolisten ja assosiativisten valokuvien käyttö	13
3.4	Valokuvaterapeuttiivisen työskentelyn hyödyt	14
4	Semiotiikka ja kuvallisen merkityksen syntyminen	16
4.1	Semiotiikka lähestymistapana	16
4.2	Merkki merkityksen synnyttäjänä	18
4.3	Barthes ja valokuva	20
4.3.1	Merkityksellistämisen tasot	21
4.3.2	Viisikohtainen koodisto merkitysten tutkimiseen	24
5	Tutkimusmenetelmät ja toteutus	26
5.1	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	26
5.2	Laadullinen tutkimus	27
5.3	Tutkimusjoukko	30
5.4	Aineiston keruu	31
5.5	Aineiston analyysi	34
6	Tulokset	38
6.1	Taustatiedot ihmissuhdealan ammattilaisista	38
6.2	Ensimmäiset mielikuvat kuvista – seemien koodi	40
6.2.1	Kuvista löydetty ilmimerkitykset - denotaatiot	40
6.2.2	Kuvien valitseminen	42
6.2.3	Kuvien nimeäminen	44
6.2.4	Kuvista puuttuvat elementit	45
6.3	Kuvien toiminnan logiikka – toiminnan koodi	47
6.3.1	Kuvista tunnistetut tapahtumat	47

	2
6.4	Kuvien kerronnalliset jännitteet – hermeneuttinen koodi 48
6.4.1	Kuvien linkitykset asiakkaan omaan elämään 48
6.4.2	Kuviin eläytyminen ja niiden pohjalta tehdyt havainnot 52
6.4.3	Kuvista löydetty mahdollisuudet ja esteet 54
6.4.4	Kuviin liitetyt toiveet ja vältettävät asiat 56
6.5	Ihmissuhdealan ammattilaisten kokemukset kuvakorttien käytöstä 58
6.5.1	Koettu hyöty 58
6.5.2	Koettu visuaalinen ilme 60
6.5.3	Käyttöä edistävät ja estävät tekijät 61
7	Pohdinta..... 62
7.1	Tulosten tarkastelu ja analysointi 62
7.2	Eettisyys..... 66
7.3	Luotettavuus..... 69
7.4	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset 71
Lähteet 74
Liitteet 80
Liite 1.	Tutkimusesite 80
Liite 2.	Viesti tutkimukseen osallistuville..... 81
Liite 3.	Ohjeistus kuvatulkinnallisen tuokion pitämiseen 82
Liite 4.	Ohjeistus kuvatulkinnallisen tuokion raportointiin 83
Liite 5.	Kyselylomake..... 84
Kuviot	
Kuvio 1.	Merkityksen alkeisosat Saussuren mukaan 19
Kuvio 2.	Yksinkertaistus merkin syntymisestä 19
Kuvio 3.	Merkityksellistämisen kaksi tasoa Barthesin mukaan..... 23
Kuvio 4.	Tutkimuskysymyksistä aineiston analyysiin 28
Kuvio 5.	Kuvatulkinnallisen tuokion teoreettinen pohja 32
Kuvio 6.	Analyysin vaiheet..... 36

Kuvio 7. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen ilmimerkityksistä	42
Kuvio 8. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen valinnanperusteesta	43
Kuvio 9. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen nimeämisestä	45
Kuvio 10. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen puuttuvasta elementistä	46
Kuvio 11. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen tapahtumista	48
Kuvio 12. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen yhteydestä omaan elämään	51
Kuvio 13. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä tehdyistä havainnoista ..	53
Kuvio 14. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä löydetystä mahdollisuuksista sekä esteistä	55
Kuvio 15. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä minne tie johtaa	57

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkkejä käytetyistä hakusanoista	6
Taulukko 2. Valokuvaterapeuttisten menetelmien käyttö	11
Taulukko 3. Esimerkki asiaskastilanneraporttien vastausten sisällönanalyysista.....	37
Taulukko 4. Tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten koulutustausta ja kyseisten tutkintojen lukumäärä.....	39
Taulukko 5. Valintojen tiet -kuvakorttisarjan denotaatioteemat	41

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysala on voimakkaan muutoksen kourissa, kun asiakastyötä koettelevat entisestään vähenevät resurssit ja kasvava työkuorma. Työn muuttuessa ja monipuolistuessa ammattilaisilta vaaditaan yhä enemmän monipuolisia asiakastyön taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja ja herkkyyttä. (Juujärvi, Sinervo, Laulainen, Niiranen, Kujala, Heponiemi & Keskimäki 2019, 2, 6.) Asiakastyössä tätä dialogista kohtaamista voidaan tukea luovien menetelmien avulla, joista valokuvien käyttö on hyvä esimerkki. Valokuvien käytöstä asiakastyössä on saatavilla jo jonkin verran tutkimustuloksia, mutta ne on tehty pitkälti psykoterapian viitekehystä käsin (Halkola 2013, 22; Katajisto-Korhonen & Vyyryläinen 2014, 44). Tulevaisuudessa suotavaa olisi, että valokuvaterapeuttisista menetelmistä, kuten kuvakorteista, tulisi luonteva osa ihmishuhtalan ammattilaisten työkalupakkia ja toimivaa vuorovaikutustilannetta. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, tulisi ammattilaisilla olla näyttöön perustuvaa tietoa kuvakorteista ja niiden käytöstä. Hyödyllistä voisi olla esimerkiksi tietää, miten ammattilaiset itse kokevat kuvakorttien käytön asiakastilanteissa ja minkälaisia merkityksiä asiakkaat vuorovaikutustilanteessa liittävät kuviin.

Tällä opinnäytetyöllä tullaan etsimään vastauksia viimeksi mainittuihin kysymyksiin valjastamalla Valintojen tiet -kuvakorttisarja osaksi tiedonhankintaa. Allekirjoittaneen kiinnostus aiheeseen on kytenyt jo vuodesta 2011, kun valokuvien kyky kertoa tarinoita ja luoda mielikuvia synnytti ensimmäisen kerran myös ammatillisen oivalluksen. Toimintaterapiaopintojen aikana tästä oivalluksesta syntyi halu toteuttaa valokuvaamalla työväline ja niin vuonna 2013 toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena syntyi Valintojen tiet -kuvakorttisarja. Alun perin kuvakorttisarja tehtiin Juurikkaniemen sairaalan toimintaterapeuteille, mutta kysynnän vuoksi kuvakorttisarja tuotettiin ja tuotiin ammattilaisten saataville vuonna 2016. Työväline itsessään sisältää 60 tei aiheista kuvakorttia ohjeineen käytettäväksi sekä yksilö- että ryhmätilanteissa. (Valintojen tiet 2020.)

Vaikka valokuvan käytöstä terapeuttisena välineenä löytyy hyvin vähän tutkittua tietoa, on kyseinen interventio nostattanut suosiotaan ihmishuhtalalla hurjasti viime

vuosina (Saita & Tramontano 2018, 11). Kasvaneen suosion taustalta löytyy useita tekijöitä, joista yksi on digikuvauksen räjähdysmäinen kasvu. Astuminen digitaaliselle aikakaudelle on tuonut mukanaan älypuhelimet ja sosiaalisen median, jolloin valokuvauksesta on tullut kiinteä osa jokapäiväistä elämää. (Loewenthal 2020, 334.) Kun mietitään digitaalista yltäkylläisyyttä, aistimuksia sekä tunteita ja kokemuksia, joita viestimme kuvien kautta, ei ole ihme, että kuvat ovat löytäneet tiensä myös ihmishuhtalan ammattilaisten työvälineeksi.

Näiden merkittävien muutosten myötä on välttämätöntä kehittää jo ihmishuhtalalla olemassa olevia valokuvaterapeuttisia työvälineitä sekä tuoda uutta tietoa niiden luonteesta ja soveltuvuudesta eri asiakasryhmille. Luotettavaa tietoa kuvakorttisarjoista on vielä vähän saatavilla, minkä vuoksi tässä opinnäytetyössä tarkastelun kohteeksi asetetaan ihmishuhtalan ammattilaisten asiakkaiden vuorovaikutustilanteissa kuviin liittämät merkitykset ja tulkinnat sekä ammattilaisten omat näkemykset kuvakorttien käytöstä. Raportoinnissa painopiste pidetään kuvakorttien merkitysten selvittämisessä, mutta ammattilaisten kokemuksista nostetaan esille yksittäisiä teemoja lopputulosten yhteydessä.

Aineiston hankkimista ja merkitysten selvittämistä varten on luotu kuvatulkinallinen tuokio, jonka ihmishuhtalan ammattilaiset ovat toteuttaneet kolmessa asiakastilanteessa. Kuviin liitettävistä merkityksistä puhuttaessa on lähes mahdotonta olla nostamatta esille semiotiikkaa, joka on merkitystä, merkkejä ja merkkien käyttöä tutkiva tiede (Greimas & Courtés 1982, 287). Näin on tässäkin opinnäytetyössä, jossa semiotiikka yhdessä valokuvaterapiakirjallisuuden kanssa ovat ohjanneet aiheen valintaa sekä tutkimuksen tavoitteita ja toteuttamista.

2 Tiedonhaun toteutus

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kokoaminen on aloitettu tutustumalla aihealueesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja määrittelemällä kohteen kannalta keskeiset käsitteet. Teoreettisen viitekehyksen tässä työssä muodostavat valokuvien terapeutin käyttö, semiotiikka ja Barthesin koodisto. Tietoperustaan mukaan otetut käsitteet antavat perusteluja ja ovat tukena opinnäytetyön aineistonhankinnassa tehdyille ratkaisuille. Aineistohankinnassa käytetty kuvatulkinallinen tuokio on suunniteltu semioottisten tekojen pohjalta. Semiotiikka toimii siis tässä opinnäytetyössä aineistonkeruun pohjateorian ja muodostaa opinnäytetyön viitekehyksen yhdessä valokuvaterapian kirjallisuuden kanssa. Tutkimuksen taustateoria kuljetetaan läpi opinnäytetyöprosessin, jotta teoria ja käytäntö kohtaavat.

Tiedonhankinnassa hyödynnettiin useita eri tietokantoja, kuten ERIC, PubMed, SAGE journals, PsycINFO ja Emerald Insight. Tiedonhaussa on käytetty myös Google Scholar -palvelua. Systemaattisen aineistohaun lisäksi hyödylliseksi tavaksi löytää ajankohtaista tietoa osoittautui tutkimusten manuaalinen läpikäyminen. Aiemmin tehtyjen tutkimusten lähdeluetteloista löytyi myös tähän työhön soveltuvia kirjallisia lähteitä ja tutkimuksia. Ennen tiedonhankintaa hakutermit määriteltiin ja rajattiin tarkasti. Hakutermin määrittelyssä käytettiin apuna FinnMesh ja YSA -asiasanakirjoja. Hakua tehtiin sekä suomen- että englanninkielisillä termeillä ja siinä hyödynnettiin perushakua, sanojen katkaisemista ja yhdistelemistä (Taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkkejä käytetyistä hakusanoista

Hakutermin kieli	Ensisijainen hakutermi	Toissijainen hakutermi
Suomi	Valokuvakortit Valokuv* Valokuvaterapia Valokuvataideterapia Terapeuttinen valokuvaus Semiotiikka Semioottinen analyysi Symboliset kuvat Kuvatulkinta	Kuntoutus Ohjaus Opettaminen Terapia Terapiaväline Assosiaatio Interventio
Englanti	Photography cards Photograph* Phototherapy Photo art therapy Therapeutic photography Semiotics Semiotic analysis Symbolic photos Interpretation of photographs	Rehabilitation Counselling Teaching Therapy Therapeutic tool Association Intervention

Esimerkiksi ERIC-tietokannasta lyhennetty hakusana ”Photograph* tuotti yhteensä 4966 osumaa. Kun hakua tehtiin hakuyhdistelmällä ja siihen lisättiin termi ”Therapy”, osumia saatiin 94 kappaletta. Edelleen kun hakuehtoihin lisättiin sana ”Intervention”, hakutuloksia löytyi 14 kappaletta. Kun näistä jäljelle jääneistä hakutuloksista poimittiin tutkimukset, jotka keskittyivät kuvien käyttöön terapiassa, tuloksia jäi kaksi. Toinen näistä tutkimuksista karsiutui pois, koska se ei täyttänyt lähteelle määriteltyjä laatukriteerejä.

Tiedonhaku rajoitettiin koskemaan määrällisiä ja laadullisia tutkimuksia, jotka on julkaistu vertaisarvioituissa lehdissä vuoden 2000 tammikuusta vuoden 2020 elokuuhun. Työhön valikoitui pääasiassa lähteet, joista oli saatavilla kokotekstiversiot. Aineistot, joista puuttui alkuperäistä tietoa, esimerkiksi tiivistelmät ja lyhyet katsaukset jätettiin pois. Opinnäytetyötä kirjoitettaessa on pyritty välttämään toisen käden lähteisiin viittaamista. Resurssien asettamissa rajoissa tämä ei kuitenkaan aina ole ollut mahdollista, minkä vuoksi viitatessa on kiinnitetty erityistä huomiota toissijaisten lähteiden merkintätapoihin.

Aiheeseen liittyvän tutkimuksen nykytilanteen ja yleisen konsensuksen ymmärtämiseksi opinnäytetyössä käytettiin tuoreimpia lähteitä ja julkaisufoorumia. Kaikki tietoperustassa käytetty lähdemateriaali ei tule kuitenkaan täyttämään tuoreusvaatimuksia, sillä esimerkiksi opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytetty kuvatulkinallinen tuokio perustuu Roland Barthesin vuonna 1970 laatimaan analyysiin merkityksen koodeista. Tämän visuaalisen semiotiikan käyttäminen työssä on kuitenkin perusteltua siitä näkökulmasta, että se on edelleen keskeinen analyysiväline valokuvatutkimuksen parissa.

3 Valokuvan luonne ja terapeuttinen käyttö

3.1 Näkökulmia valokuvan luonteeseen

Kuvat ja kuvallinen tieto ovat saaneet niin vankan jalansijan läntisessä nykykulttuurissamme, että sitä voidaan jo kiistatta luonnehtia kuvallistuneeksi kulttuuriksi. Kuvien tekstuaalinen ja moniulotteinen rakenne näkyvät niin taiteessa, mediassa, yhteiskunnassa kuin eri kulttuurin muodoissa. Valokuvat, videot, kaaviot, virtuaaliset mainokset ja piirroset ovat vain muutamia esimerkkejä visuaalisista aineistoista. Näitä visuaalisia keinoja tarvitsemme nykypäivänä ongelmien havainnollistamisessa, verbaalisen tiedon tukena ja sellaisten asioiden näyttämässä, joita ei ole muilla tavoin mahdollista tai mielekästä esittää. (Mirzoeff 2009, 2; Seppä 2012, 11.)

Vaikka kuvat ovat läsnä kaikkialla, on kuitenkin huomioitava, että niistä tiedetään yhä vähän (Pienimäki 2013, 16). Kuvien määrittelyyn, tulkintaan ja käyttöön liittyy vielä paljon ratkaisemattomia kysymyksiä. Esimerkiksi filosofisista lähtökohdista käsin on problemaattista rinnastaa valokuva ja kuva toisiinsa (Seppänen 2014, 19). Sama pätee, kun puhutaan valokuvakorteista ja kuvakorteista. Tässä työssä ei kuitenkaan tehdä eroa näiden ontologioiden välille, vaan molemmat mielletään visuaalisiksi aineistoiksi, joita voidaan tarkastella semiotiikan keinoin. Laajassa merkityksessä kuvakortti voidaan nähdä sateenvarjokäsitteenä valokuvakortille. Tekstin luettavuuden parantamiseksi ja toiston välttämiseksi tässä työssä tullaankin käyttämään kuvakorttia valokuvakortin synonyymina.

Ennen kuin lähdetään kuitenkaan tarkemmin määrittelemään kuvakorttia, on syytä ottaa katse valokuvaan ja sen ainutlaatuisen luonteeseen. Valokuvaa on tutkittu eri lähtökohdista ja tieteenaloista käsin, mutta lopullinen ja tyhjentävä analyysi valokuvasta on jäänyt puuttumaan. Kameran keksimisen jälkeen valokuvan olemusta on tarkasteltu mm. taiteen, uskonnon ja tieteen näkökulmasta. Myös digitaalisuuden mukaan tulo on tuonut oman lisänsä valokuvan identiteettikeskusteluun. (Elo 2005, 40.) Myös Barthesin (1985) mukaan valokuvalla on määrittelyille taipumaton olemus, koska se on aivan täynnä satunnaisuutta. Valokuva representoi todellisuutta, kun

taas ihminen käsittää todellisuuden omien kokemustensa kautta. Voidaan ajatella, että valokuva johdattaa meidät takaisin todellisuuteen, jota ei enää ole. Yleisesti ottaen valokuvaa voidaan katsoa vain yksittäisenä ja ainutlaatuisena kuvana jostakin, koska täsmälleen samanlaista valokuvaa ei ole mahdollista ottaa toisessa hetkessä. (Barthes 1985, 10-11.)

Amerikkalainen valokuvaaja ja sosiologi Lewis Hine kiteyttää kuuluisaan lausahdukseensa valokuvan niin itsestään selvän, mutta samalla niin tolkuttoman monimutkaisen luonteen: ”Valokuvat eivät valehtele, mutta valehtelijat voivat valokuvata.” Ajatuksen tasolla varmasti jokainen, joka on elänyt valokuvallisessa kulttuurissa, saa kiinni tästä valokuvan totuutta koskevasta asetelmasta, mutta jos sitä alkaa pohtia syvällisemmin, saa eteensä hankalia kysymyksiä. Tällainen perusteeton usko valokuvan turmeltumattomuudesta joutuu koetukselle viimeistään siinä vaiheessa, kun alamme pohtia valokuvan toimijuutta. Valokuva näennäisesti näyttää meille totuuden, joka voi kuitenkin inhimillisen toimijan käsissä korruptoitua ja muuttua lopulta valheeksi. (Seppänen 2014, 15.)

Kuvallisen tiedon monisyistä luonnetta pohtiessa on myös syytä punnita, että onko valokuvan määritelmän lukkoon lyöminen viisasta tai edes tarpeellista (Seppä 2012, 18-19). Ehkäpä ennemmin tulisi miettiä valokuviin liittyvää vuorovaikutussuhdetta ja sitä, mitä valokuvat meiltä tahtovat (Kotkavirta 2009, 42). Valokuvasta voidaan varmuudella tehdä ainoastaan yksi huomio – sen merkitykset syntyvät kulttuurisissa käytännöissä, joissa se on käytössä sekä katseen että tulkinnan kohteena (Seppänen 2001, 8).

3.2 Valokuvaterapian määrittelyä

Valokuvien terapeuttisen käytön historia ulottuu aina 1800-luvun puoliväliin, jolloin psykiatri Hugh Diamond toteutti ensimmäiset valokuvia hyödyntävät terapeuttiset interventiot (Saita & Tramontano 2018, 1). Viime vuosisadan alusta 1970-luvulle tullessa on dokumentoitu useita yrityksiä valokuvauksen soveltamisesta kliinisissä yh-

teyksissä, mutta varsinainen valokuvaterapian käytäntö sai alkunsa 1970-luvun lopulla. Suomessa valokuvaterapiaa on systemaattisesti hyödynnetty vajaat 30 vuotta ja viime vuosina digitaalisen vallankumouksen kiihtyessä sen käyttö kliinisissä ja terapeuttisissa yhteyksissä on kasvanut huomattavasti (Halkola 2009a, 13-14; Loewenthal 2013, 5). Koska valokuvaterapia on vielä suhteellisen uusi toimintamuoto, eivät siihen liittyvät käsitteet ole vielä kovin vakiintuneita. Myöskään kansainvälisesti tarkasteltuna eri maiden terminologiset sanastot eivät vastaa sisällöltään toisiaan, vaan niitä käytetään hyvin vaihtelevasti lähteistä ja asiayhteyksistä riippuen. Käsitteiden sisältöjen ja terminologian monimuotoisuuteen osittain vaikuttaa se, että terapeutista toimintaa koskevat lakisääteiset vaatimukset ja psykoterapian harjoittamiseen liittyvät luvat eroavat maittain. (Saita & Tramontano 2018, 2.)

Valokuvaterapia (engl. Photo Therapy) terminä esiteltiin psykologisissa tieteissä ensimmäisen kerran 70-luvulla mm. Entin, Kraussin, Stewartin, Weiserin, Walkerin ja Wolfin ansiosta. Nämä pioneerit tutkivat valokuvan mahdollisuuksia viestinnän, itsetietoisuuden ja terveyden edistämisen menetelmänä. Myöhemmin valokuvaterapia termin rinnalle on tuotu termit terapeuttinen valokuvaus (engl. Therapeutic Photography) ja valokuvataideterapia (engl. Photo Art Therapy). Valokuvaterapia onkin yleisesti jaettu näihin kolmeen osa-alueeseen. (Saita & Tramontano 2018, 1.) Weiserin (2010) mukaan valokuvaterapiatyö on kuitenkin helpointa määrittelyn kannalta erottaa vain kahteen toiminnan tasoon, jotka ovat valokuvaterapia ammatillisessa terapiatyössä (engl. PhotoTherapy) ja terapeuttinen valokuvaus (engl. Therapeutic Photography). Tällöin esimerkiksi valokuvataideterapia sijoittuisi valokuvaterapian alakategoriaksi sen sijaan, että se muodostaisi oman toiminnan tasonsa. (Weiser 2010b, 18-19.) Loewenthal (2020) toteaa, ettei valokuvaterapia ja terapeuttinen valokuvaus ole toisistaan erillisiä kokonaisuuksia, mutta niiden käytössä on huomioitava eettiset näkökulmat. Valokuvaterapian käyttö terapiatyössä vaatii aina koulutetun terapeutin, jotta asiakkaan tunteiden, ajatusten ja kokemusten aktivointi ja prosessointi olisi mahdollisimman turvallista. Terapeuttinen valokuvaus voi puolestaan olla itseohjautuvaa itsetutkiskelua ilman, että se kuuluisi terapiatoiminnan piiriin. (Loewenthal 2020, 333-334.)

Käsitteiden kirjoitusasut ja sisällöt ovat tarkentuneet viimeisen vuosikymmenen aikana suuresti, mutta kuten yllä esitetyt esimerkit havainnollistavat, löytyy termien kirjoitusasuissa ja jaottelussa vielä lähdekohtaisia eroja. Syynä tähän on se, että valokuvaterapiaa voidaan lähestyä valokuvan tai valokuvaamisen käyttämisen terapeuttisesta kontekstista, taideterapian haarasta, itsehoidollisesta prosessista tai psykoterapian menetelmästä käsin (Saita & Tramontano 2018, 2). Valokuvaterapeuttisten menetelmien käyttöä Suomessa on tarkasteltu alla (Taulukko 2).

Taulukko 2. Valokuvaterapeuttisten menetelmien käyttö (Halkola 2009, 15)

	Psykoterapia	Terapeuttinen työ	Valokuvataide	Valokuvaus itsehoitona
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Psykoterapian hoitosuhteessa määritelty tavoite • Valokuva ja valokuvaus ovat osa hoitoa 	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakassuhteen ja toiminnan tavoite, esim. kuntoutus, psykoedukatiivinen työ, luova toiminta, työhyvinvoinnin edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Itsensä tunteminen, itseilmaisun rikastuminen, taiteellinen ilmaisu 	<ul style="list-style-type: none"> • Itsensä tunteminen ja luova ilmaisu
Kuka	Asiakas, potilas, psykoterapeutti	Asiakas / ryhmä, työntekijä; terapeutti, ohjaaja, opettaja jne.	Valokuvataiteilija tai ryhmä, ohjaaja tarvittaessa mukana	Asiasta kiinnostunut henkilö
Miten	Valokuvaterapian menetelmät terapeutin oman psykoterapiatyön osaamiseen yhdistettynä	Valokuvaterapian ja voimauttavan kuvauksen menetelmät työntekijän käytössä osana omaa työtä	Valokuvauksen ja valokuvataiteen menetelmät	Valokuvat ja valokuvaus omien taitojen mukaan
Mitä	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvat ovat kokemuksellinen väline psyykkisesti työstettävien asioiden näkyväksi tekemiseen ja prosessoimiseen • Tuote ei tavoite 	Voimauttavat kuvat, kollaasit, albumit jne. osana valokuvaterapeuttista prosessia	Valokuvataideteokset	Valokuvan käytön erilaiset ilmaisutavat ja tuotteet omien tarpeiden mukaan

Terapia on laaja käsite, jonka vuoksi englannin- ja suomenkieliset termit eivät nekään aina vastaa sisällöltään toisiaan. Suomessa valokuvaterapian määrittelyn perustana on hyödynnetty vuoden 2003 Psykoterapiakoulutuksen kehittämisen mietintöjä ja Suomalaisen lääkäriseura Duodecimin ja Suomen Akatemian Psykoterapian konsen-

suslausumaa lokakuulta 2006. Meillä valokuvaterapia ei pyri olemaan itsenäinen psykoterapiamuotonsa, vaan valokuvaterapialla tarkoitetaan valokuvan ja valokuvauksen systemaattista käyttöä niin psykoterapiassa kuin terapeuttisessa työssä. (Halkola 2009, 14-16.) Valokuvaterapeuttisen työn toteuttaminen vaatii psykoterapeutilta omaa viitekehystä, joka voi olla mm. ericssonilainen, jungilainen, humanistinen, perhe-systeemiteoreettinen, kognitiivis-analyttinen tai psykoanalyttinen (Mannermaa 2000, 65). Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla valokuvan menetelmällinen käyttö tapahtuu kunkin työntekijän ammatillisesta viitekehystä käsin, jolloin valokuvaterapeuttiselle työlle ominaista on ennaltaehkäisevä, ohjauksellinen ja kuntouttava ote (Suomen valokuvaterapiayhdistys, N.d). Yhtä oikeaa teoriaa tai viitekehystä kuvien käytölle ei siis ole, vaan jokainen ammattilainen toteuttaa sitä omista yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin.

Valokuvan arkinen luonne mahdollistaa sen, että valokuvaterapiaa voidaan hyödyntää ja jäsentää usealla eri tavalla. Weiserin (2010) mukaan valokuvaterapiaa ei pitäisi niinkään nähdä erillisenä mallina, vaan ryppäänä moniulotteisia tekniikoita, joita ammattilainen hyödyntää koulutuksensa ja teoreettisen orientaationsa, kuin myös asiakkaan tavoitteiden pohjalta. Nämä moniulotteiset tekniikat hän jakaa viiteen luokkaan: 1) asiakkaasta otetut kuvat, 2) asiakkaan ottamat tai luomat kuvat, 3) omakuvat, 4) perhealbumityöskentely sekä 5) kuvaprojektiot. (Weiser 2010a, 5-7.) Suomen valokuvaterapiayhdistys on myös Weiserin tapaan jaotellut valokuvaterapian menetelmät viiteen ryhmään: 1) asiakkaan omaelämäkerrallisten valokuvien käyttäminen, 2) symbolisten ja assosiativisten valokuvien käyttäminen, 3) omakuvatyöskentely, 4) uusien valokuvien ottaminen ja niiden käyttö ja tutkiminen terapeuttisena välineenä sekä 5) valokuvaterapian menetelmien yhdistäminen muihin ilmaisullisiin menetelmiin kuten kuvataide-, musiikki- tai kirjallisuusterapian menetelmiin. (Suomen valokuvaterapiayhdistys, N.d). Molemmissa jaotteluissa esiintyvät siis samat elementit, mutta hiuksenhieno ero niiden välille syntyy tavasta painottaa eri tekniikoita ja termejä.

3.3 Symbolisten ja assosiatiivisten valokuvien käyttö

Valokuvat koskettavat ja niissä on elämään syvästi vaikuttavia elementtejä. Valitettavan harvat ammattilaiset kuitenkin löytävät valokuvan työvälineenä ja hyödyntävät sen informatiivista ja terapeuttista potentiaalia. (Mannermaa 2000, 61.) Kuvien käyttäminen asiakastyössä voi helpoimmillaan olla hyvin yksinkertainen tapahtuma, kuten symbolisten valokuvien katselua ja niistä keskustelua. Niitä voidaan hyödyntää kaiken ikäisten asiakkaiden kanssa yksilö- tai ryhmätilanteessa sekä yhdistää muihin luoviin menetelmiin. Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena oleva Valintojen tiet -kuvakorttisarja perustuu juuri kuvien helppokäyttöisyyteen, mutta samalla myös niiden voimakkaaseen tapaan herättää aistimuksia, tunteita ja muistoja. Valintojen tiet -kuvakorttisarja lukeutuu assosiatiivisten kuvien lajityyppiin, jonka juuret ovat vuosikymmenten takana piirrettyjen kuvakorttien maailmassa. (Halkola 2009b, 175-176.) Piirretyistä, maalatuista tai muuten graafisin keinoin tuotetuista kuvakorteista poiketen Valintojen tiet -kuvakorttisarja on toteutettu kokonaan valokuvaamalla.

Valokuvien ja kuvakorttien terapeuttisen käytön yhteydessä usein kuulee puhuttavan termeistä symbolit, metaforat ja assosiaatiot. Kaikki nämä termit liittyvät myös semiotiikkaan ja vievät kohti samaa ilmiötä, mutta erilaisin painotuksin. (Halkola 2009b, 176.) Assosiatiivisten valokuvien voima piilee niiden kyvyssä aktivoida ihmisen mieltä ja synnyttää eri asioiden välille yhteyksiä ja johtaa lopulta miellelyhtymään (Hunt & Ellis 2004, 163). Jotta tällainen assosiaatioketjun syntyminen on mahdollista, on kuvien välitettävä merkityksiä, jotka ketjureaktion omaisesti johdattavat mielikuviin, symboleihin ja metaforiin. Käsitteinä symboli ja metafora ovat lähellä toisiaan, mutta ero niiden välille syntyy siinä, että symboli on tunnuskuva, joka perustuu kiinteään merkitykseen, kun taas metafora toimii kielikuvana ja luo uusia rinnastuksia (Lehtonen 2004, 39; Anttila 2006, 351). Halkolan (2009) mukaan kuviin liittyvät metaforat ja katsojan henkilökohtaiset ja kulttuuriset symbolit avaavat tietä assosiaatioille ja edesauttavat täten assosiaatioketjun syntymistä. Voidaan siis huomata, että kuviin latautuu jo itsessään assosiaatiotapahtuma, jolloin yksinkertaisinta on puhua suoraan assosiatiivisista kuvista. Myös käsitettä symbolinen kuva käytetään suomenkielisessä valokuvaterapian kirjallisuudessa yhtenä otsakkeena kuvaamaan kuvallisen materiaalin käyttöä. (Halkola 2009b, 176.)

Syy sille, miksi valokuvat toimivat niin hyvin asiakastyössä, näyttää löytyvän asosiatiivisen, symbolisen ja metaforisen luonteen lisäksi niiden kyvystä tarjota vaihtoehtoja ja kannustaa yksilöllisten valintojen tekemiseen. Toimintaterapeutti Kathy L. Lamore ja toimintaterapian professori David L. Nelson peräänkuuluttavat *The American Journal of Occupational Therapy* -lehdessä (1993) julkaistussa taideprojektitutkimuksessaan, että vaihtoehtojen tarjoaminen erityisesti mielenterveyshäiriöistä kärsiville on tärkeää minäpystyvyyden, motivaation, suorituskyvyn sekä kokonaisvaltaisen kuntoutumisen kannalta. Asiakasta tulisi terapiatilanteessa aina kannustaa valintojen tekemiseen, sen sijasta, että terapeutti tuo tilanteeseen etukäteen mietityt elementit ja valmiit ratkaisut. (Lamore ja Nelson 1993, 397, 400.) Lähtökohtaisesti kuvakorttien käyttäminen vuorovaikutustilanteessa on luonteva väylä valintojen tekemiseen ja visuaalisen dialogin synnyttämiseen (Newbury & Hoskins 2011, 1068). Asiakastyöhön suunnitellut kuvakortit eivät suoraan liity asiakkaaseen, jolloin ne tuntuvat vähemmän uhkaavilta ja luovat välimatkaa tarkasteltavaan asiaan (Mannermaa 2000, 62).

Vuorovaikutustilanteessa kuvia käytettäessä on kuitenkin huomioitava, että vaikka asiakas tarkastelee kuvia ikään kuin etäältä, sisältävät ne aina symbolisia merkityksiä ja metaforia, jotka ovat sidoksissa yksilön arvoihin, maailmankuvaan ja kokemuksiin (Newbury & Hoskins 2011, 1068-1069). Tämä ajatus rikkoo nykyisin vallalla olevan representatiivisen kuvakäsityksen, joka antaa olettamuksen, että kuvien avulla kommunikointi on yksiselitteistä ja ongelmattonta. Tosiasiassa kuvat voivat synnyttää voimakkaan emotionaalisen latauksen, jolloin ammattilaisella on oltava osaamista sekä halua auttaa asiakasta tunnereaktion käsittelyssä. Kuvakortteja käytettäessä ammattilaiselta ei edellytetä varsinaista erillistä teknistä osaamista, kuten taitoa käyttää kameraa, mutta se vaatii, että ammattilainen perehtyy käyttämäänsä välineeseen ja työskentelee aktiivisella, kiinnostuneella ja ihmisen voimavaroihin suuntautuneella otteella. (Halkola 2009a, 17-18.)

3.4 Valokuvaterapeutin työskenntelyn hyödyt

Valokuvien systemaattinen terapeutin käyttö ihmissuhdealalla on kasvanut huomattavasti viime vuosina ja tutkimuksia aiheesta tehdään koko ajan lisää. Tällä het-

kellä valokuvaterapian tekniikoita hyödynnetään pääsääntöisesti kolmessa eri kontekstissa: fyysisen, henkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämässä. On dokumentoitu, että valokuvaterapeuttisilla menetelmillä voidaan vaikuttaa niin yksilö- kuin ryhmätilanteissa osallistujan tunnetaitojen, kognitiivisten kykyjen ja itseilmaisun kehittymiseen. Empiirinen näyttö vahvistaakin, kuinka kuvat voivat aktivoida ja helpottaa ajatusten ja tunteiden ilmaisemista ilman sanallisen kielen rajoituksia. Kuvien avulla myös verbaalisesti heikko voi saada väylän ilmaista itseään. (Uhrig, Trautmann, Baumgärtner, Treede, Henrich, Hiller & Marschall 2016.)

Valokuvaterapeuttisella työskentelyllä on lisäksi todettu positiivisia vaikutuksia yksilön luovuuteen, coping-keinojen kehittymiseen, voimaantumiseen, muistojen analysoimiseen, ihmissuhteiden ymmärtämiseen sekä omien arvojen ja ajattelutapojen oivaltamiseen (Ginicola, Smith & Trzaska 2012, 30-31). Valokuvan vaikuttavuus näyttää kiteytyvän sen kykyyn tukea asiakkaan itsetuntoa ja itsetuntemusta (Rice, Girvin & Primak 2014, 41). Esimerkiksi kun kuvien kautta luodaan nonverbaalista kielestä siltaa sanalliseen kieleen, voi asiakas sen avulla kyseenalaistaa normeja ja sitä kautta löytää reitin purkaa itseensä asettamia stigmoja ja uskomuksia (Russinova, Rogers, Gagne, Bloch, Drake & Mueser 2014, 242). Erityisen hyvin valokuvaterapian tekniikat soveltuvat hyödynnettäväksi, kun työskennellään kroonisesti sairaiden, traumatisoituneiden, mielenterveyshäiriöisten, transsukupuolisten, nuorten tai syrjäytyneiden henkilöiden kanssa (Saita & Tramontano 2018, 2-10).

Näyttöä valokuvaterapian tekniikoiden onnistuneesta implementoinnista käytäntöön löytyy myös humanitaarisen avun, lastensuojelun ja rikosoikeusjärjestelmän parista. Prag ja Vogel (2013) toteuttivat tutkimuksen Myanmarista Thaimaahan tulleille alaikäisille pakolaisille ja hyödynsivät siinä terapeuttista valokuvausta osallistujien traumaattisten muistojen sanallistamiseen ja niiden integroimiseen osaksi elämäntarinaa. Tutkimus osoitti, että terapeuttisella valokuvauksella voidaan edistää visuaalisen tietoisuuden ja itsetuntemuksen välistä yhteyttä. (Prag & Vogel 2013, 37-50.) Myös Pickin, Brunsdén ja Hill (2011) saivat kannustavia tuloksia Photovoice-menetelmän käytöstä sijaisvanhempien emotionaalisten kokemusten kartoittamiseksi. Menetelmä yhdistettynä fenomenologiseen analyysiin toi ainutlaatuista ja syvällistä tietoa osallistujien kohtaamista tunteista ja haasteista arjen tilanteissa. (Pickin, Brunsdén & Hill

2011, 71). Terapeuttisen valokuvauksen lisäksi näyttöä löytyy myös kuvakorttien hyödyntämisestä erilaisten erikoisryhmien, kuten vankien kanssa. Alustavat tutkimustulokset viittaavat siihen, että valokuvaterapian tekniikat toimivat hyvin vangeilla erityisesti siitä syystä, että ne auttavat heitä tunteiden ilmaisussa ja asioiden jakamisessa tilanteessa, jossa valintojen tekemistä on muuten pitkälti rajattu ja jossa luottamus on haurasta. (Loewenthal, Avdi, Chauhan, Saita, Natri, Righi, Tompea, Giordmaina & Issari 2016.)

4 Semiotiikka ja kuvallisen merkityksen syntyminen

4.1 Semiotiikka lähestymistapana

Kuten johdannossa aiemmin kirjoitettiin, semiotiikka on tässä työssä sidottu sekä aineistonkeruun pohjateoriaksi että osaksi opinnäytetyön teoreettista viitekehystä. Semiotiikka lähestymistapana mahdollistaa vastausten löytämisen tutkimuskysymykseen, kun tutkimuksen huomio keskitetään itse merkkiin ja sen synnyttämiin merkityksiin. Valokuvista puhuttaessa semiotiikka ja tähän työhön valikoitunut Barthesin strukturalistinen semiotiikka tarjoavat diversiteettiä kuvien yksityiskohtaiseen analysoimiseen sekä välineitä merkitysten etsimiseen ja ymmärtämiseen. Tässä osiossa otetaan ensin yleisesti katse semiotiikan määritelmään ja siihen, miten merkki toimii merkityksen synnyttäjänä. Tämän jälkeen pureudutaan Barthesin näkemyksiin valokuvasta ja merkityksellistämisen tasoista. Näiden semioottisten lähtökohtien jälkeen osion lopussa esitellään viisikohtainen koodisto kuvien merkitysten tutkimiseen.

Yksinkertaisimmillaan semiotiikan voi määritellä tieteenalaksi, joka tarkastelee monitieteisesti merkkejä, koodeja ja niiden tuottamista sekä käyttöä (Greimas & Courtés 1982, 287). Semiotiikkaa yleisesti käytetään kirjallisuudessa esiintyvien merkkien tarkasteluun, mutta ajan saatossa semiotiikan käsite on laajentunut koskemaan muutaakin visuaalista tutkimusta (Salosaari 1998, 390-391). Semioottinen ajattelutapa juontaa juurensa jo antiikin Kreikkaan, mutta varsinaisena omana itsenäisenä tutkimus-

alanaan sen on ollut vasta joitakin satoja vuosia. Semiotiikan kenttä on varsin repaleinen ja aikojen saatossa syntyneet erilaiset näkemykset sekä sisällölliset ristiriidat ovat vieneet sitä hyvin erilaisiin suuntiin. Moderni semiotiikka on tapana jakaa neljään päälohkoon: filosofiseen, kielitieteelliseen, empiriseen ja kulttuurisemiotiikkaan. Karkeasti jaon voi tehdä myös kahteen eri osaan, jolloin puhutaan pragmatistisesta ja strukturalistisesta semiotiikasta. Nämä kaksi koulukuntaa ovat syntyneet niiden johtotähtien amerikkalaisen filosofi Charles S. Peircen ja sveitsiläisranskalaisen kielitieteilijä Ferdinand de Saussuren mukaan. (Tarasti 1990, 10-11.)

Keskeisimpiin semiotiikan suuntauksien luojiin voidaan lisätä myös strukturalistisen semiotiikan pioneeri Saussuren seuraaja ranskalainen Roland Barthes. Fiske (1992) mukaan Barthesin ajattelun juuret Saussuren mukaisesti ovat kielitieteessä, mutta Barthes vei oppi-isänsä ajatuksia radikaalisti eteenpäin ja oli eritoten kiinnostunut tarkastelemaan vuorovaikutusta, joka syntyy tekstin merkkien ja tekstin lukijan tai kirjoittajan välille. Barthes oli ensimmäinen, joka loi järjestelmällisen mallin ja mahdollisti merkityksen analysoimisen neuvottelu- ja vuorovaikutusprosessina. Tämän teorian ydinajatus on merkityksellistämisen kaksi tasoa: denotaatio ja konnotaatio. (Fiske 1992, 112-113.) Seppänen (2005, 110) näkee, että Barthesin ansiosta populaarikulttuuri avautui semiotiikan tutkimukselle ja saussurelainen semiotiikka otti paikkansa valokuvatutkimuksen ytimessä.

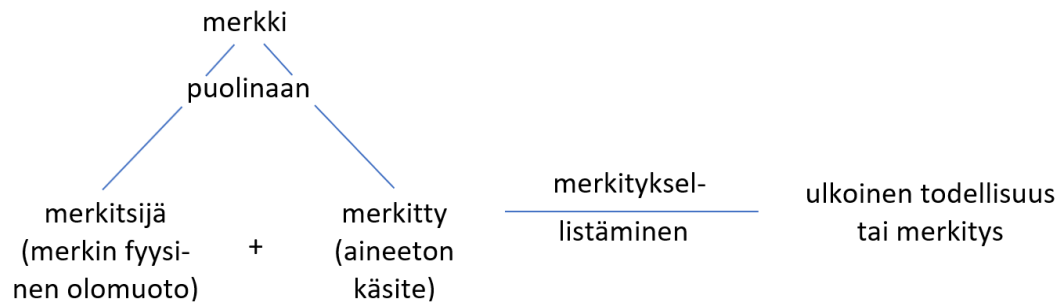
Kuvantutkimukseen semiotiikkaa on sovellettu jo puoli vuosisataa. Tieteellisenä metodina semiotiikka on ansainnut paikkansa, sillä se tarjoaa vakiintuneen käsitteistön ja analyysimallin kuvallisten sisältöjen merkkiluonteen erittelyyn ja ymmärtämiseen. Toisin sanoen voidaan todeta, että semiotiikassa kuva rinnastetaan kieleen ja sitä tutkitaan kielen vertaisena merkkijärjestelmänä. Kun kuvia tutkitaan semiotiikan keinoin, puhutaan aina representaatioiden tutkimisesta eli ollaan kiinnostuneita siitä, mitä kuvat esittävät ja miten. Merkkien tutkijoita kiinnostavat myös kuvien ilmimerkityksiin kätkeytyneet piilomerkitykset eli kaikki ne ideat ja arvot, jotka sisältyvät symboliseen kieleen. (Seppänen 2005, 106; Seppä 2012, 128.)

4.2 Merkki merkityksen synnyttäjänä

Merkkien ja merkityksen problematiikkaa on pohdittu tuhansia vuosia ja edelleen ne askarruttavat monien mieltä (Seppänen 2005, 107). Merkin käsitettä käytetään spontaanisti arkisissa keskusteluissa ja kohtaamme erilaisia merkityksiä sisältäviä asioita päivittäin. Merkit voivat olla yksinkertaisia ja sellaisia, mitä olemme tottuneet noudattamaan automaattisesti, mutta myös sellaisia mitkä ovat vaikeasti määriteltävissä. Autoa ajaessa noudatamme tieliikennelakia, koska meille on opetettu tienkäyttäjän oikeudet, vastuut ja velvollisuudet. Olemassaolon merkitystä saatamme taas pohtia yksilöllisistä lähtökohdista käsin. Merkki ei ole irrallinen ilmiö merkityksestä, vaan ne yhdessä kytkeytyvät elinpiiriin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Erilaiset merkitykset voivat vaikuttaa ajatuksiimme ja arvoihimme sekä ohjata valintojamme ja toiminnallisuuttamme. (Veivo & Huttunen 1999, 9.)

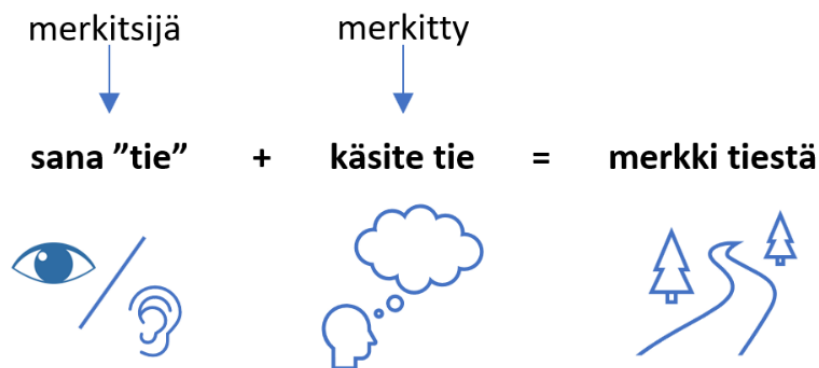
Eri koulukuntiin kuuluvat semiootikot eivät käytä perustavanlaatuista terminologiaa eksplisiittisesti, vaan painottavat erilaisia tekijöitä ja käsitteitä merkitysten syntymisessä (Rantala 1994, 163). Kaikista merkitysmalleista on kuitenkin löydettävissä kolme alkeisosaa, joiden asemaa merkitystä koskevassa tutkimuksessa ei voi sivuuttaa. Nämä ovat: merkki, se mihin merkki viittaa ja merkin käyttäjät. Vaikutusvaltaisimmat merkitysmallit ovat luoneet modernin semiotiikan perustajat Peirce ja Saussure. (Fiske 1992, 62; Copley & Jansz 1998, 29.)

Fisken (1992) mukaan Saussuresta periytyvä strukturalismi harvemmin tuo esille merkkien pragmaattisia puolia, vaan se enemmän korostaa merkkien ja merkkijärjestelmien syntaksia sekä semanttisia ominaisuuksia ja relaatioita. Strukturalistinen suuntaus nähdäänkin kielifilosofiasta johdettuna yleisenä filosofiana, joka painottaa sosiaalisten järjestelmien ja rakenteiden funktioita yksilöllisten kustannuksella. (Fiske 1992, 150-152.) Tässä tutkimuksessa nojaututaan Barthesin strukturalistiseen semiotiikkaan, joka puolestaan perustuu Saussuren näkemyksiin ja opetuksiin merkityksen alkeisosista. Saussuren näkemys merkityksen alkeisosista on mallinnettu kuviossa 1.

Kuvio 1. Merkityksen alkeisosat Saussuren mukaan (Fiske 1992, 66)

Veivo ym. (1999) toteavat merkin olevan strukturalisteille kaksiosainen: se on merkitsijän ja merkityn välinen relaatio. Merkitsijä käsittää merkin havaitun ulkomuodon, kuten ääneen lausuttu tai kirjoitettu suomen kielen sana "tie". Valokuvassa tämä merkitsijä on yhteydessä merkin fyysiseen olomuotoon, esimerkiksi valokuvaan tiestä. Tämä merkitsijä yhdistyy vastaanottajan käsitteelliseen mielikuvaan tiestä eli merkittyyn. Käsitteellinen merkitty ja materiaallinen merkitsijä siis nivoutuvat toisiinsa vastavuoroisesti ja muodostavat yhdessä merkin. (Veivo & Huttunen 1999, 26-27; Seppänen 2005, 108.) Merkin syntymistä prosessina on yksinkertaisella kuviolla havainnollistettu alla (Kuvio 2).

Kuvio 2. Yksinkertaistus merkin syntymisestä (ks. esim Fiske 1992, 66; Seppä 2012, 130)

Lähtökohtaisesti kuvalliset esitykset tuottavat merkityksiä eri tavoin kuin verbaaliset esitykset. Lehtosen (2004) mukaan kuvien merkitykset syntyvät sen perusteella, että kuvat jollakin tasolla aina muistuttavat kohdettaan tai ovat kausaalisessa suhteessa niissä esitettyihin asioihin. Näitä kuvien ikonisia ja indeksisiä ominaisuuksia ei kuitenkaan löydy puhutusta ja kirjoitetusta kielestä, sillä verbaalikiellessä kielen ja kohteen

yhteys on konventionaalinen eli sopimuksenvarainen. (Lehtonen 2004, 87-88.) Myös Kotkavirran (2009) mukaan kuvia katsoessamme emme pysty seuraamaan syntaktisia ja semanttisia sääntöjä samalla tavalla kuin tekstejä lukiessamme. Molempiin sekä kuvaan että sanaan kyllä liittyy käsitteellistä ajattelua ja erilaisia kulttuurisia konventionioita, mutta kuvien havainnoinnissa ja tulkinnessa painottuvat enemmän yksilölliset kokemistavat ja mielikuvat. (Kotkavirta 2009, 48.)

4.3 Barthes ja valokuva

”Strukturalistit pyrkivät selvittämään sitä, miten ihmiset tekevät maailmaa ymmärrettäväksi, eikä sitä, millainen maailma on. Siten strukturalisteille ei ole olemassa lopullista eikä ehdotonta tieteellistä totuutta.” (Fiske 1992, 150.)

Saussuren lingvistinen analyysi kielisysteemeistä on vasta ensiaskel merkin ymmärtämiseen, koska se tavoittaa vain merkityksen niin sanotun denotatiivisen tason eli ilmi-merkityksen. Jo aiemmin esitelty stukturalisti Roland Barthes vei Saussuren alulle laittamaa semiotiikan haaraa astetta pidemmälle ja oli kiinnostunut valjastamaan semiotiikan yhteiskuntakritiikin työkaluksi. Seppänen (2005) toteaa Barthesin usko-
neen, että merkkien tieteellä voitaisiin vaikuttaa porvarillisen yhteiskunnan myytteihin ja lisätä ymmärrystä stereotyyppien syntyyn vaikuttavista mekanismeista. (Seppänen 2005, 111.) Myös Olsen (1990, 179) näkee Barthesin halunneen vaikuttaa yhteiskuntaan ja kumoavan essentialistisen näkemyksen siitä, että tekijä toimii tekstistä irrallaan, itsenäisenä egona, jonka ainut tavoite on välittää tekstiin etukäteen asioista muodostamansa merkitys.

Lopulta Barthes kokosikin ajatuksensa yhteen ja julkaisi 1957 Mytologioita-esseekoelmakirjan (suom. 1994), jossa hän tarkastelee semioottisesti erilaisia kulttuuri-ilmiöitä, aina lehtikuvasta painiin. Esseissään hän siis rinnasti teksteiksi kaikki muutkin kulttuurituotteet kuin vain kirjoitetut tekstit. Barthesin asema valokuvatutkimuksen pioneerina on kiistaton, vaikka hän viime kädessä kirjoittikin valokuvasta hyvin vähän. (Seppänen 2005, 111.) Blom (1999) kutsuu Barthesia ensisijaisesti kirjallisuusteoreetikoksi, joka halusi teksteissään kuljettaa lukijan halki merkityksenmuodostuk-

sen viidakon samalla osoittaen yleiset yhtenäiset piirteet, mutta myös pysähtyen tärkeiden detaljien äärelle. Toisin sanoen hän toi esille tekstin ilmapuuden, merkitysten liikkuvuuden ja tulkinnan dynaamisuuden. (Blom 1999, 207, 225.)

Barthes korosti valokuvan ja kielen eroja viestintäjärjestelminä esseissään *Sanoma valokuvassa* (1961; suom. 1984), *Kuvan retoriikkaa* (1964; suom. 1986) ja *Kolmas merkitys* (1970; suom. 1993) sekä kirjassaan *Valoisa huone* (1980; suom. 1985). Hänen näkemyksensä ja tyyli kirjoittaa muuttuivat huomattavasti uran aikana ja tämä näkyi myös valokuvakirjoituksissa. Alkutuotannon aikana filosofiset esikuvat sekä yhteiskuntaan painottuneen tieteelliseen erittelyyn pyrkivän semiotiikan vaikutus olivat selkeästi ohjaavassa roolissa. (Seppänen 2005, 111-112.) Myöhäistuotannossaan Barthes siirtyi vähitellen kuvaamaan valokuvaa muutenkin kuin tarkan analyysin kohteena. Hän näki, että kuviin muodostuu sokeita alueita, joita kieli viestintäjärjestelmänä ei yksinkertaisesti pysty selittämään. (Seppä 2012, 175.) Valokuva ei ollut siis Barthesille enää vain ontologinen objekti, vaan sisälsi kokemuksellisen elementin, joka oli yhteydessä ihmisen omiin yksilöllisiin motiiveihin ja asenteisiin (Barthes 1977, 15).

4.3.1 Merkityksellistämisen tasot

Seppänen (2005, 113) esittää Barthesin nostaneen Saussuren strukturalistisen semiotiikan arvoonsa, mutta arvostelleen sitä merkkien konkreettisten sisältöjen puuttumisesta ja merkityksellistämisen taustalla piileskelevien sosiaalisten käytäntöjen huomiotta jättämisestä. Barthes päätyikin laajentamaan oppi-isänsä ajatuksia merkittävästi ja merkitystä liittämällä siihen mukaan merkityksellistämisen kaksi tasoa. Esseessään *Sanoma Valokuvassa* hän toi ensimmäistä kertaa ylös ajatuksen kuvan viestien jakamisesta näihin kahteen tasoon: denotaatioon ja konnotaatioon (Barthes 1961, 123). Denotaatiolla Barthes tarkoitti merkin yleisimmin hyväksytyä, selvintä merkitystä ja konnotaatiolla merkin synnyttämää kulttuurisidonnaista miellelyhtymää (Barthes 1984, 149-151).

Fiske (1992) selittää auki tasojen välistä suhdetta esimerkillä kadusta. Valokuvaan tallioitu näkymä kadusta denotoi kyseistä katuja, kun taas suomen kielen sana 'katu'

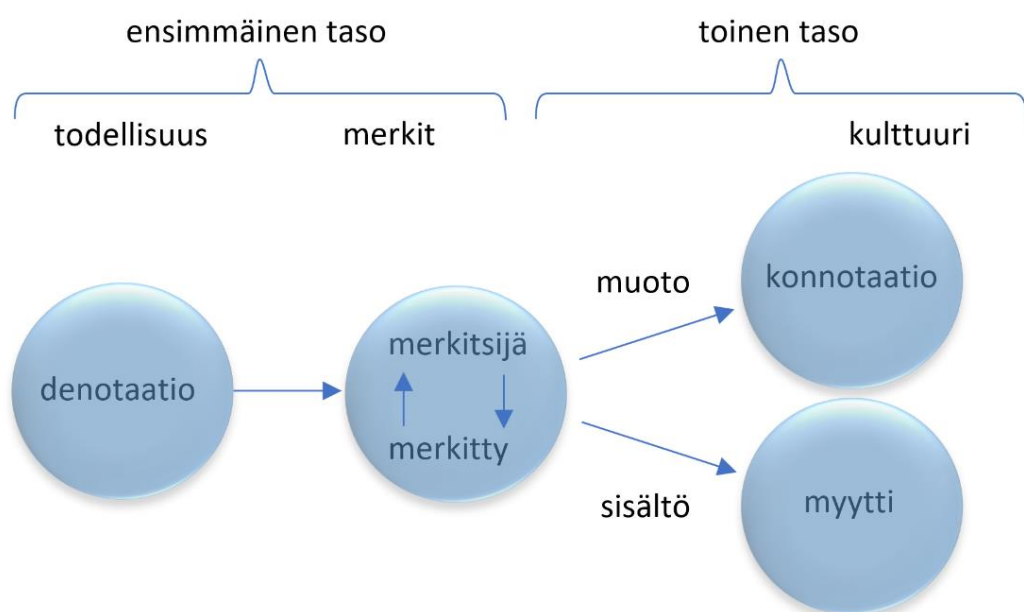
denotoi rakennusten välissä olevaa tietä kaupungissa. Periaatteessa saman kadun voi esittää kuviin hyvin eri tavoin. Valokuvauksen ajankohdaksi voi valita aurinkoisen illan, jolloin pehmeä valo saa kadun siinä leikkivien lasten kannalta näyttämään houkuttelevalta, luonnolliselta ja onnelliselta ympäristöltä. Samassa hetkessä ja paikassa kuvan voi kuitenkin ottaa mustavalkoisena ja kontrastisena, jolloin katu lasten leikkien suhteen ei näytä enää niin ideaalilta, vaan se voi heijastua kuvaan tylynä, kylmänä ja tuhoisana ympäristönä. Nämä kaksi kuva-aihiota ovat tunnelmaltaan kaukana toisistaan, mutta ne on voitu ottaa yhtä aikaa vierekkäisillä kameroilla. Tällöin molemmissa kuvissa olisi sama denotatiivinen merkitys. Ero niiden välille tulee siinä vaiheessa, kun siirrytään merkityksellistämisen toiselle tasolle konnotaatioon, jossa vastaanottaja tulkitsee kuvaa ja muodostaa siitä erilaisia mielikuvia. (Fiske 1992, 113.)

Bathesin (1977) mielestä valokuvauksessa denotaation ja konnotaation välinen ero on selvästi osoitettavissa. Hän näkee denotaation valokuvan tallentamana mekaanisena jäljenteenä kohteesta ja konnotaation prosessin inhimillisenä osana. Konnotaatiot saavat kontekstisidonnaiset merkityksensä mm. kuvan rajauksen, tarkennuksen ja valitun kuvakulman perusteella. Denotaatio käsittää yleisesti sen, mitä on kuvattu, kun taas konnotaatio vie merkityksellistämisen toiselle tasolle ja haluaa löytää vastauksen siihen, kuinka jokin asia on kuvattu. (Barthes 1977, 17-20.) Seppäsen (2001) mielestä kuvaajalla voikin olla merkittävä rooli konnotaatioiden välittymiseen kuvista. Hän voi vaikuttaa kuvaan vaikkapa vaihtamalla kuvakulmaa, säätämällä valotusaikaa tai tarkentamalla tiettyyn kohtaan. Kuvien yhteyteen voidaan myös liittää sanoja, jolloin ne yhdessä vaikuttavat konnotaatioiden eli ajatusten, tunteiden ja assosiaatioiden muodostumiseen. (Seppänen 2001, 182-183.)

Valokuvaa analysoidessaan Barthes toi denotaatio-konnotaatio käsiteparin lisäksi myytin käsitteen, joka on kolmas tapa, jolla merkityksellistäminen toimii. Lyhyesti sanottuna myytillä tarkoitetaan kertomusta, joka valjastaa kulttuurin selittämään tai ymmärtämään todellisuutta. (Fiske 1992, 115-116.) Sepän (2012) mukaan myytin keskeinen asema on toimia kätkeytyjen sääntöjen ja tapojen kokoelmana, jossa merkitykset näyttäytyvät tietyille ihmisjoukolle universaaleina ja yhteisinä totuuksina. Myytti toisin sanoen on rakenne, joka luonnollistaa merkityksiä. (Seppä 2012, 150.)

Jos mennään myytin etymologiaan, niin huomataan, että alkukantaiset myytit koskivat esimerkiksi hyvää ja pahaa, ihmisiä ja jumalia sekä elämää ja kuolemaa (Fiske 1992, 116). Nyky-ajassa myytit voivat esimerkiksi liittyä miehen ja naisen roolitukseen ja selittää roolien asettumista kulttuuriseen kontekstiin ja muuttumista enemmän tai vähemmän itsestään selviksi (Seppänen 2002 183). Fiske (1992) painottaa, että Barthesin mielestä periaatteessa kaiken voi muuttaa myytiksi. Hän kuvaa myytin toisiinsa liittyvien käsitteiden ketjuksi, joka on olemassa ennen varsinaista valokuvaa. Valokuvaa katsoessamme tämä käsiteketju aktivoituu ja muodostaa pohjan myytin toiminnalle. (Fiske 1992, 116.)

Merkityksellistämisen analyysimallissa Barthes käyttää Saussuren lailla käsitteitä merkitsijä ja merkitty, mutta esittää ne kahdessa tasossa (Kuvio 3). Ensimmäisessä tasossa tapahtuu merkin perusmerkityksen muodostuminen eli denotaatio. Toiselle tasolle siirryttäessä merkitsijästä tulee konnotaatio tai assosioiva merkki ja vastaavasti merkitystä tulee myytti. Tällä tasolla merkin, sen vastaanottajan ja kulttuurin vuorovaikutus on aktiivisinta. Tulkintaprosessia tarkasteltaessa on syytä muistaa, että merkin vastaanottajan omilla käsityksillä on iso painoarvo lopullisen merkityksen muodostumisessa. Myös denotatiiviset ilmaisut ja kulttuuriset konnotaatiot tuovat oman ennalta-arvaamattoman lisänsä merkkien tulkintaan. (Barthes 1964; 85–86; Fiske 1992, 112–117.)

Kuvio 3. Merkityksellistämisen kaksi tasoa Barthesin mukaan (Fiske 1992, 116)

4.3.2 Viisikohtainen koodisto merkitysten tutkimiseen

Kuvakorttien merkityksiä tässä työssä tarkastellaan koodiston avulla, jonka Barthes loi jäsentäessään Honoré de Balzacin Sarrasine-novellia. Alun perin kymmenen sivun novelli laajeni Barthesin tarkastelussa yli kaksisataasivuiseksi tutkielmaksi. S/Z-kirja ilmestyi vuonna 1970 ja se mielletään monissa yhteyksissä teokseksi, joka edustaa selkeästi Barthesin näkemysten siirtymistä strukturalismista jälkistrukturalismiin. Kirjassaan hän esitteli viisi koodia merkkien ja merkitysten tutkimiseen. Koodit ovat seemien koodi, hermeneuttinen koodi, toiminnan koodi, symbolien koodi ja referenssikoodi. (Blom 1999, 207-209.) Barthesin (1974) mukaan minkä tahansa tekstin, mukaan lukien visuaalistenkin esitysten, synnyttämiä merkityksiä voidaan tarkastella ryhmittelemällä merkitsijät viiden semioottisen koodin mukaan. Hän ei kuitenkaan halunnut luoda koodistolla menetelmää, jolla merkityksille annetaan tarkat raamit, vaan ennemminkin toivoi, että niillä valotetaan erilaisia assosiativisia tasoja, joilla teksti puhuttelee katsojaansa. (Barthes 1974, 18-20.) Siksi koodistoa ei myöskään tässä tutkimuksessa tulla käyttämään piirun tarkasti, vaan käyttöön otetaan vain tutkimusasetelman kannalta keskeiset käsitteet. Koodien käyttäminen aineistonkeruun kuvatulkinallisen tuokion pohjana on esitetty tarkemmin luvussa 5.4.

Seemillä tarkoitetaan merkityn yksikköä ja sillä luodaan ensimmäinen mielikuva asiasta. Se siis keskittyy pitkälti konnotaatioon perustuviin merkityksiin. (Veivo 1995, 76.) Barthes (1974, 191) kuvailee seemin lähdeksi ja reitiksi kohti valittuja näkökulmia ja merkityksen alkamista. Jo yksittäinen elementti kuvassa saattaa houkutella katsojaansa merkitysten maailmaan ja herättää hänessä atribuuttikokoelmia. Voidaankin hyvin todeta, että seemien koodi käynnistää merkinantoprosessin eli signifikaation. Huomioitava erikoispiirre kuvallisessa tekstissä on se, että siinä seemien määrä on lähes rajaton ja mikä tahansa kuvan piste voi toimia merkityksenannon lähtökohtana. Seemien luennassa korostuvat katsojan omat kokemukset, mutta myös kulttuurinen tietämys. (Blom 1999, 212.)

Hermeneuttisen koodin alaisuudessa ovat kaikki ne tekstin osat, joita voidaan tarkastella tarinan dynamiikan rakentumisen näkökulmasta. Tämä koodisto sisältää arvoi-

tuksia ja niihin annettavia ratkaisuja, joiden avulla ylläpidetään kerronnallista jännitystä. Hermeneuttinen koodi ohjaa meitä tarkastelemaan sitä, mitä teksti haluaa kertoa ja millaisen viestin välittää. (Veivo 2009, 38.) Esimerkiksi mainoksissa tuotteiden merkityksen tehostamisessa saatetaan hyödyntää hermeneuttista koodia, jolla valjastetaan toivottu viesti arvoitukseksi, kysymykseksi tai ongelmaksi (Blom 1999, 214-215).

Toiminnan koodi, joka tunnetaan myös nimellä proaireettinen koodi on rinnastettavissa hermeneuttiseen koodiin, sillä niiden molempien toiminnallinen luonne on peruuttamaton. Toiminnan koodi järjestää tekstin toiminnot ja tapahtumat erilaisiin kokonaisuuksiin. Sen avulla saadaan tietoa tekstin tapahtumista ja siitä millaisessa aikajärjestyksessä ne ovat toteutuneet. Toiminnan koodi auttaa hahmottamaan toiminnan logiikkaa, vaikutuksia, seurauksia ja tuloksia. (Blom 1999, 216-217.)

Barthesin (1974, 17-19) mukaan symbolien koodin keskiössä ovat vastakohtaparit, jolla se synnyttää tekstiin laajan symbolirakenteen. Myös Petäjä (2010) näkee, että symbolien koodi toimii antiteettisesti, koska käsitteitä voidaan aina tarkastella myös binääristen vastakohtaparien kautta. Symbolit ovat vastaanottajasta riippuvaisia ja voivat konnotoida eri merkityksiä, mutta kulttuurituntemuksen kautta ne voivat sijoittua ”oikeaan paikkaan”. Klassinen esimerkki on musta väri, joka symboloi sairautta, kuolemaa, tuskaa ja murhetta, kun taas valkoinen väri terveyttä, viattomuutta ja elämää. Temaattisessa lukemisessa on kuitenkin syytä muistaa, että symbolien ja värien merkitykset voivat olla itse asiassa toisilleen vastakkaisia eri kulttuureissa. (Petäjä 2010, 36.)

Kaikki edellä esitellyt neljä koodia yhdistyvät referenssikoodissa, jossa tekstin tulkinnallinen syvyys syntyy sen perusteella, kuinka sillä on yhteys käsillä olevan tekstuaalisen järjestelmän ulkopuolisiin kulttuurisiin järjestelmiin. Toisin sanoen voidaan todeta, että kulttuuriset käytäntömme ovat toimineet pohjana siihen, kuinka koodeja luetaan. Intertekstuaaliset viittaukset tekstissä voidaan pitkälti tunnistaa referenssikoodin avulla. Se voi määrittää sisältöjä, joiden yhtymäkohdat ovat tieteessä, historiassa, filosofiassa, kirjallisuudessa ja muissa tieteellisissä tai moraalisisissa yhteyksissä. (Blom 1999, 221-222.)

5 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

5.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ihmissuhdealan ammattilaisten asiakkaiden nostamia ajatuksia, havaintoja ja tulkintoja Valintojen tiet -kuvakorttisarjasta. Samalla myös kartoitetaan sitä, miten ihmissuhdealan ammattilaiset kokevat ko. kuvakorttisarjan käyttämisen asiakastilanteissa. Aiheen tutkimisen ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa kuvakortteihin liitettävistä merkityksistä. Toissijaisena tavoitteena on tutkia kuvakorttien käyttöä asiakastilanteissa siitä näkökulmasta, millaisia ajatuksia ihmissuhdealan ammattilaisilla nousee kuvakorttien käyttöön liittyen. Tutkimuksen tiedonantajina toimivat eri taustoista tulevat ihmissuhdealan ammattilaiset, joiden osaamisen avulla saadaan tuotettua tietoa, joka tulevaisuudessa palvelee erilaisten asiakasryhmien parissa työskenteleviä henkilöitä.

Tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten ihmissuhdealan ammattilaisten asiakkaat vuorovaikutustilanteessa tulkitsevat Valintojen tiet -valokuvakortteja ja millaisia merkityksiä niihin liitetään?
2. Miten ihmissuhdealan ammattilaiset kokevat Valintojen tiet -valokuvakorttien käytön asiakastilanteissa?

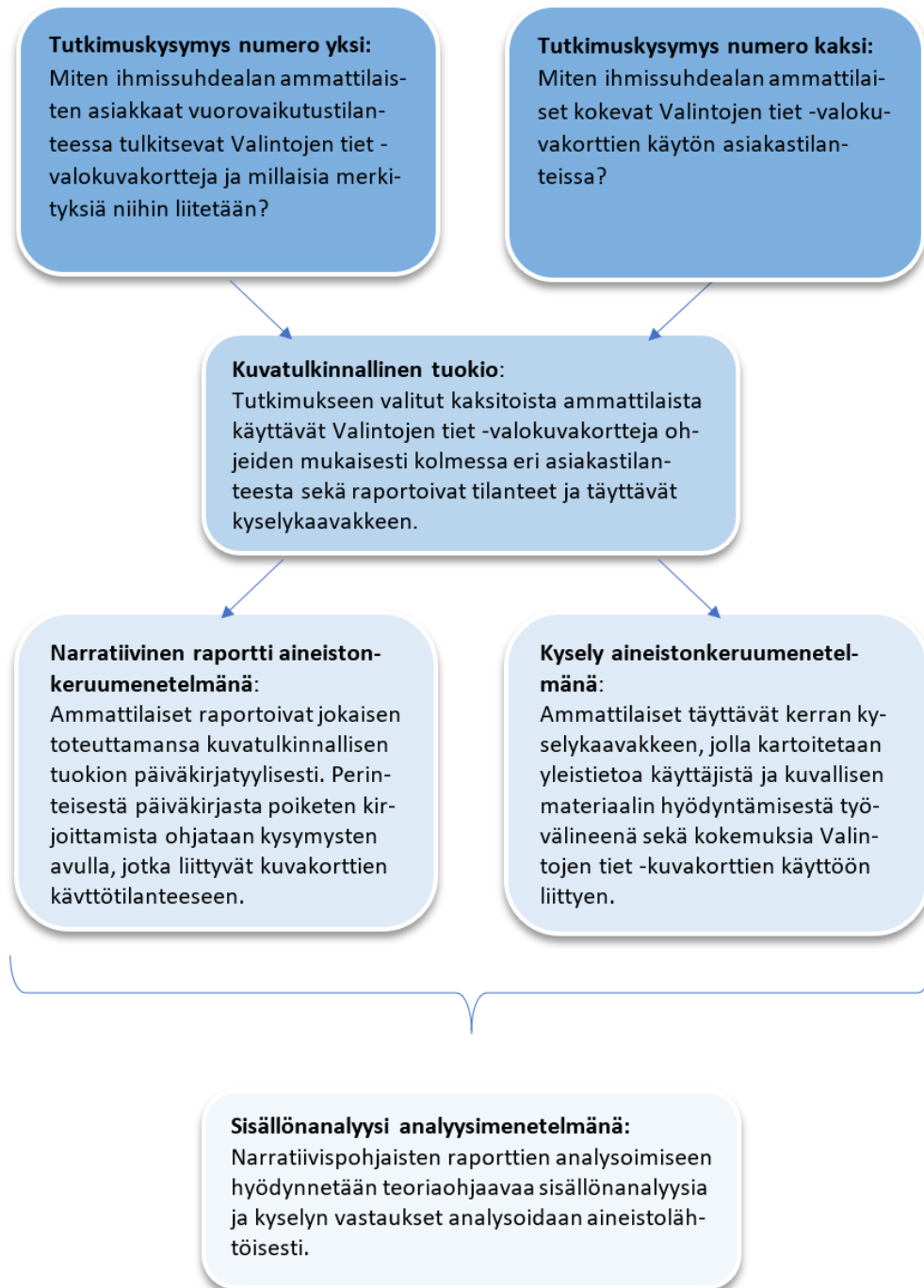
Valokuvaterapiasta aikaisemmin tehtyjen tutkimusten perusteella työ näyttäytyy ajankohtaisena ja merkittävänä, sillä kuvakorttien merkityksiin liittyvää tutkimusta ei tähän mennessä ole tehty tästä näkökulmasta tai tässä mittakaavassa (ks. Saita & Tramontano 2018; Loewenthal 2020). Merkitysten selvittäminen on ihmissuhdealan ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa näkökulmasta mielenkiintoinen ja perusteltu aihe, sillä merkitysten selvittämisen kautta tarjotaan näkökulmia asiakkaiden tapoihin tulkita kuvia ja eläytyä niihin. Samalla saadaan tarkkaa tietoa siitä, millaisia yksityiskohtia asiakkaat kuvista huomaavat ja millaisia tuntemuksia kuvat heissä ylipääntään herättävät. Tämän vuoksi työllä tullaan tarjoamaan uutta tietoa ihmissuhdealalla käytettävien työvälineiden kentälle. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää

esimerkiksi käytettäessä kuvallista materiaalia työvälineenä ja mietittäessä millaisia asioita kuvien avulla voidaan asiakastilanteissa käsitellä.

Varsinaisen opinnäytetyön lisäksi tuotettu aineisto palvelee myös allekirjoittanutta, kun ammattilaiset jakavat omasta näkökulmastaan kuvakorttisarjan käyttöön liittyviä kokemuksia. Opinnäytetyö toimii siis samalla asiakaspalautteena ja välineenä kehittää kuvakorttisarjaa eteenpäin. Tutkimuskysymyksiin on tästä syystä valittu mukaan myös kysymys numero kaksi. Tutkimuksen raportoinnissa painopiste pidetään kysymyksessä numero yksi ja aineistosta etsitään vastauksia kuvakortteihin liitettäviin merkityksiin. Toisesta tutkimuskysymyksestä tullaan myös nostamaan teemoja käsitelyyn ja niistä saatavaa tietoa tullaan hyödyntämään tulevaisuudessa Valintojen tietokuvakorttisarjan jatkokehittämisessä.

5.2 Laadullinen tutkimus

Empiirisen tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota tutkimusongelman muotoon ja valita perustellen siihen sopiva tutkimusmenetelmä (Knuuttila 2010, 19; Vilka 2015, 34). Koska tässä tutkimuksessa on tarkoitus kartoittaa ihmissuhdealan ammattilaisten kokemuksia kuvakorttien käytöstä sekä heidän asiakkaidensa keskustelussa ylös nostamia merkityksiä ja tulkintoja kuvakortteihin liittyen, valikoitui tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus. Lähemmin tarkasteltuna tämä tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, joka on strategialtaan kartoittava (Kuvio 4). Empiirisenä aineistona toimivat ammattilaisten asiakkaille toteuttamat kuvatulkinalliset tuokiot ja niistä syntyvät narratiiviset asiakastilanneraportit sekä ammattilaisten täyttämät kyselomakkeet. (Bamberg, Jokinen & Laine 2007, 9.)

Kuvio 4. Tutkimuskysymyksistä aineiston analyysiin

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullinen tutkimus on omaksunut käsitteistöä monilta eri aloilta ja sisältää täten lukuisia toisistaan eroavia tutkimuslajeja. Heidän mukaansa laadullisen tutkimuksen kokonaisuudesta voidaan kuitenkin löytää yhteisiä piirteitä, jotka toistuvat kyseistä tutkimusmuotoa hyödynnettäessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 13-14.) Tässä tutkimuksessa on esimerkiksi tiedon lähteeksi valittu tarkoituksenmukainen tutkimusjoukko, jonka kautta on pyritty saamaan intensiivistä

ja tutkimusta hyödyttävää tietoa (Eskola 2015, 188). Lisäksi laadulliselle menetelmälle tyypillisesti tutkimus etenee joustavasti, jonka takia tutkimusta koskevat ratkaisut muotoutuvat vähitellen sen edetessä. Tämä tutkimusotteen avoimuus heijastuu prosessin lisäksi myös työhön valikoituneisiin aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiin. (Kiviniemi 2015, 74.)

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiksi valikoituivat narratiivisuus ja kyselytutkimus. Tutkimuksessa käytetään siis metodologista triangulaatiota ja yhdistetään kaksi erilaista aineistonkeruumenetelmää. Käyttämällä kahta menetelmää tutkija pyrkii syventämään tietämystä tutkittavasta asiasta ja lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 167-168.) Aineiston analyysissä hyödynnettiin niin teoriaohjaavaa kuin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tarkempi kuvaus siitä, miten analyysitapoja on hyödynnetty eri tutkimuskysymysten kohdalla, löytyy aineiston analyysia käsittelevässä luvussa 5.5. Nämä tehdyt valinnat aineistonkeruu- ja analyysimenetelmien kohdalla ovat tarkoitukseltaan tutkimukseen parhaiten sopiviksi katsottuja ja noudattavat muutenkin laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä. Niin aineiston kerääminen kuin käsittely kunnioittavat alkuperäistä tutkimustehtävää ja siten kohdistavat tutkimusta tarkoituksenmukaiseksi arvioituun suuntaan (Kiviniemi 2015, 82).

Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensä, myös tässä työssä on tärkeämpää ilmiön käsitteellistäminen kuin etukäteen hahmotetun teorian testaaminen (Kiviniemi 2015, 78). Laadullinen tutkimus saa kuitenkin paljon kritiikkiä osakseen sen hauraudesta induktiivisen tiedon luojana sekä luotettavuuden ja edustavuuden puutteista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20-21). Tässä tutkimuksessa edellä mainittuihin haasteisiin pyrittiin vastaamaan pitämällä tutkimusprosessi mahdollisimman systemaattisena, perusteltuna ja avoimena. On myös hyvä muistaa, että kokemus on tärkeä tutkimuskohde, vaikka sitä ei jokaisessa tilanteessa pidettäisikään autenttisena tai ainutlaatuisena. Ilman tämän tyyliä tutkimuksia monet elämänalueet jäisivät tyystin tutkimatta. (Hyvärinen 2017, 12.)

5.3 Tutkimusjoukko

Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on pieni tutkimusjoukko, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä, toiminnasta, tulkinnasta tai tapahtumasta mahdollisimman perusteellinen ja huolellinen otos. Tässä mielessä tutkimusjoukon valinta kannattaa tehdä harkitusti ja tarkkojen kriteereiden mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Tämä tutkimus on strategialtaan kartoittava tapaustutkimus, jonka takia tutkittavien tapauksien valinnan, rajauksen ja perustelujen läpinäkyvyyteen ja objektiivisuuteen on pitänyt kiinnittää erityistä huomiota (Yin 2018, 10). Harkinnanvaraisuus ja tarkoituksenmukaisuus on pidetty mielessä koko opinnäytetyöprosessin sekä tutkimusjoukon etsinnän ja valinnan ajan.

Tutkimuksen tiedonantajien hankintaa varten tehtiin tutkimusesite (liite 1). Tutkimusesitteen leviämiseksi ja ammattilaisten tavoittamiseksi hyödynnettiin pääasiassa sosiaalisen median kanavia (eri ihmishuolehdin ammattiryhmien facebook-sivuja). Tieto tutkimuksesta välitettiin sähköpostitse myös allekirjoittaneen YAMK-opiskelutovereille ja Suomen valokuvaterapiayhdistyksen jäsenille. Syyskuun alkuun mennessä halukkaita ammattilaisia tutkimukseen oli ilmoittautunut yhteensä 51 kappaletta. Kaikkiin ammattilaisiin oltiin yhteyksissä, mutta tarkemman selvitystyön jälkeen kolme tutkimukseen halukkuutensa ilmaissutta ammattilaista joutuivat erinäisistä syistä perumaan osallistumisensa. Lopullinen valinta tutkimukseen osallistuvista tehtiin jäljelle jääneiden 48 ammattilaisen väliltä.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajien määrään ratkaisevasti vaikuttavat käytävissä olevat resurssit, kuten aika ja raha (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97). Näin oli myös tässä tutkimuksessa, koska korttisarjojen teettämiskustannukset tulivat allekirjoittaneen maksettaviksi. Alun perin tutkimukseen oli tarkoitus ottaa mukaan kymmenen ihmishuolehdin ammattilaista, mutta ryhmittelyjä ja valintoja tehdessä huomattiin, että otantaan voisi olla järkevää ottaa mukaan vielä kaksi ammattilaista lisää. Valintaprosessissa haluttiin varmistua, että tutkimukseen valitut ammattilaiset ja heidän asiakasryhmänsä muodostavat tarpeeksi monipuolisen ryhmän. Myös käytävissä olevat resurssit mahdollistivat tiedonantajien määrän kasvattamisen 12 henkilöön. Tällaiset tutkimusprosessin aikana suunnitelmaan tehdyt muutokset ovat tyypillisiä

laadulliselle tutkimukselle, jossa eri vaiheet kietoutuvat yhteen ja vaikuttavat toisiinsa (Eskola & Suoranta 2014, 15-16).

Tutkimukseen valittuihin ammattilaisiin oltiin yhteyksissä viikolla 36 ja kaikki heistä varmistivat tutkimukseen osallistumisensa saman viikon aikana. Jokaisen osallistujan kanssa käytiin lävitse tutkimukseen liittyvät eettiset näkökulmat ja selvitettiin työpaikkakohtaiset tutkimuslupaprotokollat. Neljän tutkimukseen osallistuvan henkilön osalta tarvittiin tutkimusluvat. Nämä saatiin kuntoon nopealla aikataululla ja Valintojen tiet -kuvakorttisarjat saatekirjeineen (liite 2) saatiin lähetettyä osallistujille syyskuun 2020 alussa.

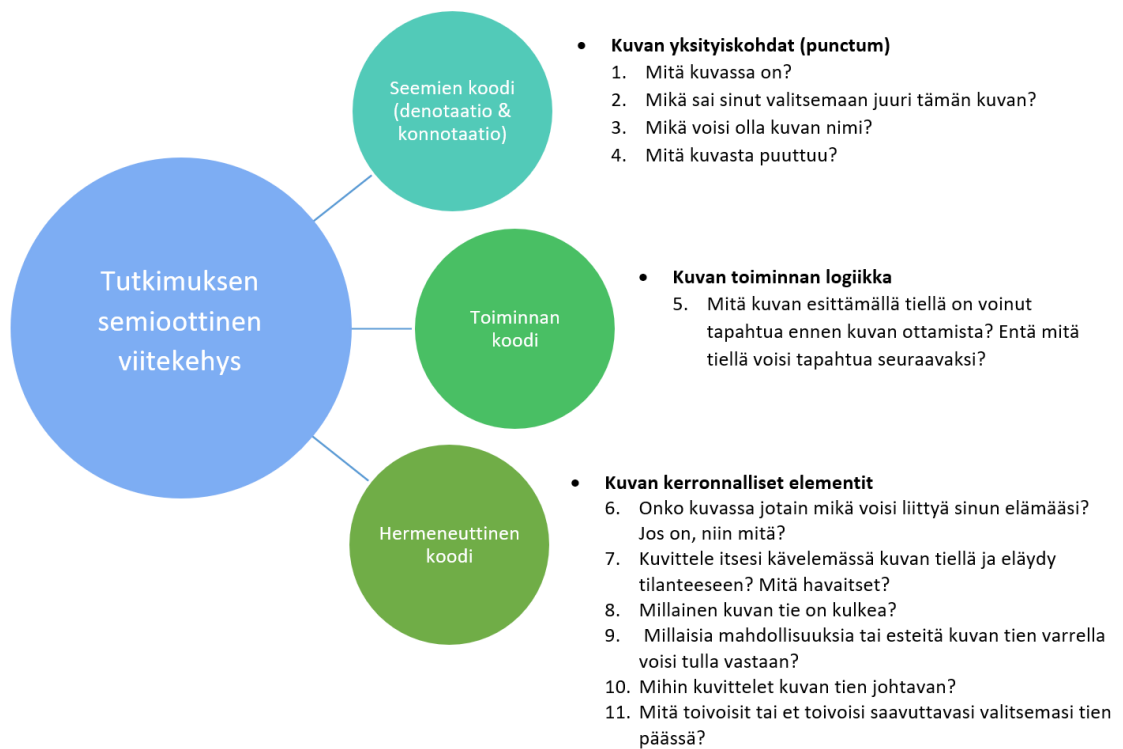
5.4 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineistonkeruu on toteutettu kahdeksan viikon aikajaksolla syyskuun 2020 ja lokakuun 2020 välillä. Tuona aikana tutkimukseen osallistuneet ihmishuolehdan ammattilaiset käyttivät Valintojen tiet -kuvakorttisarjaa annettujen ohjeiden mukaisesti kolmessa joko ryhmä- tai yksilömuotoisessa asiakastilanteessa ja kirjoittivat noista käyttökerroista vapaamuotoiset narratiiviset asiakastilanneraportit sähköiselle lomakepohjalle. Kuvakorttisarjaa oli ohjeistuksen mukaisesti käytetty 7 ryhmätilanteessa ja 29 yksilötilanteessa. Asiakastilanneraportteja saatiin siis yhteensä 36 kappaletta. Yhteensä kuvatulkinneisiin tuokioihin osallistui 58 asiakasta. Kolmen asiakastilanneraportin lisäksi ammattilaiset täyttivät kerran myös kyselylomakkeen. Sekä raportointipohjat että kyselylomake löytyivät saman linkin takaa Webropol-alustalta eli koko aineisto kerättiin sähköisesti.

Valintojen tiet -kuvakorttien merkitysten tutkimiseen ja aineiston keräämiseen luotiin kuvatulkinneellinen tuokio (liite 3), joka pohjautuu semiotiikkaan ja Roland Barthesin merkityskoodistoon. Barthesin koodistoa on sovellettu aikaisemmin innokkaasti erilaisten kulttuurituotteiden, kuten mainosten tulkintaan ja tästä ovat kirjoittaneet muiden muassa Virpi Blom artikkelissaan *Onko mainoksella merkitystä?* ja Harri Sarpavaara väitöskirjassaan *Ruumillisuus ja mainonta* (ks. Blom 1999 & Sarpavaara 2004). Ihmissuhdealalla työväliseen käytettävien kuvien tulkittamiseen koodistoa ei

ole aikaisemmin hyödynnetty, joten allekirjoittanut perehtyi koodistoa hyödyntäviin mainosanalyysiin ja otti niistä mallia luodessaan kuvatulkinallista tuokiota.

Kuvatulkinnallista tuokiota luodessa merkityskoodistoa ei käytetty sellaisenaan, vaan mukaan otettiin aineistonkeruun kannalta oleellisiksi katsotut ja parhaiten merkitysten löytymistä palvelevat koodit. Blomkin (1999) toteaa, ettei Barthesin koodeilla pyritä nostamaan esiin tekstin tiettyä merkitystä, vaan ennemmin se toimii ilmavana konstruktiona, joka tuo esiin assosiatiivisia tasoja. Nämä tasot puhuttelevat katsojan kulttuurintuntemusta ja toimivat portteina merkitysten moninaisuuden avaamiseen. (Blom 1999, 209-210.) On hyvä pitää mielessä, että tutkimuksen perusteella ei voida tehdä yleistyksiä ihmissuhdealan ammattilaisten asiakkaiden tavoista tulkita kuvakortteja ja liittää merkityksiä niihin, mutta se antaa varovaisia arvioita siitä, miten vastaavilla taustoilla olevat asiakasryhmät mahdollisesti tulkitsevat vastaavanlaisia kuvakortteja. Koodit toimivat tässä tutkimuksessa siis Valintojen tiet -kuvakorttien merkityksien jäsentämiseen ja merkityksellisten elementtien löytämiseen. Kuvatulkinnallisen tuokion teoreettinen pohja on kuvattu alla (Kuvio 5).

Kuvio 5. Kuvatulkinnallisen tuokion teoreettinen pohja

Ammattilaisten toteuttama kuvatulkinnallinen tuokio on rakennettu semioottisen viitekehäksen ympärille. Tuokiossa ammattilainen pyytää asiakasta/asiakkaita valitsemaan Valintojen tiet -kuvakorteista sellaisen tiekuvan, joka herättää ajatuksia, tunteita tai puhuttelee jollakin lailla. Kun valinta on suoritettu, käy ammattilainen tilanteessa asiakkaan kanssa lävitse kysymykset, jotka perustuvat Barthesin koodistoon: seemien koodiin, toiminnan koodiin sekä hermeneuttiseen koodiin. Seemien koodiin pohjaavat kysymykset pyrkivät konstruoimaan kuvan luonnetta ja selvittämään siitä syntyneitä ensivaikutelmaa. Seemien koodilla haluttiin siis saada kiinni, millaisia yksityiskohtia (punctumeja), ilmimerkityksiä (denotaatioita) sekä mielleyhtymällisiä sivumerkityksiä (konnotaatioita) katsoja kuvasta löytää. Näitä pyrittiin kartoittamaan seuraavilla kysymyksillä:

1. Mitä kuvassa on?
2. Mikä sai sinut valitsemaan juuri tämän kuvan?
3. Mikä voisi olla kuvan nimi?
4. Mitä kuvasta puuttuu?

Toiminnan koodiin pohjautuu puolestaan viides kysymys, jossa tuokioon osallistuvan asiakkaan tuli pohtia mitä kuvan esittämällä tiellä on voinut tapahtua ennen kuvan ottamista ja mitä tiellä voisi tapahtua seuraavaksi. Tuokion loput kuusi kysymystä pohjautuivat hermeneuttiseen koodiin, jolla haluttiin saada kuvan käsittelyyn kerronnallisia elementtejä ja omakohtaista näkökulmaa. Kuvan kerronnallisen jännitteen selvittämiseen liittyviä kysymyksiä tuokiossa olivat seuraavat:

6. Onko kuvassa jotain, mikä voisi liittyä sinun elämääsi? Jos on, niin mitä?
7. Kuvittele itsesi kävelemässä kuvan tiellä ja eläydy tilanteeseen? Mitä havaitset?
8. Millainen kuvan tie on kulkea?
9. Millaisia mahdollisuuksia tai esteitä kuvan tien varrella voisi tulla vastaan?
10. Mihin kuvittelet kuvan tien johtavan?
11. Mitä toivoisit tai et toivoisi saavuttavasi valitsemasi tien päässä?

Ammattilaisia ohjeistettiin kirjoittamaan tuokion aikana muistiinpanoja, jotta he muistavat kaikki yksityiskohdat ja voivat tarvittaessa palata asiakkaan kanssa keskustelussa nousseisiin asioihin. Muistiinpanot toimivat ammattilaiselle myös apuna asiakastilanneraporttia kirjoittaessa. Persoonallisiin dokumentteihin pohjaavat tutkimukset ovat yleensä strukturoimattomia ja sisältävät oletuksen, että tiedonantajan kirjalliset kyvyt mahdollistavat omakohtaisen näkemyksen selkeän ilmaisemisen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 96-97). Tässä tutkimuksessa tiedonantajien kirjallisista kyvyistä ei kuitenkaan haluttu kynnyskysymystä, vaan aineistonkeruuseen lisättiin struktuuria lähettämällä ammattilaisille kirjoitusohjeet, jossa oli apukysymyksiä tuokiosta raportointiin (liite 4). Muilta osin raportin kirjoittamista ei ohjeistettu ja se sai olla täysin vapaamuotoinen.

Kolmen kuvatulkinnallisen tuokion toteuttamisen ja raporttien kirjoittamisen lisäksi tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset vastasivat kerran kyselylomakkeen muihin kysymyksiin (liite 5). Laadulliselle tutkimukselle tunnusomaisesti kyselylomakkeeseen laadittiin vain avoimia kysymyksiä. Tällä haluttiin varmistaa, että ammattilaiset saavat mahdollisuuden kertoa omin sanoin asiansa sekä siihen liittyvät asianhaarat ja näkökannat. Kyselyn ensimmäisellä sivulla kerättiin taustatietoja tutkimukseen osallistuvista ammattilaisista, toisen sivun kysymyksillä kartoitettiin heidän aiempia kokemuksiansa kuvallisen materiaalin käytöstä ja kolmannen sivun kysymyksillä haluttiin koota heidän kokemuksiaan Valintojen tiet -kuvakorttisarjan käyttöön liittyen. Kyselylomakkeen neljänneltä viimeiseltä sivulta löytyivät kuvatulkinnallisten tuokioiden raporttipohjat.

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston käsittelyssä hyödynnettiin sisällönanalyysia, joka tunnetaan myös perusanalyysimenetelmänä ja jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi mahdollistaa tutkimusmateriaalin kuvaamisen tiiviissä ja pelkistetyssä muodossa. Sisällönanalyysi edellyttää aina jonkinlaista dokumenttia ja inhimillisten merkitysten löytämisen tarvetta. Tässä tutkimuksessa dokumentit muodostuivat ammattilaisten kirjoittamista asiakastilanneraporteista ja kyselylomakkeen vas-

tauksista. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Valintojen tiet -kuvakortteihin liitettäviä merkityksiä ja tuossa analysoinnin pohjana toimi semioottinen käsitteistö. Vastausten analysointiin hyödynnettiin siis teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös selvittää, miten ihmissuhdealan ammattilaiset kokevat Valintojen tiet -kuvakorttien käytön asiakastilanteissa. Jälkimmäiseen tutkimustehtävään vastauksia etsittiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla. (Tuomi Sarajärvi 2018, 103, 108-110.)

Tehtyjen analyysien hahmottamiseksi on tarpeellista ottaa tarkasteluun tutkimukseen valikoituneet analyysimenetelmät. Asiakastilanneraporttien vastausten analysointiin valittu teoriaohjaava sisällönanalyysi noudattaa tutkimuksen abduktiivista näkökulmaa, sillä siinä teoria ja empiria nostetaan analyysin keskiöön. Tässä työssä analyysin rinnalle tuotiin semioottinen käsitteistö. Teoriaohjaava sisällönanalyysi ei kuitenkaan testaa aikaisempaa teoriaa, vaan sen pyrkimyksenä on muodostaa vuoropuhelu teorian ja aineiston välille. Teoriaohjaavuus analyysissa käytännössä tarkoittaa siis sitä, että päättelyn logiikka yhdistyy deduktiiviseen päättelyyn luoden samalla aineistosta uusia ajatuksia ja näkökulmia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa sen sijaan aikaisemmat havainnot, tiedot tai teoriat tutkittavasta ilmiöstä eivät vaikuta millään lailla analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. Koska aiempaa tutkittua tietoa ihmishuonealan ammattilaisten kokemuksista Valintojen tiet -kuvakorttien käyttöön liittyen ei ollut saatavilla, oli luonnollinen valinta kyselylomakkeiden vastausten käsittelyyn aineistolähtöisyys. (Tuomi Sarajärvi 2018, 108-110.)

Sisällönanalyysi on väljä teoreettinen kehys, jonka voidaan ajatella koostuvan eri vaiheista. Tutkimusaineiston käsittelyssä ja analyysissa lähdetään liikenteeseen tutustumalla aineistoon sekä erottelemalla ja merkitsemällä ne asiat, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Tässä tutkimuksessa hyödynnetty sisällönanalyysi koostuu kolmesta osasta, jotka ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Ero analyysityyppien välille tulee viimeisessä vaiheessa, abstrahoinnissa, kun teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa empiirisen aineiston rinnalle tuodaan teoreettiset käsitteet. Aineistolähtöi-

sessä analyysissä puolestaan teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. Kyselylomakkeiden ja asiakastilanneraporttien analyysin eteneminen on kuvattu alla (Kuvio 6). (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-123, 133.)

Kuvio 6. Analyysin vaiheet (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123; muokattu)

Aineiston sisällönanalyysia on havainnollistettu esimerkkien avulla (Taulukko 3). Taulukon vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on nähtävillä aineistosta poimittu alkuperäislainaus. Vastaukset pelkistettiin yksi kerrallaan ja koottiin järjestyksessä taulukon keskimmäiseen sarakkeeseen. Informatiivisista ja pelkistetyistä ilmauksista luotiin niin sanottuja käsitteitä tai yläluokkia, jotka koottiin oikeanpuoleiseen sarakkeeseen.

Samassa vastauksessa saattoi esiintyä monta eri käsitettä tai yläluokkaa. Esimerkkitaulukkoon on koottu asiakastilanneraporttien vastauksia kysymykseen, jossa ammattilaisia pyydettiin kirjaamaan, oliko kuvassa jotakin, mikä liittyi asiakkaan elämään ja jos oli, niin mitä (Liite 4). Käsite-sarakkeesta käy ilmi, että kuvista löytyi linkityksiä asiakkaiden omaan elämään: esimerkiksi nykytilanteeseen, kokemuksiin, mui-toihin, tunteisiin, toiveisiin, elämänhallintaan sekä ihmissuhteisiin.

Taulukko 3. Esimerkki asiakastilanneraporttien vastausten sisällönanalyysistä

Vastaus:	Pelkistys:	Käsite/yläluokka:
<i>Kortti symboloi paikkaa, jossa ei tarvitsisi miellyttää ketään, ei huomioida aina toisia (tervehtiä, hymyillä toisille) ja olisi vapaa. Kertoi olevansa oman itsensä vanki ja haluaa vapaaksi, toivoisi saavansa olla oma itsensä. Miksi en parane? -kysymys tuli esille. Yllättäen kuvasta mieleen tuli myös kiukku puolisoa kohtaan. (V3)</i>	Ei tarvitse miellyttää tai huomioida muita Oman itsensä vanki Halu vapaaksi Toive olla oma itsensä Parantumisen vaikeus Kiukku puolisoa kohtaan	Ihmissuhteet Tunteet ja mielialat Kokemukset ja muistot Tulevaisuus ja toiveet Elämänhallinta
<i>Osallistujan elämään kuvassa liittyi likainen käsi, joka kuvasti tehtyä työtä sekä metsä, joka on ollut ennen työpaikka, että töitä on tullut tehtyä. (V9)</i>	Tehty työ Metsä Entinen työympäristö	Kokemukset ja muistot Itselle merkitykselliset asiat ja paikat
<i>Nyt on liian kiire, liikaa kaikkea töissä, liikaa asiakkaita. Oman sairasloman jäljiltä asiakkaat pommittavat, muutama kuormittava asiakkaan tilanne, "väärää" asiakkaita. (V29)</i>	Kiireinen nykytilanne Liikaa asiakkaita töissä Sairasloma Kuormittavia asiakastilanteita Väärää asiakkaita	Nykytilanne Ihmissuhteet Kokemukset ja muistot Elämänhallinta Tunteet ja mielialat
<i>Kertoi kuvan liittyvän omaan elämään, kun itsekin osti monta kesämekkoa kesällä pitäen niitä tavoitteena löytää naisellisuutensa. Elämä on ollut kaaosta ja kehoon on aina voinut vaikuttaa, josta on seurannut varmuus ja ollessaan riittävän laiha on kelvollinen. (V46)</i>	Ostetut kesämekot Tavoitteena löytää naisellisuus Elämä kaaosta Kehoon voinut vaikuttaa Varmuus Laiha on kelvollinen	Kokemukset ja muistot Tulevaisuus ja toiveet Elämänhallinta Tunteet ja mielialat
<i>Metsä on hänen lempipaikkansa. "On ihana löytää metsäpolkuja". Kuva vie myös muistoihin, haikeaan muistoon. Kuva nostaa mieleen matkan, metsäretken, jolla oli edesmenneen isänsä kanssa. (V51)</i>	Metsä on lempipaikka Metsäpolkujen löytämisen ihanus Haikea muisto Metsäretki Edesmennyt isä	Itselle merkitykselliset asiat ja paikat Kokemukset ja muistot Tunteet ja mielialat Ihmissuhteet

Sisällönanalyysissa keskeistä on siis tutkijan tulkinta ja päättely, jotka perustuvat ha-
luun löytää aineistosta synteesiä luova temaattinen kokonaisrakenne. Tutkimuson-
gelman mukaisesti aineiston ilmaukset pelkistetään, jonka jälkeen ne luokitellaan kä-
sitteiksi. Näiden käsitteiden avulla aineistokokonaisuutta pystytään käsittelemään ko-
konaisvaltaisesti ja karsimaan tutkimustehtävän kannalta epäolennaista aineistoa
pois. (Kiviniemi, 2015 83.) Teoriaohjaavassa analyysissä seuraava vaihe oli tulosten
suhteuttaminen teoreettiseen viitekehykseen. Kyselylomakkeiden vastauksiin hyö-
dynnetyssä aineistolähtöisessä analyysissä puolestaan seuraavaksi muodostettiin
yleiskäsitteitä eli aineisto abstrahoitui.

6 Tulokset

6.1 Taustatiedot ihmissuhdealan ammattilaisista

Tutkimukseen osallistui yhteensä kaksitoista ihmissuhdealan ammattilaista, joiden
ammattialat, koulutushistoriat ja asiakasryhmät edustivat eri variaatioita. Edustet-
tuina olivat myös molemmat sukupuolet. Osallistujissa oli yksitoista naista ja yksi
mies. Osallistujien ikäjakauma oli 29-65 vuotta ja iän keskiarvo oli 40,5 vuotta. Lisäksi
osallistujat sijoittuivat maantieteellisesti eri puolelle Suomea. Edustetuista kaupun-
geista eteläisin sijainniltaan oli Helsinki, pohjoisin Rovaniemi, läntisin Turku ja itäisin
Joensuu. Muita tutkimuksessa edustettuina olleita kaupunkeja olivat Kuopio, Parai-
nen, Kerava, Järvenpää, Espoo, Tampere sekä kunnista edustettuina olivat Laukaa ja
Lempäälä.

Osallistujilla oli hyvin heterogeeninen osaamis- ja koulutustausta. Lähes jokaisella
osallistujilla oli vähintään kaksi tutkintoa ihmissuhdealalta sekä erilaisia erikoistumis-
opintoja. Kyselylomakkeen taustatiedot -osiosta koottiin kaikki maininnat koulutusas-
teesta ja ammatillisen pätevyyden antavista tutkinnoista. Pelkästään näitä oli 30 kap-
paletta. Taulukossa 4 on kuvattu kaikki osallistujien mainitsemat tutkinnot. Mukaan
ei ole otettu vastauksissa mainittuja muita täydennys- ja erikoistumisopintoja.

Taulukko 4. Tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten koulutustausta ja kyseisten tutkintojen lukumäärä

Koulutustausta	Lukumäärä
Lääkäri	1
Sairaanhoitaja	2
Sosionomi	3
Toimintaterapeutti	3
Fysioterapeutti	1
Lähihoitaja	2
Kuntoutusohjaaja	1
Työnohjaaja	3
Opettaja	2
Psykologi	2
Psykoterapeutti/kliininen seksologi/taideterapeutti tmv.	3
Maisteri/ylempi AMK-tutkinto	6
Tohtori	1
Yhteensä	30

Kyselylomakkeen vastausten perusteella edustettuina olivat niin julkinen-, yksityinen kuin kolmas sektori. Julkisella sektorilla työskenteli kolme ammattilaista, yksityisellä sektorilla seitsemän ammattilaista ja kolmannella sektorilla kaksi ammattilaista. Keskeisimmäksi työtehtäväksi terapiatyön tekemisen mainitsi viisi ammattilaista, lääkärintyön yksi ammattilainen, työnohjauksen kaksi ammattilaista, perhetyön kolme ammattilaista, ohjauksen kuusi ammattilaista sekä opetus- ja koulutustyön kaksi ammattilaista. Edellä lueteltujen työtehtävien määrä ei korreloi tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten lukumäärän kanssa, koska useampi heistä listasi useamman keskeisen työtehtävän.

Tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset työskentelivät hyvin eri ikäisten ja erilaiset taustat omaavien asiakkaiden kanssa. Puolet osallistuneista ammattilaisista työskenteli yksinomaan joko lasten, työikäisten tai vanhusten parissa. Lopuilla ammattilaisilla asiakkaiden ikä saattoi vaihdella 17–76 ikävuoden välillä. Asiakasryhmissä näkyivät työikäiset, pariskunnat, vanhukset, psyykkisesti sairaat, päihdeasiakkaat, kehitysvammaiset, lapset, nuoret ja perheet. Tutkimuseettisistä syistä kaikista pienimpiä asiakasryhmiä ei edellä mainittuun listaukseen kirjattu.

Neljä ammattilaista vastasi, ettei ole aikaisemmin käyttänyt kuvia tai muuta kuvallista materiaalia työvälineenä. Lopuille ammattilaisille kuvien ja kuvallisen materiaalia käyttäminen työvälineenä oli tuttua. Vastauksista ilmeni, että ammattilaiset hyödynsivät kuvia ja kuvallista materiaalia monin eri tavoin työssään. Asiakastyössä hyödynnettiin mm. valokuvaamista, symbolisia kuvia, maalauksia, kuvateksteillejä, postikortteja, palapelejä, lehdistä leikattuja kuvia ja asiakkaiden omia kuvia. Kuvia myös käytettiin eri tavoitteisiin, joista yleisimpänä oli mainittu keskustelun virittäminen, kommunikaation tukeminen, vaikeista asioista puhuminen sekä tunteiden jakaminen ja ymmärtäminen. Ammattilaisten mukaan kuvia käytettäessä työvälineenä tulisi huomioida, että työskentelylle varataan riittävästi aikaa, ohjeistus on selkeä, kohde-ryhmä on sopiva sekä asiakas suostuu ja motivoituu työskentelyyn. Suurin osa ammattilaisista koki, että kuvakortit sopivat kaikenlaisten asiakasryhmien kanssa työskentelyyn. Kolme ammattilaista nosti vastauksissaan tosin esille, että erityistä varovaisuutta kuvien käytössä on noudatettava, jos asiakkaan psyykinen toimintakyky on hauras esim. asiakkaalla on todettu toistuvia psykoosijaksoja tai deliriumtiloja.

6.2 Ensimmäiset mielikuvat kuvista – seemien koodi

6.2.1 Kuvista löydetty ilmimerkitykset - denotaatiot

Kuvatulkinnallisen tuokion ensimmäisessä kysymyksessä asiakkaita pyydettiin vastaamaan siihen, mitä heidän mielestään kuvassa on. Tällä kysymyksellä haluttiin kartoittaa kuvista löytyviä ilmeisiä ja puhtaita merkityksiä. Koko aineistoa läpileikkasi näkemys siitä, että kuvien denotaatiot olivat kaikille kuvatulkinnalliseen tuokioon osallistuville asiakkaille helposti löydettävissä ja tunnistettavissa. Sisällönanalyysia tehtäessä ja yläluokkia muodostaessa huomattiin myös, että Valintojen tiet -kuvakorteissa oli selkeitä denotaatioteemoja, jotka toistuivat koko aineistossa (Taulukko 5).

Taulukko 5. Valintojen tiet -kuvakorttisarjan denotaatioteemat

Denotaatioteemat	Määrä ja prosenttiosuus kaikista denotaatioista (Denotaatioita yhteensä 149)
Teihin liittyvät ilmimerkitykset	39 (26,2 %)
Luontoon liittyvät ilmimerkitykset	24 (16,1 %)
Maantieteelliseen sijaintiin liittyvät ilmimerkitykset	22 (14,8 %)
Ihmisiin liittyvät ilmimerkitykset	17 (11,4 %)
Kulkemiseen liittyvät ilmimerkitykset	9 (6 %)
Vuodenaikoihin liittyvät ilmimerkitykset	7 (4,7 %)
Lemmikkieläimiin liittyvät ilmimerkitykset	6 (4 %)
Väreihin liittyvät ilmimerkitykset	4 (2,7 %)
Muut ilmimerkitykset	21 (14,1 %)
Yhteensä	149 (100 %)

Erilaisia denotaatioita aineistosta löytyi yhteensä 149 kappaletta. Vastauksissa suurin osa maininnoista, yhteensä 39 kappaletta liittyi erilaisiin teihin ja kulkuväyliin. Tämän jälkeen toiseksi eniten mainintoja, yhteensä 24 kappaletta oli luontoon liittyen. Tähän teemaan liitettiin esimerkiksi maininnat metsistä, puista, vesistöistä, puroista, vuorista ja tuntureista. Kolmanneksi suurimman denotaatioteeman muodostivat sijaintiin liittyvät ilmimerkitykset. Sijaintiin kytkeytyi yksityiskohtaisempia mainintoja, kuten tiettyyn alueeseen, kaupunkiin tai maahan esimerkiksi näin:

”Kuvassa oli hänen mielestään kaupunkimaisema, vanha italialainen kuja, josta nousee rappuset, loppupäätä ei näy, rauhallinen, iltafiilis.”
(V14)

Taulukosta 5 on nähtävillä, että neljänneksi suurimman luokan muodostivat muut ilmimerkitykset. Kyseinen luokka kuitenkin jakautui niin paljon toisistaan eroaviin teemoihin, että ne oli järkevintä koota yhden otsakkeen alle. Asiakkaat olivat poimineet kuvakorteista yksittäisiä elementtejä, joita muissa kuvakorteissa ei välttämättä esiintynyt. Tästä esimerkkinä on erään asiakkaan kuvatulkinnallisessa tuokiossa valitsema kuva ja vastauksessa mainitsemat asiat (Kuvio 7).

Kuvio 7. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen ilmimerkityksistä

Vastauksesta esiin nostettuna kuvan denotaatiot ovat nainen, hattu, matkalaukku ja sillankaide. Esimerkistä huomataan, että maininta nainen voidaan sijoittaa ihmisiin liittyviin ilmimerkitykset -luokkaan, mutta loppuja vastauksessa mainittuja asioita ei aineistosta nousseisiin selkeisiin denotaatioteemoihin saada sijoitettua. Loput vastauksessa mainitut asiat sijoitettiin myös muut ilmimerkitykset -luokkaan. Esimerkistä huomataan myös se, että kuvan denotaatiot ovat yleensä kaikille katsojille suurin piirtein samat. Eroja merkityksisällössä huomataan vasta siinä vaiheessa, kun siirrytään konnotaatioon, jossa katsoja tulkitsee kuvaa ja liittää siihen omat yksilölliset mielikuvat.

6.2.2 Kuvien valitseminen

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksillä 2–4 lähdettiin selvittämään asiakkaiden kuviin liittämiä kulttuurillisia merkityksiä eli konnotaatioita. Tulokset vahvistavat oletusta siitä, että katsoja tulkitsee kuvaa sosiokulttuuristen ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa pohjalta. Tämän takia kuvan valintaan johtaneet syyt ja kuvasta syntyneet konnotaatiot olivat aina tilanne- ja asiakaskohtaisia. Kysymyksessä 2 asiakkaan

tuli perustella miksi oli valinnut juuri kyseisen kuvan. Ammattilaisten kirjoittamista vastauksista 52:een oli selkeästi liitetty perustelut asiakkaan valinnalle.

Valtaosassa vastauksista, yhteensä 32 kappaleessa ilmeni kuvan valinnan takana olleen omakohtaiset syyt: elämäntilanne, kokemukset, muistot, lempiasiat, harrastukset ja ihmissuhteet. Tällaisia vastauksia ovat esimerkiksi seuraavat:

”Hän valitsi kortin, sillä koirat ovat hänelle tärkeitä ja luonto kuvastaa ”on kiva kävellä luonnossa ja urheilla” -ajatusta.” (V2)

”Kuva vetosi minuun ja valitsin kun on paljon painajaisia, joissa on niin häikäisevän kirkasta, ettei saa silmiä auki, mutta kuitenkin pitäisi pystyä tekemään jotain.” (V20)

Huomionarvoinen syy kuvan valinnalle oli yleisesti myös kuvan tunnelma, joka oli mainittu sellaisenaan 11 vastauksessa. Kuvan tunnelmaa vastauksissa oli kuvattu esimerkiksi seesteiseksi, lämpimäksi, kutsuvaksi, suojaisaksi, haikeaksi sekä kauniiksi. Lopuissa yhdeksässä vastauksessa kuvan valinnan taustalla oli kuvasta nähdyt konkreettiset asiat, kuten kulkuvälineet, eläimet, ihmiset, rakennukset tai lelut. Kuviossa 8 näkyy erään asiakkaan valinta ja perustelut kuvan valinnalle.

Kuvio 8. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen valinnanperusteesta

6.2.3 Kuvien nimeäminen

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä kolme asiakkaita pyydettiin antamaan kuvalle nimi. Vastauksista 54:ään oli liitetty asiakkaan kuvalle antama nimi. Yhteensä 23 vastauksessa asiakas oli käyttänyt kuvan nimeämiseen enemmän kuin yhtä sanaa. Lopuissa vastauksissa kuva oli nimetty vain yhdellä sanalla.

Sisällönanalyysissa kuvan nimeämiseen liittyvät vastaukset pystyttiin jaottelemaan neljään yläluokkaan: tunteet, ominaisuudet ja kokemukset (n=17), tie (n=16), luonto (n=10) sekä muut (n=11). Tunteet, ominaisuudet ja kokemukset -yläluokassa kuvia oli nimetty mm. seuraavanlaisesti: Rauha, Stressi, Yksinäisyys, Ahdistus, Taakankantaja, Kärsivällisyys, Huimaus, Jumissa sekä Vapaus. Tie -yläluokkaan nostettiin kaikki teihin, matkaan tai kulkuväyliin liittyvät nimet. Tie ja siihen liitetyt asiat mainittiin esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

”Mikä voisi olla kuvan nimi? - Henkilökohtainen matka / Yksilön tie / Yhden henkilön tie” (V13)

”Kuvan nimi: Via dolorosa.” (V14)

Luonnon jälkeen suurimman yläluokan muodostivat muut -luokka, joka sisälsi 10 sellaista vastausta, joita ei pystytty muiden luokkien alaisuuteen sijoittamaan. Tällaisia vastauksia ovat esimerkiksi seuraavat:

”Kortille hän antoi nimen NALLE EKSYSISSÄ.” (V36)

”Kuvan nimi voisi olla siitä Noituri-pelistä, Novigrade.” (V37)

Luontoon liittyviä vastauksia oli yhteensä 10 kappaletta. Tämä yläluokka piti sisällään vastaukset liittyen sääilmiöihin, eläimiin sekä yleisesti luontoon. Annettuja nimiä olivat esimerkiksi Vuori, Sumu, Suomalainen metsä sekä Koira seuraa tulijoita. Eräessä vastauksessa asiakas oli nimennyt kuvan luontoon liittyen, mutta sangen persoonallisesti (Kuvio 9).

“Mötäkkä -liittyy metsään.” (V23)

Kuvio 9. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen nimeämisestä

6.2.4 Kuvista puuttuvat elementit

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä 4 asiakkaita pyydettiin pohtimaan, mitä kuvasta puuttuu. Tällä kysymyksellä haluttiin viedä yksityiskohtien ajattelua eteenpäin ja saada syvyyttä käynnistettyyn merkinantoprosessiin. Kokonaisuudessaan tällä kysymyksellä haluttiin selvittää assosioivatko kuvat asiakkaiden ajatuksia muualle vai pysyvätkö ne tiukasti kuvien esittämissä teemoissa. Kaikkien asiakkaiden näkemyksiä kuvien puuttuvista elementeistä ei kuitenkaan voitu ottaa mukaan analyysiin, koska 9 vastauksessa tämä kysymys oli sivuutettu kokonaan.

5 asiakasta oli todennut tuokiossa ammattilaiselle, ettei kuvasta puutu mitään. Loput vastaukset (n=44) jaoteltiin viiteen yläluokkaan: ihmiset (n=17), luonto (n=8), värit (n=8), päämäärä (n=3) ja muut (n=8). Yli kolmasosassa vastauksista (n=17) oli mainittu kuvasta puuttuvan ihmiset: joko vain yleisesti ihmiset tai tarkemmin mainittuna esimerkiksi matkakumppani, kaveri, kulkija tai seuralainen. Ihminen mainittiin esimerkiksi seuraavassa vastauksessa:

”Toinen ihminen puuttuu – jakaminen on tärkeää. Hyvä ystävä keskustelukumppanina on herkkua.” (V4)

Luontoon liittyviä vastauksia oli yhteensä 8 kappaletta. Niistä neljässä oli toivottu kuvaan joko enemmän aurinkoa tai valonsäteitä, kahdessa huomioitiin veden puuttuminen ja yhdessä nostettiin esille taivaan puuttuminen. Eräs kuvaa tulkinut asiakas vastasi kysymykseen myös seuraavasti:

”Kuvasta puuttui enemmän syksyn lehtiä, joita olisi pitänyt olla maassa.” (V23)

Erilaisia väreihin liittyviä mainintoja oli 8 kappaletta. Joko kuvasta puuttui asiakkaiden mielestä yleisesti värit tai yksityiskohtaisemmin joku tietty väri, kuten sininen tai vihreä. Neljäs yläluokka, päämäärä, sisältää vastaukset liittyen tavoitteeseen, tarkoitukseen tai määränpäähän seuraavan esimerkin mukaisesti:

”Tässä kuvassa ei näy kuka etsii ja mitä etsii. Kuvasta puuttuu määränpää. Tässä näytetään vain, että ollaan menossa pohjoiseen päin.” (V50)

Muut -luokka koostui 8 erilaisesta vastauksesta. Kyseiseen luokkaan nostetut havainnot liittyivät esimerkiksi kiertotien, positiivisten asioiden, liikkeen sekä selkeyden puuttumiseen. Huomionarvoista on myös se, että yksi kuvaa tulkinneista asiakkaista oli eläytynyt kuvaan ja löytänyt siitä kiinnekohtia omaan nykytilanteeseen (Kuvio 10).

Kuvio 10. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen puuttuvasta elementistä

6.3 Kuvien toiminnan logiikka – toiminnan koodi

6.3.1 Kuvista tunnistetut tapahtumat

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymys 5 pohjautui toiminnan koodiin, jolla pyrittiin kartoittamaan kuvan tapahtumia. Kysymyksessä asiakasta pyydettiin pohtimaan, mitä kuvan esittämällä tiellä on voinut tapahtua ennen kuvan ottamista ja mitä tiellä voisi tapahtua seuraavaksi. 48 vastauksessa ammattilainen oli tuonut ylös asiakkaan mielitteet tähän kysymykseen liittyen. Näistä vastauksista 16 oli sellaista, joissa kuvaa oli luettu suljetun tekstin tavoin ja vastaukseen oli liitetty vain asioita, jotka ovat kuvasta suoraan nähtävissä. Tämän kaltaiset vastaukset saattoivat liittyä esimerkiksi kuvassa näkyvään koiraan, kompassiin, nalleen tai autoon. Näille vastauksille yhteistä oli siis se seikka, että tulkinta pysyi pintapuolisena ja sitä ei viety syvemmälle tasolle.

Kuitenkin yli puolet tuokioon osallistuneista asiakkaista, yhteensä 32 oli vastannut kysymykseen laajemmin ja maininnut asioita, jotka eivät ole suoraan kuvista nähtävissä. Tällaisissa vastauksissa seuraavien esimerkkien mukaisesti oli käytetty paljon mielikuvitusta:

”Ennen kuvan ottamista tietä pitkin on mennyt kulkupeli, ei Borche vaan vankkurit, hevonen. Kuvan oton jälkeen takaa tulee hirveän suuri lauma lampaita ja ystävällinen, komea mies, joka tulee juttelemaan.” (V3)

”On ilta ja on ollut hulinapäivä, markkinapäivä, ihmiset tulevat ja menevät. On tapahtunut paljon liikettä. Tulee vielä rauhallisempaa, tapahtuu vielä vähemmän, valot himmenevät, talot hohkaavat liikettä, päivää, lämpöä.” (V25)

Näistä 32 vastauksesta vielä 8 oli sellaista, jossa asiakas oli selkeästi miettinyt kuvan tapahtumia oman elämän kautta. Vastauksissa asiakkaat olivat yleisesti pohtineet ja muistelleet omaa elämänkulkuaan tai tarkemmin tuoneet ylös nykyhetkeä ja siihen liittyviä mahdollisuuksia sekä haasteita. Eräässä vastauksessa asiakas pohti tieteen ja omien kokemusten kautta syvällisemmin kuvan tapahtumia (Kuvio 11).

”Ehkä se, kun tämä tie menee alaspäin, asiat eivät välttämättä mene huonompaan suuntaan, vaan se menee syvemmälle itseen. Oppii tuntemaan itseään hieman paremmin eli kaikki sitä ennen on hieman pinnallisempaa. Matka vie lähemmäs itseään. Yksilön käymä tie on loputon, asiat ja itse henkilö muuttuu koko ajan. Pääset eteenpäin, matka on loputon, vaikka oppii tuntemaan itseään. Ei ole milloinkaan perillä, eikä paikoillaan.” (V13)

Kuvio 11. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen tapahtumista

Muita mielenkiintoisia esimerkkejä oman elämän liittämistä kuvan tapahtumiin ovat seuraavat:

”Ennen kuvan ottamista tiellä on tapahtunut loppuun palaminen, ei tiedä mitä tekee, ei ole suuntaa”. (V9)

”Asiakkaan mielestä ennen kuvan ottamista on ollut paljon kuormittavia tilanteita. Stressiä, väsyneisyyttä ja unettomia öitä. Kuvassa seuraavaksi voisi hänen mukaansa tapahtua ratkaisujen löytyminen ja hyvinvoinnin/terveyden palautuminen.” (V56)

6.4 Kuvien kerronnalliset jännitteet – hermeneuttinen koodi

6.4.1 Kuvien linkitykset asiakkaan omaan elämään

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä 6 asiakkaita pyydettiin pohtimaan, onko kuvassa jotakin, mikä liittyy heidän elämäänsä ja jos on niin mitä. Tällä kysymyksellä asiakkaita yritettiin johdattaa kohti kuvien kerronnallisia jännitteitä ja löytämään niistä linkityksiä omaan elämään. Vain 7 vastauksessa ilmeni, että kuvista ei löytynyt minäkäänlaisia kiinnekohtia asiakkaan elämään.

"Kuvan kauneus kiinnitti huomioni, mutta se ei liittynyt elämäni juurimillään lailla." (V8)

"Asiakkaan mukaan kuvassa mikään ei herättänyt omakohtaisia kokemuksia." (V54)

Näihin 7 vastaukseen nostettiin mukaan myös kaksi vastausta, joissa asiakas ei ollut selkeästi ilmaissut kantaansa kuvan yhtymäkohdista omaan elämään. Vastauksista ei voitu mitenkään päätellä, muuttiko asiakas tilanteessa mielensä ja mikä oli lopputulos. Epäselväksi jääneet vastaukset olivat seuraavat:

"Ei varsinaisesti liittynyt, mutta asiakas sanoi haluavansa tulevaisuudessa kuvan olevan osa esim. hänen arkeaan, paikkaa, jossa voisi asua." (V43)

"Kuvasta hän ei löytänyt mitään omaan elämäänsä liittyvää. Paitsi vähän ajan päästä, kun juttelimme, hän kertoi juuri myyneensä autonsa ja kulkevänsä nykyisin bussilla. Mietimme, että olisiko tämä kuitenkin ollut syy kortin nostamiseen ja valittu autokuva voisi liittyä hänen elämäänsä tämän myyntitapahtuman vuoksi." (V49)

Kuvan kiinnekohdat asiakkaan omaan elämään liittyen luokiteltiin sisällönanalyysia tehtäessä yläluokkiin, joita ovat elämänhallinta (n=44), kokemukset ja muistot (n=32), nykytilanne (n=21), itselle merkitykselliset asiat ja paikat (n=20), tunteet ja mielialat (n=18), tulevaisuus ja toiveet (n=15) sekä ihmissuhteet (n=13). Yhteensä 51 vastauksesta löytyi perustelut sille, miten valittu kuva liittyi asiakkaan elämään. Asiakkaat olivat vuorovaikutustilanteessa myös monipuolisesti kertoneet valinnoistaan, jonka myötä kaikissa vastauksissa oli useampaan yläluokkaan liittyviä asioita.

Vastauksista yhteensä 44 kappaletta liittyi elämänhallintaan. Elämänhallintaan liittyvissä vastauksissa oli yksityiskohtaisia mainintoja esimerkiksi asiakkaiden työstä, työkyvystä, elämäntavoista, harrastuksista, sosiaalisesta asemasta, asumisesta, perhetilanteesta, terveydestä, minäkuvasta sekä elämän haasteista ja voimavaroista. Vastauksissa heijastuivat elämänhallintaan liittyvät sisäiset, että ulkoiset tekijät. Sisäisiä tekijöitä, kuten yksilön kykyä tehdä elämässä ratkaisuja oman elämänhallinnan eteen oli vastauksissa enemmistö. Ulkoisia tekijöitä, kuten työ, koulutus ja harrastustoiminta oli mainittu joissakin vastauksissa.

”Kuva symboloi, yhteisestä ajasta kavereiden kanssa, oman fyysisen sairastamisen prosessi vielä kesken. Lankut: kotona takapihalla lankut, jotka johtavat lähimetsään, itse kulkee ko. lankkuja pitkin metsään oman kissan kanssa, asiakkaalla ja kissalla omat lankut, joita pitkin kulkevat (kissa valjaissa).” (V26)

”Kuva liittyi muutospaineeseen omassa työssä, prosessiin, jonka päämäärä on selvillä, mutta matka on vielä kesken. Kompassi näyttää oikeaa suuntaa, mutta tie on vielä pitkä, keskeneräinen. (V41)

Kokemuksiin ja muistoihin liittyviä viittauksia vastauksista löytyi 32 kappaletta. Kokemuksia ja muistoja ei analysivaiheessa lähdetty erittelemään, koska ne termeinä liittyvät kiinteästi toisiinsa. Kokemukset ja muistot yhtenä yläluokkana olivat edustettuina esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

”Silmät kiinnittyivät tähän, kuvassa tuttu pyörä. Oulussa töissä ollessa asiakas lahjoitti minulle miehensä vanhan pyörän. Tuo muistoja mieleen, silloinen vaikea parisuhde, kolea ja kostea keli, sormia ja korvia palelee.” (V7)

”Portti kiinnitti huomioni - jokin on sulkeutumassa. Äidin kuolema, elämän rajallisuus. Olen tyytyväinen nykyiseen, pientä haikeutta on.” (V31)

Vastausten seassa oli myös paljon mainintoja asiakkaiden nykytilanteeseen liittyen, yhteensä 21 kappaletta. Tällaisissa vastauksissa asiakkaat olivat pohtineet asioita, jotka nykytilanteessa ovat hyvin, mutta myös vaikeita asioita ja haasteita, joita kohtaavat päivittäin elämässään. Esimerkiksi seuraavissa vastauksissa on havaittavissa nykytilannetta koskevaa pohdintaa:

”Kuva liittyy siihen, että oma ja puolison työtilanne on vakiintunut, tasaantunut, yhteistä vapaa-aikaa, talokin on jo valmis.” (V33)

”Asiakas samastui kuvan puihin pitkospuihin. Polku kiemurtelee. Hän itse kokee, ettei nykyhetkessä selkeästi tiedä omaa seksuaalisuuttaan, hän haluaa liikkua ja elää erilaisissa yhteisöissä. Kuvassa maa oli jäänyt ja asiakas koki, että välillä pitää vähän liukastella ja kaatua että löytää jotain. Hän koki kuvan toivoa antavana. Aina ei tarvitse tietää tarkasti, minne polku johtaa. On hyvä vähän kiemurrella.” (V58)

Tärkeänä yläluokkana aineistosta korostuivat myös itselle merkitykselliset asiat ja paikat, jotka oli mainittu 20 vastauksessa. Itselle merkitykselliset asiat ja paikat vastauksissa, saattoivat olla asiakkaille konkreettisia tai abstraktimpia, joista esimerkkinä ovat seuraavat vastaukset:

”Osallistuja on itse käynyt kiinanmuurilla ja hänen mielestään muuri kuvastaakin hänen oman elämänsä matkaa ja tornit niitä välietappeja.”
(V13)

”Kuvan polkupyörä liittyy asiakkaan elämään vahvasti, koska hän juuri vähän aikaa sitten ajoi pitkästä aikaa polkupyörällä. Tämä asia oli hänelle tärkeä etappi elämässään ja hänen mukaansa kuvaa itsensä ylitämistä, jota osallistuja on tehnyt paljon viimeisten vuosien aikana.”
(V38)

Noin kolmasosassa vastauksista, yhteensä 18 kappaleesta ilmeni, että asiakkaat olivat löytäneet kuvista kiinnekohtia omiin tunteisiin ja mielialoihin. Tunteet ja mielialat -luokkaan sisällytettiin kaikki sellaiset vastaukset, joissa oli mainittu myönteisiä tai vaikeita tunteita. Myönteisinä tunteita asiakkaat olivat maininneet esimerkiksi ilon, rakkauden, toivon, ylpeyden, innostuneisuuden ja kiitollisuuden. Mainittuja vaikeita tunteita olivat esimerkiksi kateus, viha, ahdistus ja häpeä. Myös yksinäisyyden tunne oli mainittu kahdessa vastauksessa, joista toinen on otettu alle esimerkiksi (Kuvio 12).

”Osallistuja valitsi kortin, koska se kertoi hänen elämästään ja tämän hetkisestä mielentilasta. Osallistuja kertoi, että kuvaan liittyy hänen elämäänsä niin, että siinä kuvassa on hän ja yksinäisyys.” (V15)

Kuvio 12. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja sen yhteydestä omaan elämään

Tulevaisuuteen ja toiveisiin liittyviä vastauksia aineistosta löytyi yhteensä 15 kappaletta. Tämän yläluokan alle sijoitettiin kaikki maininnat toiveista esimerkiksi koulutuksen, työn, perhe-elämän, matkustamisen, harrastusten sekä itsensä kehittämisen saralta. Tällaisia vastauksia olivat mm. seuraavat:

”Kortti symboloi paikkaa, jossa ei tarvitsisi miellyttää ketään, ei huomioida aina toisia (tervehtiä, hymyillä toisille) ja olisi vapaa. Kertoi olevansa oman itsensä vanki ja haluaa vapaaksi, toivoisi saavansa olla oma itsensä. Miksi en parane? -kysymys tuli esille. Yllättäen kuvasta mieleen tuli myös kiukku puolisoa kohtaan.” (V3)

”Kuvaan liittyy oma matkakuume, olisi ihana matkustaa, mutta korona estää.” (V48)

Viimeisimpään ja pienimpään yläluokkaan koottiin kaikki vastaukset, jotka käsittelivät jollakin lailla ihmissuhteita. Tähän luokkaan liittyviä vastauksia oli yhteensä 13 kappaletta. Vastauksissa mainintoja saattoi olla esimerkiksi työkavereista, asiakkaista, sisaruksista, lapsista, ystävistä tai edesmenneistä läheisistä. Luokittelua suoritettaessa maininnat ihmissuhteista olisi voitu liittää elämänhallinta -yläluokkaan, mutta koska ihmissuhteet korostuivat joissakin vastauksissa voimakkaasti, oli järkevintä irrottaa ihmissuhteet vielä omaksi yläluokakseen. Tässä yhteydessä vastaukset olivat esimerkiksi seuraavan kaltaisia:

”Nyt on liian kiire, liikaa kaikkea töissä, liikaa asiakkaita. Oman sairasloman jäljiltä asiakkaat pommittavat, muutama kuormittava asiakkaan tilanne, ”vääriä” asiakkaita. (V29)

”Metsä on hänen lempipaikkansa. ”On ihana löytää metsäpolkuja”. Kuva vie myös muistoihin, haikeaan muistoon. Kuva nostaa mieleen matkan, metsäretken, jolla oli edesmenneen isänsä kanssa.” (V51)

6.4.2 Kuviin eläytyminen ja niiden pohjalta tehdyt havainnot

Kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksillä 7 ja 8 pyrittiin kartoittamaan pystyvätkö asiakkaat eläytymään kuviin ja millaisia tarkempia havaintoja he kuvista tekevät. Kysymyksessä 7 asiakkaita pyydettiin eläytymään kuvan tilanteeseen ja kuvittelemaan kä-

velevänsä kuvan tiellä. Tämän jälkeen heitä pyydettiin kertomaan mitä he havaitsivat. Kysymyksellä 8 haluttiin syventää vielä tätä tulkintaa ja asiakkaiden tuli pohtia millainen kuvan tie on kulkea. Vastauksissa nousseet havainnot jaoteltiin kolmeen luokkaan: luontoon liittyviin havaintoihin (n=36), aistihavaintoihin (n=33) sekä omiin tunteisiin liittyviin havaintoihin (n=26). Ainoastaan 8 vastauksessa asiakas oli kokenut vaikeaksi kuviin eläytymisen tai ammattilainen ei ollut muuten tuonut vastauksensa esille, miten asiakas oli edellä mainittuihin kysymyksiin vastannut.

Eniten vastauksissa havaintoja oli luontoon liittyen. Kuviin eläytyessään asiakkaat olivat havainneet luontoon liittyen mm. kasveja, eläimiä, peltoja, vuoristoja sekä vesistöjä. Vastauksissa selvisi myös, että asiakkaat olivat käyttäneet laajasti eri aistejaan kuvitellessaan itsensä kävelemässä tiellä. Ihmisen viidestä aistista oli käytetty näkö-, kuulo-, haju- ja tuntoaistia. Ainoastaan makuaistia ei esiintynyt missään vastauksessa. Luontoon ja aisteihin liittyvistä vastauksista on nostettu alle yksi esimerkki (Kuvio 13).

Kuvio 13. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä tehdyistä havainnoista

Mielenkiintoinen huomio tuloksissa oli myös se, että asiakkaat olivat kuviin eläytyessään kuvanneet monipuolisesti tunteitaan ja olotilojaan. Tunteisiin liittyvät havainnot

pystyttiin vielä jaottelemaan positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin. Vähän vajaa puolet, yhteensä 11 tunteitaan ylös nostaneista asiakkaista mainitsi kokemiaan negatiivisia tunteita. Vastauksissa oli tuotu esille mm. omaa pelkoa, epävarmuutta, vihaa, tuskaa sekä surua. 15 vastauksessa oli tuotu esille positiivisia tunteita, kuten kiitollisuutta, varmuutta, rauhaa, nautinnollisuutta, ystävällisyyttä, toivoa, iloa ja rakkautta. Tunteisiin liittyvät havainnot -luokasta esimerkkinä ovat seuraavat vastaukset:

”Asiakas koki vahvasti, että hän kävelee kuvan tietä yksin, aivan rauhassa. Sitä kulkiessaan hän sanojensa mukaan pohtii oman elämän ratkaisuja ja miksi tuntee niin paljon epävarmuutta ja surua. Tiellä hän kohtaa vain hiljaisuuden. Asiakkaan mukaan tie on kova kulkea.” (V12)

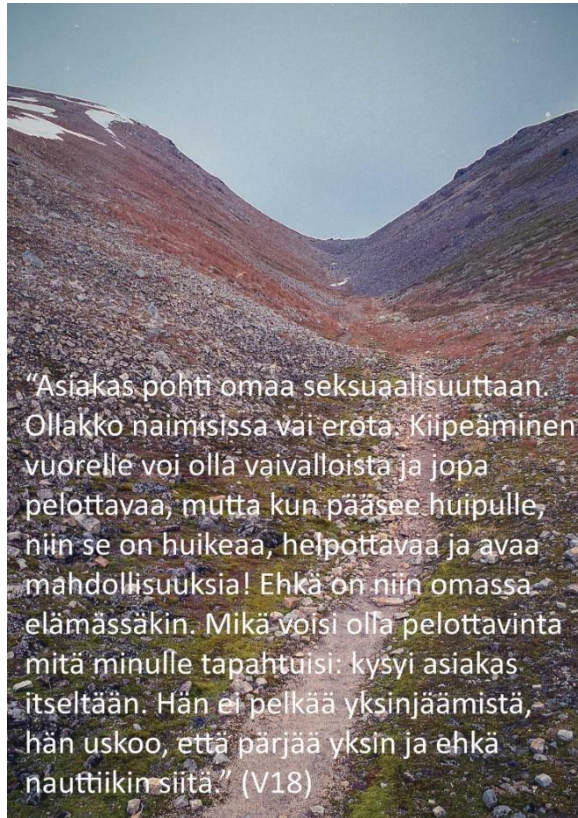
”Osallistuja havainnoi hennon kesäisen tuulenvireen ja ihanat kukkien tuoksut. Lämmin asfaltti tuntuu hyvältä jalkojen alla ja olo on odottavainen, rakastettu ja positiivinen. Tie on kevyt kulkea, koska oma rakas on juuri tulossa tiellä vastaan.” (V44)

6.4.3 Kuvista löydetty mahdollisuudet ja esteet

Kysymys 9 liittyy kolmen edellisen kysymyksen tavoin siihen, miten asiakkaat eläytyvät kuviin ja millaisia tarinallisia jänniteitä he kuvista löytävät. Tässä kysymyksessä asiakkaita pyydettiin pohtimaan millaisia mahdollisuuksia tai esteitä kuvan tien varrella voisi tulla vastaan. Yhteensä 44 vastaukseen oli kirjattu asiakkaan näkemys edellä mainittuun kysymykseen. Niistä suurimmassa osassa, 33 kappaleessa oli mainittu sekä mahdollisuudet että esteet. Yleisesti ottaen nämä vastaukset jakaantuivat lähes tasan sellaisiin vastauksiin, joissa asiakas oli nostanut tulkinnan keskiöön oman elämänsä (n=25) tai kuvasta syntyneet mielleyhtymät (n=19).

Kuvatulkinnallisessa tuokiossa asiakkaat olivat löytäneet kuvista mielenkiintoisia kiin-nekohtia oman elämän mahdollisuuksiin ja esteisiin. Vastauksissa oli pohdittu mm. tien symboloivan uutta mahdollisuutta, perhe-elämän toiveita, työuupumuksen helpottumista, turvan tunnetta, sairauden nujertamista, ahdistuksen voittamista, oman elämän esteiden ylittämistä sekä uusien ihmissuhteiden luomista. Tiellä vastaan tulevina esteinä asiakkaat olivat maininneet esimerkiksi omien voimavarojen vähenemisen, sairauden uusimisen, motivaation puuttumisen sekä menneisyyden virheiden

toistamisen. Eräs asiakas oli tuokiassa kuvan kautta pohtinut myös omaa parisuhdetta, sen päättämiseen liittyviä näkökulmia ja yksinolon tuomia mahdollisuuksia (Kuvio 14).

Kuvio 14. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä löydettyistä mahdollisuuksista sekä esteistä

Omakohtaisten näkökulmien lisäksi asiakkaat olivat tulkinnoissaan käyttäneet paljon mielikuvitustaan ja kertoneet sen perusteella syntyneistä miellelyhtymistä. Tähän katekoriaan kuuluneissa vastauksissa tulkintaa oli laajennettu kuvan ulkopuolelle ja tuotu siihen mukaan asioita, jotka eivät välttämättä ole suoraan kuvista nähtävillä. Alle esimerkiksi nostetuista vastauksissa käy ilmi, miten taidokkaasti ja monipuolisesti mielikuvitusta oli hyödynnetty kuvien mahdollisuuksien ja esteiden miettimisessä:

”Asiakkaan mielestä tiellä voisi tulla vastaan lukuisia mahdollisuuksia. Hän voisi löytää kukkaniityn, nähdä eläimiä, törmätä tuttuihin tai liftata autokyydin. Uhkana asiakas koki tien loppumisen tai tien muuttumisen pitkävetoiseksi ja epämiellyttäväksi kulkea.” (V17)

”Tähän polulle ovat useat kulkijat jättäneet jälkensä. Mahdollisuutena näkisin, että tämä polku johdattaisi myös minut urbaanille seikkailulle. Parasta tällaisessa seikkailussa on, että ei tiedä mitä se tuo eteensä. Joudunko itse kalastamaan ruokani, rakentamaan majani puuhun vai suunnistamaan muurahaispesää apunani käyttäen? Varmasti vastaan tulisi myös esteitä, mutta oikealla asenteella ja seikkailumielellä niistäkin varmasti selvittäisiin.” (V45)

6.4.4 Kuviin liitetyt toiveet ja vältettävät asiat

Kuvatulkinnallisen tuokion kahdella viimeisellä kysymyksellä asiakkaiden tulkintaa pyrittiin viemään aikaisempia kysymyksiä pidemmälle ja auttamaan heitä miettimään elementtejä, jotka eivät ole suoraan kuvista nähtävillä. Kysymyksessä 10 asiakkaita pyydettiin pohtimaan mihin kuvan tie johtaa. Viimeisen 11 kysymyksen johdattelemana heidän tuli vielä pohtia mitä he toivoisivat tai eivät toivoisi saavuttavansa valitsemansa tien päässä. Ainostaan neljästä vastauksesta ei noussut selkeästi esille, miten asiakas oli tilanteessa edellä mainittuihin kysymyksiin vastannut. Suurin osa asiakkaista, yhteensä 37 oli selkeästi liittännyt vastaukseen oman elämäntilanteensa ja siihen liittyvää pohdintaa. Lopuissa 17 vastauksessa asiakkaat olivat vastanneet kysymyksiin yleisellä tasolla ja antaneet kuvan aiheen johdatella tulkintaa.

37 asiakasta toi oman elämänsä esille ja kertoi kuvan tien johtavan esimerkiksi kotiin, toiveisiin, muistoihin, hyvään oloon, selviytymiseen, työllistymiseen, uuteen elämään, parempaan tulevaisuuteen sekä esteiden voittamiseen. Osittain asiakkaat olivat vastanneet samoja asioita myös pohtiessaan sitä, mitä he toivoisivat saavuttavansa valitsemansa tien päässä. Tien päästä toivottiin mm. löytyvän mahdollisuuksia, rauhaa, turvaa, lohtua, läsnäoloa, tasapainoa, rakkautta, yhteistä vapaa-aikaa läheisten kanssa, kestäviä ihmissuhteita, selviytymiskeinoja, matkustelua sekä kiireetöntä vapaa-aikaa. Huomionarvoinen seikka vastauksissa oli se, että asiakkaat olivat pohtineet enemmän asioita, joita toivovat tien päästä löytyvän, kuin asioita, joita eivät halunneet kohdata tien päässä. Yleisesti asiakkaat eivät tien päässä halunneet kohdata haasteita, stressiä, vaatimuksia tai vastoinkäymisiä. Alle on nostettu yksi esimerkki, jossa asiakas pohtii mihin kuvan tie johtaa ja miten se liittyy hänen elämäänsä (Kuvio 15).

Kuvio 15. Esimerkki asiakkaan valitsemasta kuvasta ja siitä minne tie johtaa

Kuvan aiheeseen liittyviä vastauksia oli yhteensä 17 kappaletta. Näissä vastauksissa asiakkaat olivat yleisellä tasolla lukeneet kuvaa ja miettineet sen perusteella paikkoja mihin kuvan tie voisi johtaa. Esimerkiksi kuvan tien ajateltiin johtavan järven rannalle, markkinoille, kylään, vanhalle kirkolle, tunturille tai näköalapaikalle. Tien päästä puolestaan odotettiin löytyvän esimerkiksi asutusta, ihmisiä, eläimiä, rakennuksia, taidetta tai maisemia. Tien päästä ei haluttu löytää sellaisia asioita kuten muita ihmisiä, liikennemuuhkaa, hakkuuaukeita tai tylsiä maisemia. Alle on nostettu kaksi esimerkkiä kuvan aiheen pohjalta mietittyihin toiveisiin ja vältettäviin asioihin liittyen:

“Tie on pitkään samanlaista ja sitten se muuttuu hiekkatieksi, joka johtaa retkeilymajalle, joka on levähdyspaikka, jossa on grilli missä grillata ja syödä eväitä. Toivoi; evästaukoa. Ei toivonut; rakkoja jalkoihin eikä itikoita.” (V21)

“Tie ei johda minnekään. Ehkä syvemmälle metsään. Voi olla, että tämä on vaan polku, joka kiertää ympyrää. Tai se saattaa johtaa pieneen kylään. Siellä voi olla huoltoasema, kauppa, apteekki, pubi, ei hirveästi ih-

missiä. Vähän autio. Kaikki ovat muuttaneet isompaan kaupunkiin. En ainakaan toivoisi, että tie päättyy äkillisesti. Toivon, että se jatkuu syvemmälle metsään luonnon keskelle.” (V42)

6.5 Ihmissuhdealan ammattilaisten kokemukset kuvakorttien käytöstä

Kyselylomakkeen vastauksissa kaksitoista ihmissuhdealan ammattilaista jakoivat näkemyksiään Valintojen tiet -kuvakorttisarjaan liittyen. Kyselyn vastausprosentti oli 100%. Tässä osiossa esitellään analyysin tulokset ja vastataan opinnäytetyön toissijaiseen tutkimuskysymykseen, jonka tarkoituksena oli selvittää ihmissuhdealan ammattilaisten kokemuksia Valintojen tiet -kuvakorttisarjan käytöstä asiakastilanteissa. Tutkimuksen tulokset ovat yläluokkien mukaisesti jaettu kolmeen kokonaisuuteen: koettu hyöty, koettu visuaalinen ilme sekä käyttöä edistävät ja estävät tekijät. Tulokset käydään lävitse edellä mainittujen kokonaisuuksien mukaisesti.

6.5.1 Koettu hyöty

Ammattilaiset kokivat Valintojen tiet -kuvakortteja käyttäessään ja näitä kokemuksia reflektoidessaan, että niitä voidaan hyödyntää kaiken ikäisten kanssa niin yksilö- kuin ryhmätilanteissa. Kuvien käyttö koettiin yleisesti ottaen helpoksi ja hyvänä koettiin etenkin se, että kuvakorttisarjan mukana tuli varsinaisen tutkimuksen kuvatulkinnallisen ohjeen lisäksi erillinen ohjevihkonen työvälineen tulevaa käyttöä tukemaan. Eriyisesti ammattilaiset, joilla ei ollut aikaisempaa kokemusta kuvien käytöstä, pitivät siitä, että työvälineeseen pystyi syventymään ohjeen avulla ja siitä löytyi yksinkertaisia vinkkejä vasta-alkajille. Kaikki ammattilaiset kokivat kuvakorttien käyttämisen positiivisena asiana ja suosittelisivat sitä myös muille ihmissuhdealan ammattilaisille.

”Kyllä suosittelen tätä kuvakorttisarjaa, kaikki luovat menetelmän auttavat asiakasta pois järkitasolta kohti omaa luovuutta ja suunta on alaspäin kohti omaa tietoisuutta, kehoa ja mielenmaisemaa. Löytää itsestä se innostunut sisäinen lapsi, joka leikkii ja on luova, pois kontrollista ja häpeästä.” (Ammattilainen 1)

”Kyllä ehdottomasti suosittelen näiden kuvakorttien käyttöä. Kaikki asiakkaani ja työkaverini pitivät näiden kuvien visuaalisesta ilmeestä ja

Tie-teemasta. Kuvat nostattivat paljon sellaista keskustelua, jota ei välttämättä olisi syntynyt ilman näitä kuvakortteja. Pidin myös siitä, että tekijä oli liittännyt kuvakorttisarjaan ideoita, miten niitä voi jatkossa käyttää. Tällaisiin kuvakortteihin en ole vielä törmännyt valokuvaterapeuttisen koulutukseni aikana.” (Ammattilainen 4)

Kaikki tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset olivat sitä mieltä, että Valintojen tiet -kuvakorttien käyttäminen asiakastilanteissa lisäsi keskustelua, monipuolisti keskustelunaiheita ja helpotti verbaalista ilmaisua. Ryhmätilanteissa kuvakorttien koettiin takaavan sen, että jokainen pääsee vuorollaan ääneen ja saa ilmaista mielipiteensä. Yleisesti ammattilaiset näkivät kuvien myös auttavan asiakkaita ymmärtämään omaa elämää tarinallisesta näkökulmasta ja tuomaan tätä enemmän keskusteluissa ylös.

”Kuva toimi todella hyvin keskustelun herättelijänä. Kuva alkoi herätä henkiin ohjattavan tarinoissa. Ilman kuvaa nämä tarinat olisi todennäköisesti jääneet kertomatta.” (Ammattilainen 5)

”Koen, että Valintojen tiet -kuvakortit antoivat mahdollisuuden asiakkaan eri ”polkujen” tutkimiselle. Kuvat aukaisivat näkymän asiakkaan tarinoihin. Mistä hän on tullut? Missä hän on? Minne hän on menossa? Ohjaaja sai mahdollisuuden kulkea ohjattavan rinnalla ja kuvien avulla yhdessä ihmetellä, millaisia maisemia/näkymiä kuvat herättävät henkiin.” (Ammattilainen 6)

Ammattilaiset kokivat kuvakorttien auttavan asiakkaita eritoten tunteiden ja tunnelmien sanoittamisessa. Niiden avulla päästiin käsiksi asiakkaiden tietoiseen ja tiedostomattomaan mieleen ja puheeksi voitiin ottaa vaikeita asioita, kuten asiakkaiden pelkoja tai surun aiheita. Yleisesti koettiin myös, että ne auttoivat positiivisten tunteiden, kuten rakkauden, ilon, ylpeyden, kiitollisuuden ja inspiraation tunnistamisessa ja vahvistamisessa.

”Paljon tuli käsiteltyä surua ja ahdistusta asiakkaiden kanssa korttien välityksellä. Korttien avulla on mahdollista harjoittaa valintojen tekemistä, joka monille on kovin vaikeaa ja hankalaa.” (Ammattilainen 12)

”Asiakkaiden kanssa, etenkin nuorten kanssa voi joskus olla hankalaa löytää keskustelua tai puheenaiheita - liittyen hankaliin oloihin tai tunteisiin. Korttien avulla pääsi nopeammin käsiteltävän aiheen äärelle, kun kuva konkretisoi niin positiiviset kuin negatiiviset tunteet ja ajatukset.” (Ammattilainen 10)

Kuvakorttien soveltuvuuteen liittyen ammattilaiset olivat tuoneet vastauksissaan vahvasti esille myös kuvien henkilökohtaisuuden ja sen synnyttämän väylän kertoa itselle merkityksellisistä asioista. Kuvien koettiin auttavan asiakasta esim. elämäntilanteen tutkimisessa, menneisyyden käsittelemisessä, toiveiden asettamisessa, muutostarpeiden tunnistamisessa ja mielenkiintojen löytämisessä.

"Valintojen tiet -kuvakorteilla voi käsitellä aivan kaikenlaisia asioita. Omia ihmissuhteita, suhdetta itseensä, omia valintoja, arvoja, vahvuuksia ja omia kehittämiskohteita sekä omaa elämäntilannetta ja mielenkiinnon kohteita." (Ammattilainen 3)

"Koen, että tie-teema sopii monenlaisiin tilanteisiin. Niiden avulla asiakas voi pohtia omaa henkilökohtaista elämää, "omia polkujaan". Sitä voi hyödyntää myös ammatillisen polun hahmottamisessa. Tiekorteilla voi synnyttää tarinoita eri hetkistä omassa elämässä ja kuvia/tarinoita vertailemalla niistä voi rakentaa isommankin kokonaisuuden." (Ammattilainen 7)

6.5.2 Koettu visuaalinen ilme

Kuvakorttisarjan visuaaliseen ilmeeseen liittyvät seikat nousivat aineistosta merkittävästi esille. Yleisesti ammattilaiset kokivat kuvien tieteeman visuaalisesti mielenkiintoiseksi ja yhtenäiseksi. Yksittäisinä huomioina kuvia kommentoitiin mm. kauniiksi, upeiksi, miellyttäväiksi, taiteellisiksi, harmonisiksi, tyylikkääksi ja vaikuttaviksi.

"Kuvien tieteema kiinnosti minua, koska sen avulla päästään käsiksi siihen, millä "matkalla" asiakas juuri sillä hetkellä on. Kuvat olivat kauniita ja ne herättivät paljon keskustelua. Kuva kertoi enemmän kuin tuhat sanaa." (Ammattilainen 5)

"Upeat kuvat! Ne ovat huikeat ja monikäyttöiset. Haluan hyödyntää niitä jatkossakin omassa työssäni." (Ammattilainen 2)

Ammattilaiset olivat visuaalisen ilmeen osalta miettineet myös kuvan värejä ja tunnelmaa. Yhdessä vastauksessa pohdittiin esimerkiksi sitä, että voisiko värilliset ja mustavalkoiset kuvat erottaa eri sarjoikseen. Kahdessa muussa vastauksessa pohdittiin vielä tarkemmin kuvien ilmettä ja tunnelmaa.

”Kuvien käyttäminen oli mieluisaa. Asiakkaat täytyi kuitenkin valikoida korttien käyttämisen osalta tarkoin, sillä kuvat olivat ilmeeltään aika traagisia ja voimakkaita.” (Ammattilainen 11)

”Kuvat oli visuaalisesti miellyttävät. Kaikissa kuvissa tosin oli jollain lailla kylmä tunnelma. Ei ollut kesäisiä kuvia.” (Ammattilainen 9)

6.5.3 Käyttöä edistävät ja estävät tekijät

Ammattilaisilla oli paljon näkemyksiä siitä, millaiset asiat edesauttavat tai estävät kuvakorttien käyttöä työvälineenä. Seitsemän ammattilaista otti selkeästi kantaa siihen, että kuvakorttien käyttöä edesauttaa ammattilaisten aikaisempi kokemus valokuvaterapeuttista välineistä tai valokuvaterapeuttinen koulutus. Kuusi ammattilaista oli sitä mieltä, että kuvia on helpompi käyttää, jos ammattilaisen ja asiakkaan välillä on luottamuksellinen suhde ja asiakas on motivoitunut kuvien käyttöön. Nämä samat tekijät saatettiin myös käänteisesti nähdä esteenä kuvakorttien käytölle, jos asiakas ei esimerkiksi ole innostunut kuvien käytöstä tai asiakastilanne on muuten turvaton. Eräs ammattilainen pohti vastauksessaan myös asiakkaan odotusten ja vireyden vaikutusta työskentelyn onnistumiseen.

”Aikaisempi korttien käyttö sujuvoittaa näidenkin korttien käyttöä. Esteenä on asiat, jotka vaativat muulla tavoin keskustelua tai kannanottoa kuin mitä asiakas etukäteen kuvittelee. Huono motivaatio haittaa työskentelyä; on asiakkaita, jotka eivät halua mitään harjoitteita. Ylivireystila voi myös estää keskittymisen kysymyksiin.” (Ammattilainen 3)

Korttien määrä jakoi ammattilaisten mielipiteet. Neljä ammattilaista piti 60 tieaiheista kuvakorttia hyvänä määränä työskentelylle ja koki, että kuvien suuren määrän vuoksi kuviin ei kyllästy niin helposti. Muutamassa vastauksessa korttien käytön haasteeksi puolestaan koettiin juuri kuvakorttien suuri määrä. Eräässä vastauksessa pohdittiin, että yksilötilanteessa kuvien suuri määrä voi aiheuttaa asiakkaassa epäroivia tunteita ja valinnan vaikeutta. Toinen ammattilainen nosti tämän seikan lisäksi esille myös käytännön ongelman, jos kortteja on paljon ja tilat eivät mahdollista niiden levittämistä esille.

”Kuvat olivat visuaalisesti miellyttävät ja pidin siitä, että niitä oli pakassa niin paljon. Muutaman käyttökerran jälkeen kuviin voi kyllästyä, mutta luulen, että näistä kuvista löytyy aina jokaiselle joku tie valittavaksi ja näkökulmien pohjaksi.” (Ammattilainen 2)

”Ainut haaste oli kuvien paljous, oli vaikeaa asetella niitä asiakkaan pöydälle, kun eivät siihen mahtuneet. Ja ikääntyneillä korttien paljous aiheutti valinnan vaikeutta.” (Ammattilainen 8)

Kuvatulkinnallisen tuokion ohjeistukseen ja sen sisältämiin kysymyksiin ammattilaiset suhtautuivat eri tavoin. Suurin osa heistä koki kuvatulkinnallisen tuokion kysymysten olleen hyviä ja tuokion onnistuneen hyvin ohjeistuksen avulla. Eräs ammattilainen mainitsi kuitenkin vastauksessaan, että asiakas olisi mieluummin vastannut kuvakorttisarjan mukana tulleen yleisen ohjevihkosien mukaisiin kysymyksiin kuin varsinaisen kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksiin. Myös kaksi muuta ammattilaista pohtivat ohjeistusta ja sen kysymysten toimivuutta.

”Aika paljon tarkkoja kysymyksiä tuokiossa - hmmm. Kuvat ovat hyviä ja idea on hyvä. En kuitenkaan määräisi asiakkaiden ajatusten kulkua noilla kysymyksillä.” (Ammattilainen 4)

”Koin erittäin antoisana ja mielenkiintoisena Valintojen tiet- kuvakorttien käyttämisen. Alussa tunsin oloni hämmentyneeksi, kun ohjeistuksessa ei ollut tarkkaa ohjetta siihen, millaisen kuvan asiakkaan tulee valita. Ensimmäisen kerran jälkeen huomasin, miten paljon enemmän keskustelua syntyi, kun ohjeistus oli vapaa, eikä ollut liian tarkkaa rajausta kuvan valinnalle. Olin myös positiivisesti yllättynyt asiakkaiden vastauksista sekä heidän kuvillensa antamistaan tulkinnoista ja merkityksistä.” (Ammattilainen 6)

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu ja analysointi

Tämä tutkimus tuotti tietoa siitä, millaisia merkityksiä sekä tulkintoja ihmissuhdealan ammattilaisten asiakkaat liittivät Valintojen tiet -kuvakortteihin. Aihetta ei ole aikai-

semmin tutkittu tästä näkökulmasta, joten opinnäytetyön tuloksia ei voida sellaisenaan täysin yleistää tai verrata aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. Tulokset antavat kuitenkin vahvoja viitteitä siitä, että kuvakortit soveltuvat monenlaisten asioiden käsitteilyyn. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi tilanteissa, joissa mietitään minkälaiselle asiakasryhmälle kuvakortit soveltuvat ja millaisia asioita niiden avulla voidaan asiakastilanteissa käsitellä. Kuvakorttien merkitysten lisäksi tutkimuksen tulokset vallottivat ihmissuhdealan ammattilaisten kokemuksia niiden käytöstä työvälineenä.

Valokuvakortteihin liitettäviä merkityksiä ja tulkintoja tutkittiin kuvatulkinallisen tuokion avulla, joka pohjautuu semioottiseen viitekehykseen. Kuvatulkinnallisen tuokion ensimmäisessä kysymyksessä asiakkaita pyydettiin vastamaan siihen, mitä heidän mielestään kuvassa on. Tuloksista ilmeni, että suurin osa tuokioon osallistuneista asiakkaista luki aluksi Valintojen tiet -kuvakortteja ja niiden kuva-aihoita suljetun tekstin tavoin. Tällä Econ (1979, 9) mukaan tarkoitetaan kuvan lukutilannetta, jossa teksti rakentuu valmiiden merkitysten varaan. Asiakkaat olivat liittäneet vastauksiinsa asioita, jotka ovat suoraan kuvista nähtävillä. Eniten vuorovaikusta keräsivät kuvat, joissa oli asiakkaille tuttuja tai arkisia asioita. Näitä tuttuja tai arkisia asioita olivat esim. ihmiset, pyörät, lelut, puut, tunturit, metsät, purot, kasvit, eläimet ja tiet. Esimerkeistä huomataan, että asiakkaat valitsivat eniten kuvia, jotka liittyivät vahvasti luontoon. Myös kuvien merkityksissä luonto nousi vahvasti esille. Tämä vastaa Fisksen (1992, 119) teoriaa, jonka mukaan kuvien merkitykset muodostuvat helpoiten kuvissa, joiden jokin merkityksen puoli on suoraan yhteyksissä luontoon. Kyseinen seikka toimii hänen mukaansa pohjana myyttien toiminnalle ja siitä edelleen ilmeisten ja puhtaiden merkitysten syntymiselle.

Kuvien denotaatiot, eli ilmimerkitykset olivat kuvia lukeville asiakkaille kutakuinkin samat. Eroja tulkinnoissa tuli vasta siinä vaiheessa, kun kuvatulkinnallisessa tuokiossa siirryttiin selvittämään asiakkaiden kuviin liittämiä kulttuurisia merkityksiä eli konnotaatioita. Joissakin vastauksissa kuvan toissijaiset merkitykset, konnotaatiot olivat sitoutuneet vahvasti kuvan ilmeisiin merkityksiin, denotaatioihin. Mielenkiintoinen seikka tuloksissa oli lisäksi se, että samassa vastauksessa saattoi esiintyä useita

denotaatioita ja konnotaatioita. Merkityksiä on siis tarkasteltava laajana kokonaisuutena ja siten, että asiakkaalle kuva saattoi tietyn merkityksen sijasta merkitä useampia asioita.

Valtaosassa vastauksista asiakkaat olivat tulkinneet kuvaa sosiokulttuuristen ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa pohjalta. Esimerkiksi kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä 2 asiakkaiden tuli perustella, miksi oli valinnut juuri kyseisen kuvan. Vastausten mukaan yli puolella asiakkaista kuvan valinnan taustalla oli omakohtaiset syyt, kuten elämäntilanne, kokemukset, muistot, lempiasiat, harrastukset ja ihmissuhteet. Sama ilmiö toistui myös kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä 3, jossa asiakkaita pyydettiin nimeämään kuva. Kuvien nimeämisessä oli hyödynnetty paljon omia kokemuksia ja sen hetkisiä tunnetiloja. Lisäksi kuvia oli nimetty niissä näkyvien elementtien mukaisesti, mutta tulkintaan asiakkaat olivat ottaneet mukaan mielikuvitustaan, esteettisiä näkemyksiään ja viehtymyksiään.

Mielikuvitusta oli käytetty niin ikään paljon kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksen viisi vastauksissa, joissa asiakkaat kertoivat mietteitään valitsemansa kuvan tapahtumista. Vain 16 vastausta oli sellaista, joissa kuvaa oli luettu suljetun tekstin tavoin. Yli puolet tuokioon osallistuneista asiakkaista oli kuitenkin miettinyt kuvan tapahtumia laajemmin ja maininnut asioita, jotka eivät ole suoraan kuvasta havaittavissa. Monet asiakkaat olivat kuvitelleet kuvan tapahtumien keskiöön esimerkiksi erilaisia eläimiä, ihmisiä, satuolentoja, juhlia sekä kulkuvälineitä. Huomionarvoinen seikka oli se, että vain 8 vastauksessa asiakas oli selkeästi miettinyt kuvan tapahtumia oman elämän kautta. Toisaalta tämä oli odotettavissa, koska kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksessä 5 asiakkaita pyydettiin pelkästään pohtimaan sitä, mitä kuvan esittämällä tiellä on voinut tapahtua ennen kuvan ottamista ja mitä tiellä voisi tapahtua seuraavaksi. Oman elämän tuominen kuvatulkintaan voi olla siis haasteellista, jos asiakasta ei siihen erikseen ohjeisteta kuvien valintavaiheessa ja kuvista kysymyksiä esitettäessä.

Edellä esitetty hypoteesi sai vahvistusta kuvatulkinnallisen tuokion kysymyksen 6 vastauksissa. Kysymyksessä 6 asiakkaita pyydettiin pohtimaan, onko kuvassa jotakin mitä liittyy heidän elämäänsä ja jos on niin mitä. Tällä kysymyksellä asiakkaita yritettiin johdattaa kohti kuvien kerronnallisia jännitteitä ja löytämään niistä linkityksiä

omaan elämään. Suurin osa asiakkaista, yhteensä 51 löysi kiinnekohtia kuvasta omaan elämään. Kuvien avulla kuvattiin kokemuksia, muistoja, elämönhallintataitoja, toiveita sekä ihmissuhteita. Lisäksi kuvien avulla havainnollistettiin nykytilannetta ja tulevaisuutta sekä itselle merkityksellisiä asioita ja paikkoja. Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että asiakkaiden henkilökohtaiset merkitykset kuvista nousevat paremmin esille, jos kuvakorttityöskentelyyn liitetään osaksi asiakkaan elämä. Kuvakorttityöskentely voidaan pitää myös kepeänä ja keskustella asiakkaan kanssa yleisellä tasolla kuvien herättämistä ajatuksista. Tällöin kuvatulkinna todennäköisesti keskittyy kuvissa näkyvissä oleviin asioihin eli niin sanottuihin ilmimerkityksiin. Näin todettuna on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että valokuvat voivat koskettaa asiakasta syvästi, vaikka hän ei sanallisesti toisikaan tilanteessa ylös tuntemuksiaan.

Kokonaisuudessaan Valintojen tiet -kuvakortit stimuloivat monipuolisesti myös asiakkaiden aisteja. Kuviin oli eläydytty niin aistien kuin omien tunteiden ja olotilojen kautta. Ihmisen viidestä aistista oli käytetty näkö-, kuulo-, haju- ja tuntoaistia. Ainoastaan makuaistia ei esiintynyt missään vastauksessa. Kuviin eläytyessään asiakkaat olivat kuvailleet värejä, ääniä, tuoksua ja lämpötiloja. Myös tuntoaistiin liittyviä havaintoja oli tehty paljon. Noin viidennekselle asiakkaista kuvat nostattivat mieleen negatiivisia tunteita, esimerkiksi liittyen yksinäisyyteen, epävarmuuteen, suruun, pelkoon tai turvattomuuteen. Vastauksissaan asiakkaat olivat tuoneet hieman enemmän esille positiivisia tunteita kuin negatiivisia. Kuviin oli liitetty esimerkiksi iloa, toivoa, rakkautta, ystävällisyyttä ja kiitollisuutta.

Tulosten mukaan Valintojen tiet -kuvakorteista välittyä monenlaisia merkityksiä, jotka ovat aina sidoksissa katsojan arvoihin, maailmankuvaan ja kokemuksiin. Vain muutamat asiakkaat eivät pystyneet tuomaan kuvatulkinnaan mukaan mielikuvitustaan, kokemuksiaan, tunteitaan ja tietojaan. Tähän saattoi vaikuttaa esimerkiksi asiakkaan motivoituneisuus tai ammattilaisen perehtyneisyys kuvakorttityöskentelyyn. Myös kuvatulkinallinen tuokio saattoi osaltaan vaikeuttaa asiakkaiden eläytymistä kuviin. Strukturalistinen semiotiikka ei sinällään korosta kuvien kokemuksellista ulottuvuutta, jolloin semiotikkaan perustuva kuvatulkinallinen tuokio saattoi jäädä kokemuksellisuuden ja kehollisuuden huomioimisen puolesta liian pintapuoliseksi (Pie-nimäki 2013, 68).

Toisena tutkimustehtävänä opinnäytetyössä tutkittiin ihmissuhdealan ammattilaisten kokemuksia Valintojen tiet- kuvakorttien käytöstä asiakastilanteissa. Ammatillaiset olivat vastauksissaan pohtineet monesta näkökulmasta kuvakorttisarjan käyttöön liittyviä hyötyjä, visuaalista ilmettä sekä käyttöä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että kaikki tutkimukseen osallistuneet ihmissuhdealan ammattilaiset kokivat Valintojen tiet -kuvakorttisarjan käyttämisen positiivisena asiana. Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että kuvakortit soveltuvat käytettäväksi monin tavoittein, eri ikäisten ja erilaisten asiakasryhmien kanssa. Tätä tukee myös aiempi näyttö siitä, että valokuvien käyttöä psykososiaalisissa ympäristöissä ei voida selvästi yhdistää yhdeksi malliksi, sillä kuvia yleensä hyödynnetään erilaisissa asiakasryhmissä monin eri tekniikoin ja tavoittein (Saita & Tramontano 2018, 10).

Tuloksista käy lisäksi ilmi, että ammattilaiset kokivat yleisesti kuvakorttien käytön helpoksi ja aikoiivat käyttää kuvakorttisarjaa myös jatkossa työvälineenä. Erityistä kiinnostusta kuvakorttisarja sai visuaalisesta ilmeestään, joka koettiin mielenkiintoiseksi ja yhtenäiseksi. Kuten muissakin ihmissuhdealalla käytettävissä kuvissa, on näidenkin kuvakorttien kohdalla kuitenkin muistettava, että niiden voima ei suinkaan piile niiden katsomisessa, vaan siinä miten ne koetaan tunnetasolla ja eri aisteilla.

7.2 Eettisyys

Tutkimusidea voi saada alkunsa joko havainnoista tai teoriasta, jotka ovat usein linkittyneet tutkijan omiin kiinnostuksen kohteisiin (Helenius, Salonen-Hakomäki, Vilka, Kauppinen & Eskola 2015, 192). Oli sitten kyseessä luonto, musiikki, dramaturgia, teologia, astronomia tai matematiikka, ovat tutkijan esitieto ja -kokemus yleensä alkusysäys monipuoliseen, eettiseen ja huolelliseen ilmiön tarkasteluun (Rauvola 2010, 285). Tässä opinnäytetyöprosessissa juuri tutkijan kiinnostus valokuvaterapian menetelmiä ja kuvallista merkityksellistämistä kohtaan toimivat pohjana tutkimuskohteelle. Nämä teemat ohjasivat aiheen ja tutkimusongelman rajaamista, tutkimuksen luonnetta sekä tutkimusaineiston valintaa. Kaikki opinnäytetyön vaiheet pyrittiin toteuttamaan sensitiivisesti ja eettisesti mahdollisimman korkeatasoisesti.

Hyvä tieteellinen käytäntö toteutuu tutkimuksissa, joissa järjestelmällinen tutkiminen sekä ajattelu, tarkkailu ja kokeilu ovat kulmakivinä tiedon tuottamiselle. Vaikka eri tieteenalat lähestyvät tutkimuskysymyksiä eri näkökulmista, on hyvä muistaa, että pohjana kaikille aloille on yhteinen halu lisätä ymmärrystä itsestä ja ympäröivästä maailmasta. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat rehellinen, tarkka, objektiivinen, ihmisarvoa kunnioittava ja tieteellisiin menetelmiin pohjaava lähestymistapa sekä tulosten avoin ja vastuullinen analysoiminen ja raportoiminen. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja talletus tulee lisäksi tehdä eettisesti kestävästi ja vastuullisesti. Tämä näkyy muun muassa tutkimuslupien hankinnassa. Tutkijan tulee antaa riittävästi informaatiota tutkimukseen liittyvistä asioista, kuten sen etenemisestä, aineiston keruun menetelmistä ja aineiston säilyttämisen elinkaaresta. Tutkittavien tulee myös tietää kenen puoleen kääntyä, jos tutkimuksen osalta tulee jotain kysyttävää. Osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Tutkimusta tehdessä tulee muistaa myös vastuut ja velvollisuudet, kuten asianmukaiset viittaukset, riittävä tietosuoja ja tutkimusaineiston luottamuksellinen käsittely. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019, 7-9.)

Tässä tutkimuksessa huolehdittiin, että itse tutkimustoiminta ja siihen liittyvät ratkaisut olivat eettisesti läpinäkyviä. Ennen tutkimuksen toteutusta tutkija oli tutustunut huolellisesti tieteelliseen tutkimukseen kuuluviin virallisiin eettisiin lakeihin, ohjeisiin ja sääntöihin. Koko tutkimuksen ajan huolehdittiin tutkimukseen osallistuvien ammattilaisten ja kuvatulkinnalliseen tuokioon osallistuvien asiakkaiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta, haittojen välttämisestä sekä yksityisyydestä ja tietosuojasta.

Ammattilaiset osallistuivat vapaaehtoisesti tutkimukseen ja heille annettiin mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa vain. Ennen tutkimuksen toteuttamista selvitettiin myös jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla ammattilaisella erikseen, millainen lupakäytäntö heidän edustamassaan kohdeorganisaatiossa on. Ilmoittautessaan tutkimukseen ammattilaisia pyydettiin yhteystietojen lisäksi liittämään viestiin tiedot omasta koulutustaustasta, työpaikasta ja asiakasryhmän profiilista sekä oman organisaation lupakäytänteistä. Osa kohdeorganisaatioista edellytti tutkimuslupaa,

jolloin toimitettiin tarvittavat asiakirjat kuten lupalomake, tutkimussuunnitelma, tiedonkeruulomakkeet, tutkimusesite sekä suostumusasiakirja kohdeorganisaation tutkimuslupakäsittelijälle.

Myös ammattilaisten valinta tutkimukseen oli eettinen kysymys. Tutkimukseen ei valittu vain sellaisia ammattilaisia, joilla oli paljon kokemusta kuvallisen materiaalin käytöstä, vaan valinta perustui tavoitteeseen muodostaa ammattilaisista monipuolinen otanta niin ammatin kuin asiakasryhmien osalta. Tutkimukseen osallistuneet ammattilaiset saivat kuvakorttisarjan mukana ja sähköpostissa tarkat ohjeet Valintojen tiet -kuvakorttien käyttöön asiakastilanteissa. Näillä ohjeilla haluttiin varmistaa, että kuvakorttien käyttäminen sopii osapuolille, kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta, perustuu vapaaehtoisuuteen ja ei aiheuta haittaa asiakastilanteeseen. Tuokioon osallistuvista asiakkaista ei missään vaiheessa kerätty henkilötietoja ja tästä heitä informoitiin jo ennen kuvatulkinnalliseen tuokioon osallistumista. Tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa anonymiteetin vuoksi kaikkia alkuperäislainauksia ei myöskään esitetty tulososiossa. Tästä huolimatta kuitenkin ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa näkemykset pyrittiin tuomaan esille mahdollisimman tarkasti ja autenttisesti.

Anonymiteetti on huomioitu lisäksi tuloksia analysoitaessa sekä vastauksia ja vastauksia koodatessa. Tutkimusasetelmassa 12 ammattilaista toteutti kukin kolme kuvatulkinnallista tuokiota ja kirjoitti niistä erilliset asiakastilanneraportit. Analysointivaiheessa raportteja ei kuitenkaan koodattu sen mukaan kenen ammattilaisten kirjoittamia ne olivat, vaan jokainen raportti muodosti aluksi oman yksikkönsä. Asiakastilanneraportteja oli yhteensä 36 yksikköä, joista 29 oli yksilötilanteesta ja 7 ryhmätilanteesta. Jotta vastauksia voitiin analysoida, poimittiin ryhmätilanteiden asiakastilanneraportteista kunkin asiakkaan vastaukset erilleen. Näin ollen ammattilaisten referoimia asiakkaiden vastauksia saatiin yhteensä 58 kappaletta. Analysointivaiheessa vastaukset numeroitiin koodeilla V1-V58 (V=vastaus). Tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten kyselylomakkeen vastaukset puolestaan merkittiin juoksevilla numeroinnilla yhdestä kahteentoista.

Hyvään tutkimuseetiikkaan kuuluu hyväksytyjen analyysimenetelmien käyttö sekä tulosten raportoinnin tarkkuus ja avoimuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149). Koska opin- näytetyön toteutti vielä melko kokematon tutkija, ei kaikkia sudenkuoppia osattu tut- kimusta suunnitellessa ennakoida. Yksi tällainen odottamaton vaikeus liittyi aineiston haastavuuteen. Aineistoa kertyi suuri määrä ja analyysin rinnalle tuotu semioottinen käsitteistö vaati tutkijalta paljon aikaa ja tarkkaa perehtyneisyyttä, jotta lopulliset tu- lokset saatiin koostettua. Haastavuudesta huolimatta pyrkimys eettisesti kestävään lopputulokseen oli vahva ja tässä tutkijan arvion mukaan onnistuttiin hyvin.

7.3 Luotettavuus

Laadullisesta tutkimuksesta ja sen luotettavuudesta puhuttaessa ei voi sivuuttaa tut- kijan tekemiä valintoja ja ratkaisuja. Luotettavuuden kriteerin voi kiteyttää tutkijaan itseensä sekä hänen objektiivisuuteensa, kokemuksiinsa ja ymmärrykseen aiheesta. Näiden seikkojen valossa tutkija esimerkiksi tulkitsee kyselylomakkeen tai haastatte- lujen vastauksia. Tutkijan ja tutkimukseen osallistuvan henkilön ymmärrys asioista voi erota, mikä voi aikaansaada tulkintaongelmia. Tämä seikka on aina otettava huo- mioon arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta. Yksinkertaistettuna voidaan sanoa, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyy aina tutkimuskohteen, aineiston ja analyysin soveltuvuus sekä niiden pohjalta muodostettujen johtopäätösten perus- teltavuus. (Vilka 2015, 118-119, 196-197.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskeskustelua voidaan käydä monesta eri näkö- kulmasta. Shenton (2004) ottaa tutkimuksessaan käsittelyyn laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelulle luodut neljä kriteeriä, joita ovat uskottavuus (engl. cre- dibility), siirrettävyys (engl. transferability), varmuus (engl. dependability) sekä vah- vistettavuus (engl. confirmability). Uskottavuus tarkoittaa hänen mukaansa sitä, mi- ten valitut menetelmät tukevat tutkimusta ja löydetäänkö niiden avulla vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Shenton 2004, 64-69). Tässä tutkimuksessa vas- tausten löytämiseen aineistosta hyödynnettiin niin aineistolähtöistä kuin teoriasidon- naista sisällönanalyysia. Molemmat analyysityypit ovat paljon käytettyjä laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysi soveltui hyvin tähän tutkimukseen ja toi systemaatti-

sen rakenteen analyysin tekemiseen. Tutkijan tekemät johtopäätökset analyysin pohjalta vastaavatkin hyvin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen uskottavuuden arviointiin liittyy myös tutkimuksen raportointi. Tämän tutkimuksen osalta on pyritty selkeästi ja avoimesti kuvaamaan tutkimusaineiston kokoamisen vaiheet sekä teorian ja empirian välinen vuoropuhelu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108-109, 164.)

Toinen Shentonin (2004) erittelemä luotettavuuden kriteeri on siirrettävyys. Tällä kuvataan niitä seikkoja, jotka vaikuttavat tulosten siirrettävyyteen erilaisiin ympäristöihin. (Shenton 2004, 69-70.) Laadullisen tutkimuksen haasteiksi yleisesti koetaan tulosten heikko siirrettävyys ja yleistettävyys. Näin on tässäkin tutkimuksessa, jonka konteksti on vahvasti sidottu yhteen kuvakorttisarjaan. Tutkimuksen tuloksia sellaiseen ei välttämättä voida siirtää muihin ympäristöihin. Myös tulosten yleistettävyyttä on pohdittava, koska aineisto koostui vain kahdentoista ihmissuhdealan ammattilaisen vastauksista. Tämän lisäksi asiakkaisiin liittyvät tulokset on saatu ammattilaisten kautta eli asiakkaiden ääni suodattui työntekijöiden seulan lävitse. Tällä seikalla ja tutkijan tulkinnoilla voi olla vaikutusta tulosten luotettavuuteen. Sen sijaan, että tällä tutkimuksella pyrittäisiin tuottamaan tilastollisia yleistyksiä, pyrkii tutkimus luomaan kokonaisvaltaista kuvaa käsiteltävästä ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20-21.)

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa uskottavuuden ja siirrettävyyden kriteerien lisäksi on syytä tarkastella varmuutta. Varmuus käsitteenä liittyy siihen, miten tutkija on huomionnut tutkimukseen ja käsiteltävään ilmiöön vaikuttavat tekijät.

Nämä voivat olla niin sisäisiä kuin ulkoisia tekijöitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 162.)

Tässä tutkimuksessa on pyritty huomiomaan vaikuttavat tekijät kuvaamalla koko tutkimusprosessi mahdollisimman tarkasti. Lukijalle on tuotu näkyväksi, miten tutkimus on käytännössä edennyt ja millaisia muuttujia siihen on sisältynyt.

Neljäntenä ja viimeisenä kriteerinä Shenton (2004) tuo esille vahvistettavuuden, joka liittyy tutkimuksen objektiivisuuteen. Tässä tutkimuksessa tähän liittyy kiinteästi tutkijan roolin ja ennako-oletusten huomioiminen. Tutkimuksen kohteena ollut Valintojen tiet -kuvakorttisarja on tutkijalle entuudestaan tuttu, minkä takia tutkimuspro-

sessin aikana on pitänyt kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman neutraaliin otteeseen. Läpinäkyvyyttä tutkimukseen on pyritty tuomaan muun muassa analysoimalla aineisto tarkasti ja ottamalla tulosten raportoinnin tueksi lukuisia aineistosi-taatteja. Käsillä olevan opinnäytetyön luotettavuutta tarkasteltaessa on kuitenkin muistettava, että tutkijan yhtenä pyrkimyksenä tulevaisuudessa on hyödyntää tutki-muksen tuloksia kuvakorttisarjan kehittämiseen. Tällä seikalla voi olla vaikutusta tutki-muksen objektiivisuuteen. Lisäksi tulee pohtia, mikä rooli ammattilaisten saamalla kuvakorttisarjapalkkiolla on ollut tuloksiin. Olisiko esimerkiksi tutkimuksen vastaus-prosentti ollut yhtä hyvä, jos ammattilaiset eivät olisi saaneet kuvakorttisarjaa palkki-oksi tutkimukseen osallistumisestaan? Täydellistä puolueettomuutta ei siis välttä-mättä ole saavutettu, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkija ja tämän yksilölliset ominaisuudet heijastuvat aina jonkin verran itse tutkimusprosessiin. (Shenton 2004, 72.)

7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Visuaalisten aineistojen, kuten kuvien tuottamisesta ja katselusta on tullut tämän päivän normi. Tämä ei liene liioittelua, kun mietitään, että nykyään kuvia tuotetaan määrällisesti enemmän kuin koskaan ennen. Meekerin (2014) mukaan, joka toinen minuutti ihmiset ottavat enemmän valokuvia, kuin valokuvaushistorian ensimmäisen 150-vuoden aikana yhteensä. Tämä alleviivaa sitä tosiasiaa, että suuntaus on vain vahvistumassa. Kuvien tuottamisen nousun myötä korostuu myös valokuvien tutkimisen merkitys ja visuaalisuudesta keskusteleminen. Viestinnän, kulttuurin ja mainonnan aloilla valokuvatutkimuksella on vahvat perinteet. Sen sijaan valokuva ihmissuhdealan ammattilaisten työvälineenä on vasta hiljattain alkanut saada huomiota ja sitä on alettu tutkimaan ilmiönä laajemmin.

Valokuvaterapeuttinen työskentely perustuu luovuuteen ja yksilön mahdollisuuksiin löytää uusia ratkaisuja vanhoihin haasteisiin. Valokuva voi toimia tienä tiedostomatoimaan nykyhetkeen tai menneeseen sekä luoda samalla siltoja muistoihin ja psykikiisiin solmukohtiin. Valokuvaterapian saralla on tehty viime vuosina paljon tutkimus-työtä näiden vaikutuksien tieteelliseksi todentamiseksi. On pyritty löytämään sellaisia tilanteita, joissa valokuvaterapian tekniikoita implementoidaan eniten käytäntöön ja

saamaan näyttöön perustuvia tutkimustuloksia valokuvaterapeuttisen työskentelyn hyödyistä. Useat tutkijat ovatkin raportoineet positiivisista tuloksista, joiden pohjalta voidaan yhteenvetona todeta, että valokuvien terapeuttisella käytöllä voidaan vaikuttaa asiakkaan hoidon, kuntoutuksen tai terapian tavoitteiden saavuttamiseen monella eri tavalla. Tavoitteet ovat kytköksissä aina asiakkaan subjektiivisiin tarpeisiin, samalla tavalla kuin sopivan menetelmän valinta.

Myös tämä tutkimus antaa varovaisia viitteitä siitä, miten vahva ja toimiva ihmissuhdealan väline valokuva voi olla. Jos mietitään opinnäytetyön nimeä, on mahdotonta antaa yksiselitteistä vastausta siihen, millaisia merkityksiä ihmissuhdealan ammattilaisten asiakkaat liittävät Valintojen tiet -kuvakortteihin. Tästä huolimatta on kuitenkin todettava, että asiakkaat eivät vain tyytyneet katsomaan kuvia, vaan he näkivät kuvat omien taustojensa ja tietojensa kautta. Mielenkiintoista oli löytää ne samankaltaisuudet ja eroavaisuudet, mitä kuva merkitsi eri katsojille. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella näyttäisi siltä, että valokuvaterapeuttisena välineenä kuvakortit rikastuttavat vuorovaikutusta, kun asiakkaat tuovat kuvatulkintaan omat sosiokulttuuriset ja henkilökohtaiset ominaisuudet.

Valokuvaterapiasta aikaisemmin tehtyjen tutkimusten perusteella työ näyttäytyy ajankohtaisena, sillä kuvakorttien merkityksiin liittyvää tutkimusta ei tähän mennessä ole tehty tästä näkökulmasta tai tässä mittakaavassa. Käsillä oleva tutkimus tarjoaa paljon hyödyllistä tietoa ihmissuhdealan ammattilaisille. Tämän lisäksi tutkimus nostaa esille lupaavia jatkotutkimusaiheita. Koska tämä tutkimus perustuu vain yhden kuvakorttisarjan käyttöön, voitaisiin tulevaisuudessa vastaavanlainen kvalitatiivinen tutkimus toteuttaa jollakin toisella kuvakorttisarjalla. Lisäksi voisi olla hyödyllistä laajentaa tutkimusta siten, että asiakkaiden ääni saataisiin tutkimuksessa paremmin esille. Tässä tutkimuksessa ihmissuhdealan ammattilaisten vastuulla oli raportoida kuvakorttien käyttötilanteet ja tuoda asiakkaiden mietteet ylös. Asiakkaiden ääni suodattui siis ammattilaisten seulan lävitse. Jos tutkimusasetelma toistettaisiin, niin kuvakorttien käyttötilanne kannattaisi tallentaa, esimerkiksi äänittämällä tai videomalla.

Toiseksi strukturalistinen semiotiikka ei välttämättä avaa valokuvien kokemuksellista ja kehollista ulottuvuutta (Pienimäki 2013, 68). Kuvien merkityksiä tutkiessa voisikin olla järkevää miettiä pragmatistisen näkökulman tuomista mukaan. Barthesin koodiston sijaan voitaisiin tutkimusmetodinä hyödyntää eläytymismenetelmää. Asiakasta voisi esimerkiksi pyytää eläytymään kuvan tilanteeseen ja kirjoittamaan siitä tarina. Toisaalta olisi myös mielekästä tutkia, miten visuaalinen materiaali ja teksti toimivat yhdessä valokuvaterapeuttisena menetelmänä. Valokuvien kokemuksellista puolta voisi lisäksi tuoda esille tutkimalla sitä, millaiset kuvat keräävät eniten vuorovaikutusta ja löytyykö näistä eroja eri asiakasryhmien välillä.

Tutkimusta tehdessä huomionarvoista oli huomata, että valokuvat ja valokuvallisvisuaalinen kommunikaatio voivat tuoda uuden ulottuvuuden asiakastilanteeseen ja vahvistaa asiakaskeskeisyyden toteutumista. Valokuvaa ja valokuvausta voidaan myös käyttää monin eri keinoin ja tavoittein tukemaan asiakkaan hoitoa tai kuntoutumista. Menetelmien hyödyntäminen edellyttää ammattilaiselta luovaa tilanneherkkyttä, eettistä vastuuta sekä terapeuttista avara- ja kaukokatseisuutta. Valokuvaterapeuttinen työskentely ei ole siis varsinaisesti mitään hokkuspokkus -temppeujen tekemistä, vaan ammatillisesta viitekehyksestä käsin tehtävää suunnitelmallista sekä tavoitteellista yhteistyötä ja -toimintaa. Puhe valokuvan voimasta ei ole lainkaan tuulesta temmattu, joten on hyvä muistaa, ettei kukaan voi yksin hallita kaikkia terapeuttisia ja kuntouttavia elementtejä, mitä valokuvaterapeuttiseen työskentelyyn liittyy. Se on kaiken aikaa muuttuva asia, niin kuin tietokin.

Lähteet

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi.

Bamberg, J., Jokinen, P. & Laine, M. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.

Barthes, R. 1961. Sanoma valokuvassa. Teoksessa: Kuvista sanoin. Ajatuksia valokuvasta 2. Toim. M. Lintunen. Porvoo: Suomen valokuvataiteen museon säätiö, 120–137.

Barthes, R. 1964. Kuvan retoriikkaa. Teoksessa: Kuvista sanoin. Ajatuksia valokuvasta 3. Toim. M. Lintunen. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö, 71–92.

Barthes, R. 1974. *S/Z*. New York: Hill and Wang.

Barthes, R. 1977. *Image-Music-Text*. Käännös S. Heath. London: Fontana Press.

Barthes, R. 1984. *Writing degree Zero & elements of semiology*. London: Jonathan Cape Ltd.

Barthes, R. 1985. Valoisa huone. Jyväskylä: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.

Blom, V. 1999. Onko mainoksella merkitystä? Mainosten tulkinta Roland Barthesin koodiston avulla. Teoksessa: Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Toim. A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 200-228.

Cobley, P. & Jansz, L. 1998. *Semiotiikka vasta-alkaville ja edistyville*. Käänt. S. Vähänen. Helsinki: Jalava.

Decoster, V.A ja Dickerson, J. 2014. The therapeutic use of photography in clinical social work: evidence-based best practices. *Social Work in Mental Health*, 12, 1, 1-19. Viitattu 2.5.2020.

https://www.researchgate.net/publication/271992434_The_Therapeutic_Use_of_Photography_in_Clinical_Social_Work_Evidence-Based_Best_Practices. Researchgate.

Eco, U. 1979. *The Role of the Reader. Explorations in the Semiotics of Texts*. Indiana: University Press.

Elo, M. 2005. *Valokuvan medium*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. Toim. R. Valli & J. Aaltola. Jyväskylä: PS-kustannus, 185-206.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 10 painos. Tampere: Vastapiano.

- Fiske, J. 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Tampere: Vastapaino.
- Ginicola, M., Smith, C. & Trzaska, J. 2012. Using Photography in Counseling: Images of Healing. *International Journal of Image and Graphics*, 2, 2, 29-44. Viitattu 8.9.2020. https://www.researchgate.net/publication/273755516_Using_Photography_in_Counseling_Images_of_Healing. Researchgate.
- Greimas, A. & Courtés, J. 1982. Semiotics and language. An analytical dictionary. Indiana: Indiana University Press.
- Halkola, U. 2009a. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa: Valokuvan terapeuttinen voima. Toim. U. Halkola, L. Mannermaa, T. Koffert & L. Koulu. Helsinki: Duodecim, 13-21.
- Halkola, U. 2009b. Symboliset valokuvat terapeutin apuvälineenä. Teoksessa: Valokuvan terapeuttinen voima. Toim. U. Halkola, L. Mannermaa, T. Koffert & L. Koulu. Helsinki: Duodecim, 175-187.
- Halkola, U. 2009c. Valokuvaterapian teoreettisia perusteita hahmottamassa. Teoksessa: Valokuvan terapeuttinen voima. Toim. U. Halkola, L. Mannermaa, T. Koffert & L. Koulu. Helsinki: Duodecim, 49-72.
- Halkola, U. 2013. A photograph as a therapeutic experience. Teoksessa: *Phototherapy and Therapeutic Photography in a Digital Age*. Toim. D, Loewenthal. London: Routledge: 21-30.
- Helenius, J., Salonen-Hakomäki, S-M., Vilkkä, H., Saaranen-Kauppinen, A. & Eskola, J. 2015. Teorian ja empirian vuoropuhelu tutkimuksessa: reflektioita ja ratkaisuja. Teoksessa: *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Toim. S. Aaltonen & R. Högbacka. Tampere: University Press, 191-217.
- Hunt, R. & Ellis, H. 2004. *Fundamentals of cognitive psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa: *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toim. M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori. Tampere: Vastapaino, 11-45.
- Hägg, S. 2010. Narratologisten käsitteiden soveltaminen kulttuuritutkimuksessa. Teoksessa: *Vaeltavat metodit*. Toim. J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 117-137.
- Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3*. Viitattu 15.11.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Juujärvi, S., Sinervo, T., Laulainen, S., Niiranen, V., Kujala, S., Heponiemi, T. & Keskimäki, I. 2019. *Sote-ammattilaisten yhteinen osaaminen sosiaali- ja*

terveydenhuollon muutoksessa. THL. Viitattu 11.10.2020. <https://www.julkari.fi/Julkari>.

Katajisto-Kohonen, I. & Vyyryläinen, R. Oman elämän valokuva – The Photoinstrument -menetelmän soveltaminen suomalaiseen toimintaterapiaryhmään. Artikkele. Kutoutusportti. Viitattu 27.10. https://yhteisomedia.fi/files/attachments-/kuntoutus-lehden_artikkelit/2014/1_katajistokorhonen-vyyrylainen.pdf

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin Toim. R. Valli & J. Aaltola. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Knuuttila, S. 2010. Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa: Vaeltavat metodit. Toim. J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 19-42.

Kotkavirta, J. 2009. Miksi kuvia on hankala lukea? Teoksessa: Kuva. Toim. L. Haaparanta, T. Klemola, J. Kotkavirta & S. Pihlström. Tampere: Tampere University Press, 42-52.

LaMore, K. L. & Nelson, D. L. 1993. The effects of options on performance of an art project in adults with mental disabilities. The American journal of occupational therapy, 47, 5, 397-402. Viitattu 15.8.2020. <https://doi.org/10.5014/ajot.47.5.397>

Lehtonen, M. 2004. Merkitysten maailma. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Loewenthal, D, Avdi, E., Chauhan, G., Saita, E., Natri, T., Righi, R., Tompea, A., Giordmaina, J. & Issari, P. 2016. Evaluating the therapeutic use of photocards in European prisons. Counselling Psychology Quarterly. Viitattu 17.8.2020. https://www.researchgate.net/publication/300083086_Evaluating_the_therapeutic_use_of_photocards_in_European_prisons.Researchgate.

Loewenthal, D. 2013. Introducing phototherapy and therapeutic photography in a digital age. Teoksessa: Phototherapy and Therapeutic Photography in a Digital Age. Toim. D. Loewenthal. London: Routledge, 5-20.

Loewenthal, D. 2020. The therapeutic use of photography: phototherapy and therapeutic photography. Teoksessa: The sage handbook of visual research methods. Second edition. Toim. L. Pauwels & D. Mannay. London: SAGE Publications, 333-359. Viitattu 15.5.2020. <https://janet.finna.fi>, Sage Journals.

Mannermaa, L. 2000. Uusia tapoja katsoa ja tuntea, nähdä ja oivaltaa. Teoksessa: Mieli ja taide. Toim. T. Heikkilä, L. Paloheimo & Taipale. I. Vantaa: Printway Oy, 61-74.

Meeker, M. 2014. Internet trends 2014 – code conference. Kleiner Perkins. Viitattu 8.12.2020. <https://www.kleinerperkins.com/perspectives/2014-internet-trends/>

Mirzoeff, N. 2009. An introduction to visual culture. 2. painos. Lontoo: Routledge.

Moriarty, S. 2011. Visual Semiotics Theory. Eye Tracking Methodology and the Internet. Teoksessa: Handbook of visual communication. Theory, methods and media. Toim. K. Smith, S. Moriarty, G. Barbatsis & K. Kenney. New York: Routledge: Taylor & Francis Group, 227–242.

Newbury, J. & Hoskins, M. 2011. Relational research and the use of photography in understanding substance use among adolescent girls. *Social and Behavioral Sciences* 30, 1067-1070. Viitattu 22.8.2020. https://www.researchgate.net/publication/271574513_Relational_research_and_the_use_of_photography_in_understanding_substance_use_among_adolescent_girls. Researchgate.

Olsen, B. 1990. Roland Barthes: from sign to text. Teoksessa: Reading material culture. Structuralism, hermeneutics and post-structuralism. Toim. C. Tilley. Oxford: Blackwell, 163–205.

Petäjä, J. 2010. Tyhjyyden reunalla, helvetin kannella. Yhtenäisen subjektin hajoaminen Saul Bellowin Herzogissa. Helsinki: Avain.

Pickin, L., Brunsden, V. & Hill, L. 2011. Exploring the emotional experience of foster carers using the Photovoice technique. *Adoption & Forstering*, 35, 2, 61-75. Viitattu 17.8.2020. www.ianet.finna.fi. Sage Journals.

Pienimäki, M. 2013. Valokuvien kriittinen tulkitseminen medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo.

Prag, H. & Vogel, G. 2013. Therapeutic photography: fostering posttraumatic growth in Shaun adolescent refugees in northern Thailand. *Intervention of Mental Health and Psychosocial Support in Conflict Affected Areas*, 11, 37-51. Viitattu 5.5.2020. <https://www.semanticscholar.org/paper/Therapeutic-photography%3A-fostering-posttraumatic-in-Prag-Vogel/62c94c4f12f1f964a80c192299eff76e58774a3b>. Semantic Scholar.

Rantala, V. 1994. Merkitys semiotiikassa. Teoksessa: Merkitys. Toim. S. Heinämaa. Tampere: Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta. Vol 45, 161–175.

Raunola, I. 2010. Osallisuus ja dialoginen paikantuminen etnografisessa kenttätyössä. Teoksessa: Vaeltavat metodit. Toim. J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 285-314.

Rice, K., Girwin, H. & Primak, S. 2014. Engaging Adolescent Youth in Foster Care through Photography. *Child Care in Practice*, 20, 1, 37-47. Viitattu 21.8.2020. https://www.researchgate.net/publication/263171070_Engaging_Adolescent_Youth_in_Foster_Care_through_Photography. Researchgate.

Russinova, Z., Rogers, S., Gagne, C., Bloch, P., Drake, K. & Mueser, K. 2013. Randomized controlled trial of a peer-run antistigma photovoice intervention. *Psychiatr Services*, 65, 2, 242-246. Viitattu 8.9.2020. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24337339/>

Saita, E. & Tramontano, M. 2018. Navigating the complexity of the therapeutic and clinical use of photography in psychosocial settings: a review of the literature.

- Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome, 21, 1. Viitattu 14.8.2020.
<https://www.researchinpsychotherapy.org/index.php/rpsy/article/view/293/255#figures>. Researchgate.
- Salosaari, K. 1998. Onko semiotiikalla tulevaisuutta. Teoksessa: Siltoja ja synteesejä. Esseitä semiotiikasta, kulttuurista ja taiteesta. Toim. I. Vierimaa, K. Kilpeläinen & A. Sivuoja-Gunaratnam. Tampere: Yliopistokustannus University Press Finland, 388-401.
- Sarpavaara, H. 2004. Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnoosi tv-mainonnan ruumiillisuuspresentaatioista. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Seppä, A. 2012. Kuvien tulkinta. Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle. Helsinki: Gaudeamus.
- Seppänen, J. 2001. Valokuvaa ei ole. Helsinki: Musta Taide.
- Seppänen, J. 2002. Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, J. 2014. Levoton valokuva. Tampere: Vastapaino.
- Shenton, A.K. 2004. Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. Education for Information 22, 2, 63-75. Viitattu 1.12.2020.
[https://www.researchgate.net/publication/228708239 Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects](https://www.researchgate.net/publication/228708239_Strategies_for_Ensuring_Trustworthiness_in_Qualitative_Research_Projects). Researchgate.
- Sinatra, R. 1986. Visual literacy connections to thinking, reading and writing. Springfield Ill.: Thomas.
- Suomen valokuvaterapiayhdistys. N.d. Valokuvaterapia – vuorovaikutusta valokuviin. Suomen valokuvaterapiayhdistyksen verkkosivusto. Viitattu 14.8.2020.
<http://www.valokuvaterapiayhdistys.fi/valokuvaterapia.html>.
- Tarasti, E. 1990. Johdatusta semiotiikkaan. Esseitä taiteen ja kulttuurin merkkijärjestelmistä. Helsinki: Gaudeamus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uhrig, M., Trautmann, N., Baumgärtner, U., Treede, R-D., Henrich, F., Hiller, W. & Marschall, S. 2016. Emotion Elicitation: A Comparison of Pictures and Films. Journal of frontiers in Psychology, 7, 180. Viitattu 31.3.2020.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.00180/full>. Frontiers in Psychology.
- Valintojen tiet. 2020. Taustaa. Verkkosivusto. Viitattu 27.10.2020.
<https://valintojentiet.fi/taustaa>

Veivo, H. 1995. Roland Barthes – tutkijan vallattomuus. Kantokorpi, Mervi (toim.):
Kuin avointa kirjaa. Helsinki: Painotalo Miktor, 51–88.

Veivo, H. & Huttunen, T. 1999. Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Helsinki:
Edita.

Veivo, H. 2009. Tekstin säännönmukaisuudet, produktiivisuus ja raja. Teoksessa:
Murtuvat merkit. Semiotiikan teoreettisen ja soveltavan tutkimuksen näkökulmia
Toim. E. Hannula & U. Oksanen. Helsinki: Gaudeamus, 31-48.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Weiser, J. 2010a. PhotoTherapy Techniques – Exploring the Secrets of Personal
Snapshots and Family Albums. PhotoTherapy article, 1-21. Viitattu 18.8.2020.
https://www.lianalowenstein.com/Weiser_PhotoTherapy_article.pdf.

Weiser, J. 2010b. Using Photographs in Art Therapy Practices Around the World:
Phototherapy, Photo-Art Therapy, and Therapeutic Photography. A publication of art
therapy alliance, international art therapy organization & art therapy without
borders, Inc. Fusion 2, 3, 18-19. Viitattu 5.5.2020.
https://phototherapytherapeuticphotography.files.wordpress.com/2014/10/weiser_2010_fusionvol2no3.pdf.

Yin, R.K. 2018. Case study research: design and methods. 6th ed. Los Angeles: SAGE
Publications.

Liitteet

Liite 1. Tutkimusesite

Hei,

Olen Elisabet Heikkinen ja opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan monialaisen kuntoutuksen suuntautumisvaihtoehdossa (YAMK). Teen opinnäytetyötä valokuvakorteista ja siitä, miten ihmishuolealan ammattilaisten asiakkaat vuorovaikutustilanteissa tulkitsevat kuvakortteja ja millaisia merkityksiä niihin liitetään. Samalla tutkin myös sitä, miten ihmishuolealan ammattilaiset itse kokevat kuvakorttien käytön asiakastilanteissa. Tutkittava kuvakorttisarja on nimeltään Valintojen tiet. Kyseisen kuvakorttisarjan olen alun perin tehnyt osana toimintaterapian opinnäytetyötä vuonna 2013 Juurikkaniemen sairaalan toimintaterapeuteille, mutta kysynnän vuoksi tuoteistoin sen ja toin sen ammattilaisten saataville vuonna 2016. Työväline itsessään sisältää 60 teaiheista kuvakorttia ohjeineen käytettäväksi sekä yksilö- että ryhmätilanteissa. Kuvakorttisarja soveltuu kaikille ihmishuolealoilla työskenteleville ja luovaa työtä tekeville. Se soveltuu loistavasti esimerkiksi sairaanhoitajille, lääkäreille, opettajille, kouluttajille, valmentajille, työnohjaajille, kuntoutuksen ohjaajille, sosiaalityöntekijöille, sosionomeille, perheneuvojille, psykologeille sekä terapeuteille. Lisätietoa löytyy kuvakorttisarjan nettisivuilta www.valintojentiet.fi.

Nyt etsinkin kymmentä ammattilaista käyttämään korttisarjaa asiakastilanteissa. Jos työskentelet ihmishuolealalla ja olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen ja käyttämään korttisarjaa, ota yhteyttä elokuun lounaan mennessä alla näkyvään osoitteeseen. Halukkaista tulen valitsemaan kymmenen käyttäjää. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä aiheuta sinulle kustannuksia. Korvauksena ja kiitoksena tutkimukseen osallistumisesta Valintojen tiet -korttisarja jää sinulle tutkimuksen jälkeen.

Valituille käyttäjille lähetän kuvakortit syyskuun aikana. Itse tutkimus tullaan toteuttamaan syksyllä kuuden viikon aikajaksolla. Tuona aikana tutkimukseen osallistuvat sitoutuvat käyttämään niitä vähintään kolmessa asiakastilanteessa ohjeistuksen mukaisesti ja raportoimaan käyttötilanteet. Tämän lisäksi käyttäjät täyttävät kerran kyselylomakkeen. Aineisto kerätään sähköisellä lomakkeella verkossa. Vastaukset tulen käsittelemään nimettömänä ja luottamuksellisin.

Jos olet kiinnostunut antamaan panoksesi tähän tutkimukseen tai kuulemaan siitä lisää, olethan yhteydessä minun **31.8.2020** mennessä sähköpostitse osoitteeseen xxx@student.jamk.fi. Liitä viestiin yhteystietosi, tietoa oman organisaation lupakäytänteistä ja kerro koulutustaustasi, missä työskentelet ja millaisen asiakasryhmän kanssa. Olen yhteyksissä valittuihin ammattilaisiin syyskuun alussa, viikolla 36. Mikäli Teillä nousee tutkimukseen liittyen kysymyksiä, yhteyttä voi ottaa myös työtä ohjaaviin lehtoreihin Tiina Kuukkanen tai Kristiina Juntunen.

Aurinkoista elokuuta toivotellen,
Elisabet Heikkinen

04x xxxxxxxx ☎

xxx@student.jamk.fi ✉

www.valintojentiet.fi 🌐

Tiina Kuukkanen

04x xxxxxxxx ☎

tiina.kuukkanen.jamk.fi ✉

www.jamk.fi 🌐

Kristiina Juntunen

04x xxxxxxxx ☎

kristiina.juntunen.jamk.fi ✉

www.jamk.fi 🌐

Liite 2. Viesti tutkimukseen osallistuville

Hei,

Olen iloinen, että annat aikaasi ja kokemustasi tähän tutkimukseen. Ohessa Valintojen tiet -kuvakortti-sarja käytettäväksi asiakastilanteisiin. Välineen lisäksi kuoresta löytyy ohjeistus kuvatulkinallisen tuokion toteuttamiseen ja asiakastilanteista raportointiin. Liitteenä olevat ohjeet ja varsinaisen täytettävän lomakkeen laitan sinulle vielä sähköisenä tulemaan antamaasi sähköpostiosoitteeseen. Huomioithan, että kaikki aineisto kerätään sähköisellä lomakkeella verkossa.

Tutkimukseen osallistujana käytät Valintojen tiet -kuvakortti-sarjaa annettujen ohjeiden mukaisesti kolmessa joko ryhmä- tai yksilömuotoisessa asiakastilanteessa. Saat itse päättää, kenen asiakkaan kanssa kuvakortteja käytät. Ohjeistus kannattaa kuitenkin lukea huolella etukäteen, jotta osaat arvioida, sopiiko tuokion toteuttaminen työsi puolesta paremmin yksilö- vai ryhmätilanteeseen.

Huolehdiathan myös ennen kuvatulkinallisen tuokion toteuttamista, että kuvakorttien käyttäminen sopii osapuolille, kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta, perustuu vapaaehtoisuuteen ja ei aiheuta haittaa asiakastilanteeseen. Asiakkaalle on tärkeää kertoa, että osallistut tutkimukseen, jossa tutkitaan kuvakortteihin liitettäviä merkityksiä ja ammattilaisen kokemuksia kuvakorttien käytöstä asiakastilanteessa. Asiakasta informoidessa tulee painottaa, että tutkimus ei vaadi heiltä muuta kuin kuvatulkinalliseen tuokioon osallistumisen ja omien mielteiden kertomisen. Asiakkaista itsestään ei tulla keräämään henkilötietoja missään vaiheessa. Tuokiosta voi vielä mainita, että se on luonteeltaan kevyt ja perustuu kuvien katsomiseen ja niistä keskusteluun.

Kuvakorttien käyttötilanteista kirjoitat itsellesi muistiinpanot, joiden pohjalta kirjoitat kolme vapaamuotoista raporttia sähköiselle lomakepohjalle. Kolmen raportin lisäksi täytät kerran kyselylomakkeen. Sekä raportointi- että kyselylomake tulevat saman linkin taakse. Sähköinen lomake mahdollistaa, että voit kirjoittaa vastauksia omaan tahtiin, tarvittaessa keskeyttää vastaamisen ja jatkaa vastaamista myöhemmin.

Huomioitahan, että tutkimukseen osallistuminen on myös sinulle vapaaehtoista, eikä aiheuta kustannuksia. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti eli tiedot kerätään ja talletetaan ilman tunnistetietoja. Antamiasi vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja tulokset julkaistaan kokonaistuloksina, niin ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa niistä. Tutkimusaineisto tulee palvelemaan ainoastaan tämän opinnäytetyön tarkoitusta ja kaikki kerätty aineisto tullaan hävittämään tutkimuksen valmistuttua.

Yhteistyöstä ja arvokkaasta tiedosta kiittäen,
Elisabet Heikkinen

04x xxxxxxx

xxxx@student.jamk.fi

www.valintojentiet.fi

Liite 3. Ohjeistus kuvatulkinnallisen tuokion pitämiseen

OHJEISTUS KUVATULKINNALLISEN TUOKION PITÄMISEEN

Käytä Valintojen tiet -valokuvakortteja vähintään kolmessa joko ryhmä- tai yksilömuotoisessa asiakastilanteessa alla annetun ohjeistuksen mukaisesti ja raportoi tilanteet. Lue ohjeistus huolella ja ota se mukaan asiakastilanteeseen. Kirjoita jokaisen kolmen käyttötilanteen aikana itsellesi muistiinpanot, joita voit hyödyntää myöhemmin sähköisiä raportteja kirjoittaessasi. Jokainen kuvakortti on myös numeroitu, joten muista kirjata asiakkaiden valinnat ylös. Jos käytät kuvakortteja ryhmätilanteessa, ota huomioon ryhmän koko ja että varaat tarpeeksi aikaa keskustelulle ja itsellesi muistiinpanojen kirjoittamiseen. Huolehdi myös ennen kuvakorttien käyttöä, että niiden käyttäminen sopii osapuolille.

TUOKION ALOITTAMINEN

Kerro asiakkaalle, että tapaamisen tarkoituksena on katsella ja tarkastella valokuvia yhdessä sekä keskustella kuvien herättämistä ajatuksista ja tunteista. Kerro tilanteessa, että teet muistiinpanoja keskustelustanne, jotta muistat kaikki yksityiskohdat ja jotta voitte tarvittaessa palata keskustelussa nousseihin asioihin.

KESKUSTELU KUVASTA

Asettele Valintojen tiet -valokuvakortit pöydälle. Pyydä asiakasta/asiakkaita valitsemaan sellainen tiekuva, joka herättää ajatuksia, tunteita tai puhuttelee jollakin lailla. Kun valinta on suoritettu, voit kerätä loput kuvat pöydältä pois. Ennen kysymysten läpikäymistä kerro tilanteessa, että kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan kaikki näkökulmat ovat yhtä tärkeitä.

Seuraavaksi käykää keskustellen järjestyksessä lävitse seuraavat kysymykset:

1. Mitä kuvassa on?
2. Mikä sai sinut valitsemaan juuri tämän kuvan?
3. Mikä voisi olla kuvan nimi?
4. Mitä kuvasta puuttuu?
5. Mitä kuvan esittämällä tiellä on voinut tapahtua ennen kuvan ottamista? Entä mitä tiellä voisi tapahtua seuraavaksi?
6. Onko kuvassa jotain mikä voisi liittyä sinun elämäsi? Jos on, niin mitä?
7. Kuvittele itsesi kävelemässä kuvan tiellä ja eläydy tilanteeseen. Mitä havaitset?
8. Millainen kuvan tie on kulkea?
9. Millaisia mahdollisuuksia tai esteitä kuvan tien varrella voisi tulla vastaan?
10. Mihin kuvittelet kuvan tien johtavan?
11. Mitä toivoisit tai et toivoisi saavuttavasti valitsemasi tien päässä?

Jos aikaa on vielä tämän jälkeen käytettävissä, pyydä asiakasta katselemaan kuvakortteja uudelleen ja valitsemaan toinen valokuva, josta hän haluaa keskustella.

TUOKION PÄÄTTÄMINEN

Tapaamisen päätteeksi käykää keskustellen lävitse miltä kuvakorttien käyttäminen tuntui.

Liite 4. Ohjeistus kuvatulkinallisen tuokion raportoimiseen

OHJEISTUS KUVATULKINNALLISEN TUOKION RAPORTOIMISEEN

Kirjoita vähintään kolmesta käyttötilanteesta jokaisesta erillinen raportti. Sähköiset raporttipohjat löydät sinulle lähetetyn linkin takaa. Ne löytyvät kyselylomakkeen viimeiseltä sivulta (kohdat 18-20). Tarinasi asiakastilanteesta saa olla täysin vapaamuotoinen. Toivon raportista kuitenkin löytyvän vastaukset seuraaviin kysymyksiin asiakastilanteesta ja kuvatulkinallisesta tuokiosta:

Asiakastilanteeseen liittyvät kysymykset

- Millaisessa tilanteessa ja millaisen asiakkaan/asiakasryhmän kanssa kuvakortteja käytit?
- Montako henkilöä kuvakorttien käyttötilanteessa oli?
- Miten asiakas suhtautui kuvakorttien käyttöön?
- Millaisia tunteita ja ajatuksia asiakas kuvasi kuvakorttien käytön yhteydessä?
- Symboloiko kuvakorttisarjan tieteema jotakin asiakkaan elämässä? Jos symboloi, niin millaisia asioita?
- Helpottiko kuvakorttien käyttö asiakastilanteessa jonkun asian puheeksi ottamista?
- Millä kuvakorttien käyttäminen asiakkaan mielestä tuntui?

Kuvatulkinnalliseen tuokioon liittyvät kysymykset

- Minkä kuvakortin asiakas valitsi? (mainitse kuvakortin takapuolella näkyvä numero)
- Mitä asiakkaan mielestä kuvassa oli?
- Mikä sai asiakkaan valitsemaan ko. kuvan?
- Mikä asiakkaan mukaan oli kuvan nimi?
- Mitä asiakkaan mielestä kuvasta puuttui?
- Mitä asiakkaan mielestä kuvan esittämällä tiellä on tapahtunut ennen kuvan ottamista? Entä mitä hänen mielestään tiellä voisi tapahtua seuraavaksi?
- Oliko kuvassa jotakin mikä liittyi asiakkaan elämään? Jos oli, niin mitä?
- Millaisia havaintoja asiakas teki kuvitellessaan itse kävelevänsä tiellä?
- Millainen kuvan tie oli asiakkaan mielestä kulkea?
- Millaisia mahdollisuuksia tai uhkia asiakas kuvaili kuvan tiellä tulevan vastaan?
- Mihin asiakas kuvitteli kuvan tien johtavan?
- Mitä asioita asiakas toivoi tai ei toivonut saavuttavansa valitsemansa tien päässä?

Raporttia kirjoittaessa huomioithan tutkimuseettiset periaatteet ja välttät kirjoituksen kohteena olevan henkilön tunnistamista helpottavia tekijöitä, kuten nimen käyttöä. Kirjoittamisen helpottamiseksi voit kuitenkin keksiä osallistujalle nimen. Jos tilanteeseen osallistui useampi henkilö, voit käyttää raportoinnin helpottamiseen väliotsikoita ja kertoa kunkin asiakkaan valinnat omien osioiden alle esimerkiksi asiakas 1, asiakas 2, asiakas 3 jne.

Liite 5. Kyselylomake

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
JAMK University of Applied Sciences

Valintojen tiet -kuvakorttisarjan kyselylomake

Toivon sinun vastaavan seuraaviin kohtiin omin sanoin mahdollisimman laajasti ja huolellisesti. Seuraavan lomakkeen ensimmäiseltä sivulta löydät taustatiedot -osion, toiselta sivulta kysymykset kuvallisen materiaalin käytöstä, kolmannelta sivulta kysymyksiä Valintojen tiet -kuvakorttisarjasta ja viimeiseltä neljänneltä sivulta pohjat kuvatulkinneiden tuokioiden raportointiin. Huomioithan, että kolmannen sivun kysymyksiin Valintojen tiet -kuvakorttisarjasta voit vastata vasta, kun olet käyttänyt kuvakortteja vähintään kolmessa asiakastilanteessa.

Voit kirjoittaa vastauksia omaan tahtiin, tarvittaessa keskeyttää vastaamisen ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Muista vain aina tallentaa vastauksesi painikkeesta sekä kopioida linkki tai lähettää se antamaasi sähköpostiosoitteeseen.

Kun olet täyttänyt kaikki kohdat, niin muistathan myös lähettää vastauksesi läheta-painikkeesta. Vastausten tulee olla lähetettyinä tiistaihin 27.10.2020 mennessä. Suuri kiitos vastauksistasi!

1. Ikäsi

2. Sukupuolesi

Nainen Mies Muu

3. Koulutus, tutkinnon suorittamisvuosi ja uran pituus ihmissuhdealalla

4. Virkanimike / titteli

5. Työpaikka, työnantaja ja työpaikan sijainti (kaupunki tai kunta)

6. Keskeisimmät työtehtävät

7. Tyypillisimmät asiakasryhmät ja asiakkaiden ikähaarukka

Tallenna ja jatka myöhemmin

Seuraava

Valintojen tiet -kuvakorttisarjan kyselylomake

8. Oletko aikaisemmin käyttänyt kuvia tai muuta kuvallista materiaalia työvälineenä? Jos olet, niin millaisia kuvia käytit ja miten?

9. Miksi käytät tai et käytä kuvallista materiaalia työvälineenä?

10. Mitä asioita mielestäsi tulisi huomioida, kun kuvia käytetään työvälineenä?

11. Millaisten asiakasryhmien kanssa työskentelyyn kuvien käyttö mielestäsi soveltuu?

12. Tuleeko sinulle kuvallisen materiaalin tai kuvakorttien käytöstä vielä mieleen jotain, mitä haluat sanoa?

Tallenna ja jatka myöhemmin

Edellinen

Seuraava

Valintojen tiet -kuvakorttisarjan kyselylomake

13. Miten koit Valintojen tiet -kuvakorttien käyttämisen?

14. Millaisissa tilanteissa Valintojen tiet -kuvakortit sopivat mielestäsi parhaiten käytettäväksi?

15. Millaisia asioita Valintojen tiet -kuvakorteilla voi mielestäsi asiakkaiden kanssa käsitellä?

16. Mitkä asiat mielestäsi edesauttavat tai estävät Valintojen tiet -kuvakorttien käyttöä työvälineenä?

17. Suositteletko muille ammattilaisille Valintojen tiet -kuvakortteja? Perustele vastauksesi.

Tallenna ja jatka myöhemmin

Edellinen

Seuraava

Valintojen tiet -kuvakorttisarjan kyselylomake

18. ENSIMMÄISEN KUVATULKINNALLISEN TUOKION RAPORTTI (Täytähän tämän kohdan kuvakorttisarjan mukana lähetetyn erillisen ohjeistuksen mukaisesti)

19. TOISEN KUVATULKINNALLISEN TUOKION RAPORTTI (Täytähän tämän kohdan kuvakorttisarjan mukana lähetetyn erillisen ohjeistuksen mukaisesti)

20. KOLMANNEN KUVATULKINNALLISEN TUOKION RAPORTTI (Täytähän tämän kohdan kuvakorttisarjan mukana lähetetyn erillisen ohjeistuksen mukaisesti)

21. Vapaa sana (tähän voit kommentoida, antaa palautetta tai kehitysehdotuksia)

Tallenna ja jatka myöhemmin

Edellinen

Lähetä